

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2016. VI. évfolyam 2. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

**Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit
MINDEN JOG FENNTARTVA**

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2016
VI. évfolyam 2. szám

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06

FŐSZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT

LEKTOR-KORREKTOR:
BÁRDOS LÁSZLÓ PhD

TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF

ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére

Ajánlott lapok

Ambroozia

www.ambroozia.hu

Barátok Verslista

<http://portal.verslista.hu>

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

KALÁKA

<http://www.kalaka.com/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

Magyar SzínházTechnikai Szövetség

<http://msztsz.hu/szinpad/>

Mercator Stúdió

<http://www.akonyv.hu/>

NAPKÚT

<http://www.napkut.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Kamarás Klára honlapja

<http://sidaversei.homestead.com/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(a jelzett oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KAMARÁS KLÁRA: *Álmok útján*

<http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml>

KASKÖTŐ ISTVÁN: *Az öreg Joe*

<http://mek.niif.hu/09200/09216/index.phtml>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**

<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

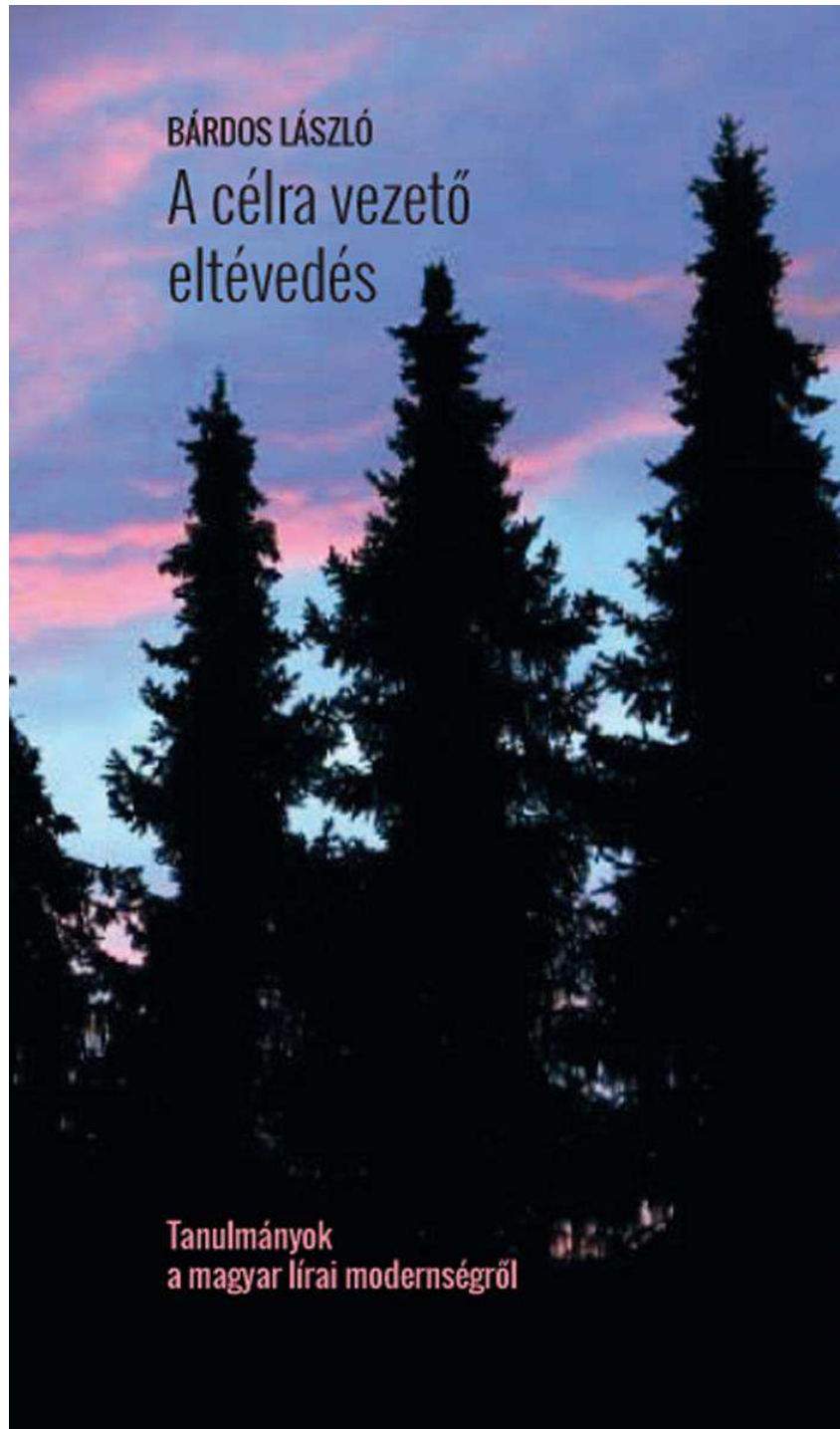
<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

KÖNYVES HÍREK – MEGJELENÉSEK 2016

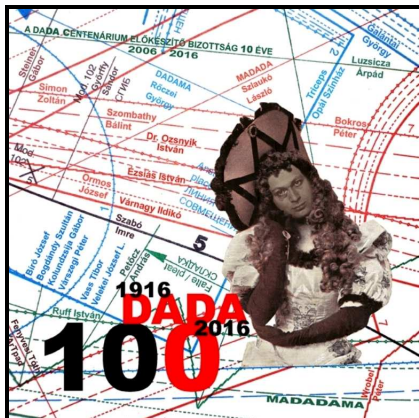
BÁRDOS LÁSZLÓ: *A célra vezető eltévedés,*
Parnasszus könyvek, Budapest, 2016, Tipp Cult Kft

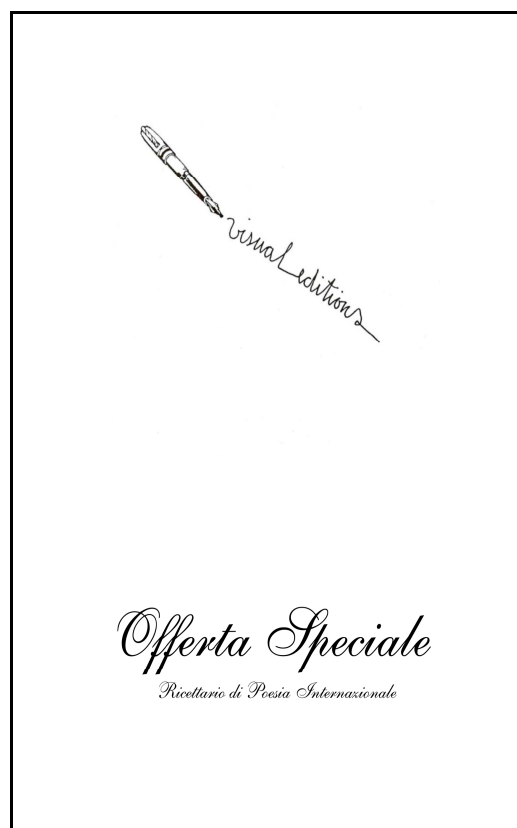
BÁRDOS LÁSZLÓ 2016. június 10-én 16 órától dedikálja új tanulmánykötetét a Liszt Ferenc téren az Írók Boltja standján

KÖNYVES HÍREK – MEGJELENÉSEK 2016

BÍRÓ JÓZSEF kötetei, megjelenései

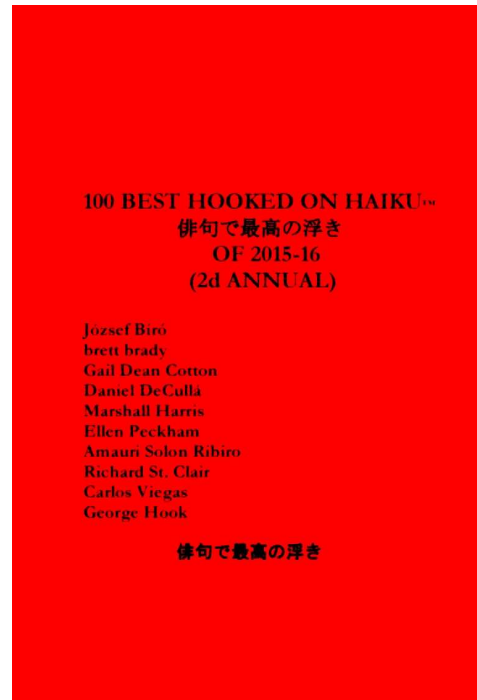

antológia

KÖNYVES HÍREK – MEGJELENÉSEK 2016

BÍRÓ JÓZSEF kötetei, megjelenései

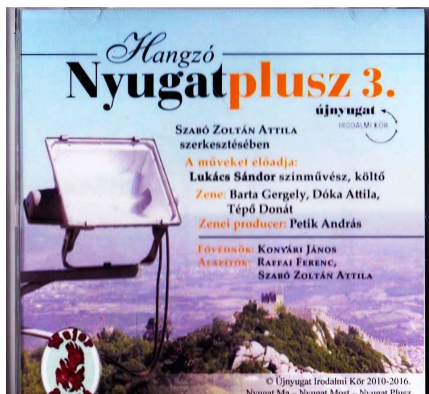

antológia

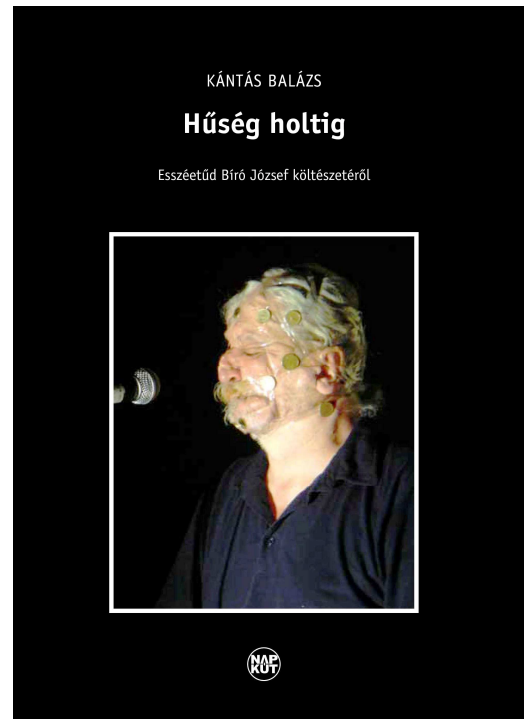
Hangzó Nyugat plusz 3.

Szerző	Cím	old	Szerző	Cím	old
1. Lukács Sándor	A kezdétek utcája	2-94	18. Draskóczy Ágnes	És mégis (Máraiak)	1-16
2. Köves István	Testa a Városligetben	4-14	19. Bolontars László	Morro jertál	0-57
3. Tócsai Árpád	Hidórlin a boronyzókórában	2-91	20. Molnár József	Vizok	3-85
4. Vörös István	Mit csináltál 100 millió évtől	1-45	21. Petik András	Abat háború van...	1-55
5. Barta Gergely	Dunaparton	2-26	22. Filp Tamás	Álmok anyagt	1-30
6. Aglcs Sándor	Lupák a könyvtárszobában	3-27	23. Buzók Ferenc	Nyírszonnit	1-83
7. Barabás Szilvia	Hajnal előtt	1-35	24. Váczay András	Színret	7-53
8. Kemény Gábor	Václavik vendég	1-34	25. Dóka Attila – Ally Endre	Budapest éjszakai szel	2-45
9. Bíró József	Nikolajevszkij (Vilhal Póterhez)	0-24	26. Dóka Attila – Buzók Ferenc	Küsterlek	3-33
10. Szabó Zoltán Attila	Endre	4-57	27. Dóka Attila – Schwalm Zoltán	Modern ismétlés	2-58
11. Vörös István	Farkasret	1-99	28. Dóka Attila – Petik Sándor	Füstbe ment törv	3-01
12. Fodor Ákos	Válaszaj és igazság	0-21	29. Tápó Donát – Horváth Gábor Miklós	Medve	2-42
13. Schwalm Zoltán	Egy legendás sorsa	2-90	30. Tápó Donát – Lángos Sándor	A kezdétek utcája (rework)	3-17
14. Kemény Gábor	Étróche	1-85			
15. Barta Gergely	Ókócsban	1-45			
16. Rónay László	Morzsák Ottik asztaláról	8-19			
17. Novák Valentin	Vida az (Kögy László inkaszt surginák hangzásközlés)	2-59			

Lemvez azonosító kódja: MHILK3 Magyar Szóltató HILK3 - Kiadó: M. László Nyírszón - Szerkesztette: Szabó Zoltán Attila
- Producer: PPRM, Anna és - Grafika, borító design: Kovács Gaszton -
Közreműködött: LEKART NAGY

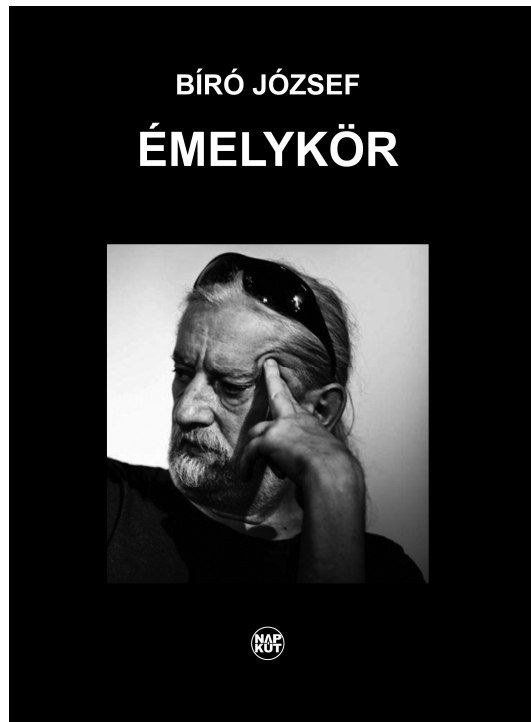
CD - antológia

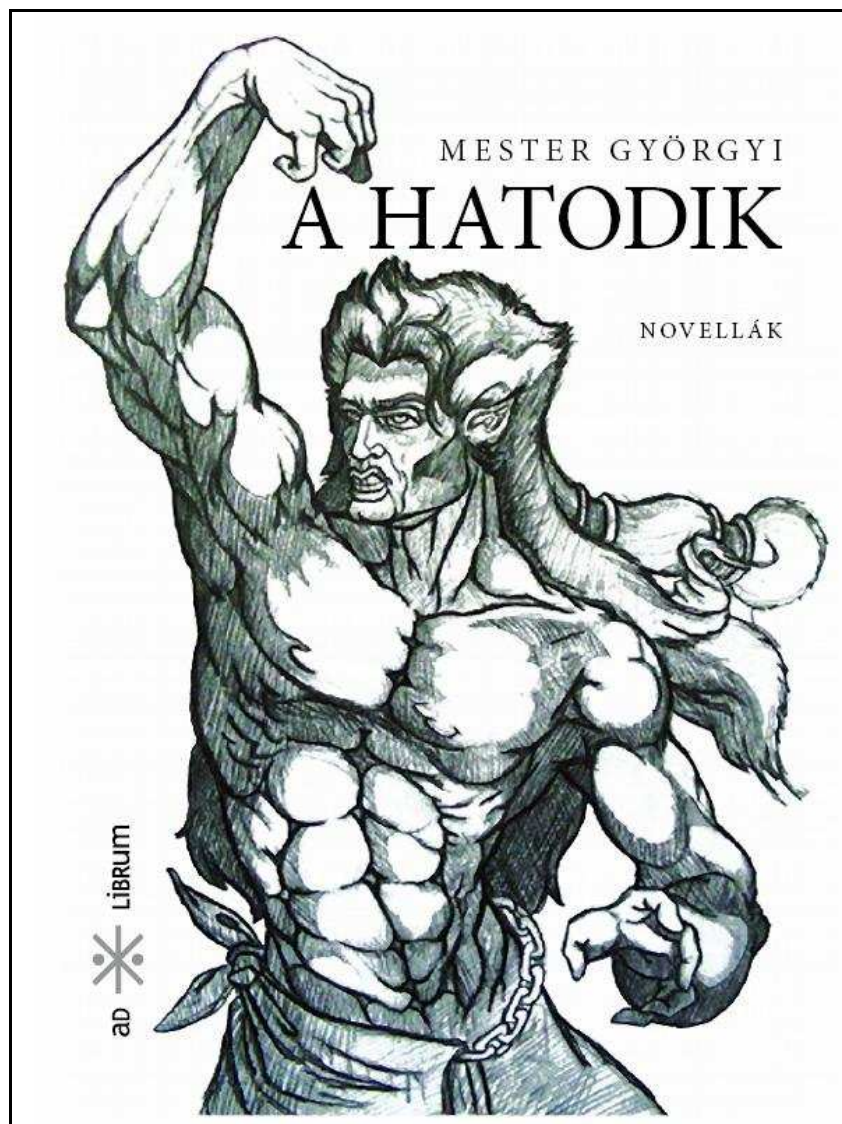
Kántás Balázs Bíró Józsefről

KÖNYVES HÍREK – MEGJELENÉSEK 2016

BÍRÓ JÓZSEF alábbi köteteit dedikálja Budapesten a Vörösmarty téren 2016. június 11-én – (szombaton) – 16-17 óráig a Napkút Könyvkiadó standján

MESTER GYÖRGYI: *A hatodik*
Budapest, 2016 Ad Librum Kiadó

MESTER GYÖRGYI az Ad Librum Kiadó pavilonjánál, a Vörösmarty téren 2016. június 11-én du. 15.00-tól dedikálja új kötetét

KÖNYVES HÍREK – MEGJELENÉSEK 2016

NAGY BANDÓ ANDRÁS:

Arankakor

regény

Pécs, 2016. Szamárfül Kiadó

Kordokumentum Nagy Bandó András új regénye, az *Arankakor*, mely épp az 56-os eseményeket követő hatvanadik évben jelent meg könyv és hangos-könyv formájában az idén. A szerző régebbi köteteiben is jelen volt a drámai feszültség; ám a mostani műben ez az ábrázolásmód egészen más társadalmi tükröt tart az olvasó elé, mint korábbi történeteiben, ahol pl. a betegség volt a főszereplő legfőbb ellensége.

Az író a rendelkezésére álló családi históriát döbbenetes erővel, folyamatosan a drámai csúcshelyen tartva tárja fel, Egy társadalmi rétegnek a háború utáni diktatúra-korszakban történő szétverését ábrázolja.

Az *Arankakor* részben keretes regény, ezt a műfajformát már alkalmazta a szerző előző munkáiban. Itt főleg a kezdő és záró rész fogja keretbe a történetet. A közben lezajló események elbeszélői részei azonban nem mentesek a kezdet és a vég feszültségétől. Családi eseményekbe, egy parasztgazdaság felépülésébe láthatunk bele: Nagy Bandó tökéletesen ismeri ez ebben a világban az élők sorsát, erről ebben a művében is részletesen és szemléletesen ír.

Villódnak az események, közben a kor társadalmáról egy-egy szereplőn keresztül kapunk jellemrajzot. Mégis a főszereplő személyisége adja meg a történet fő vonalát: eltántoríthatatlanságával hőssé emelkedik, de ezzel párhuzamosan önmaga teljes, családja részbeni vesztét okozza.

A bevezető fejezetekben a hatalmat képviselők olyan viselkedést tanúsítanak a tehetetlenné tett ember, a gyászoló családtag, vagy épp a halottak közelében (összekacsintó, összemosolygó, minden emberi részvétet nélkülöző mimika, pantomimika) –, mely még talán a *Szegénylegények* c. filmben sem jelent meg: Jancsó művében a csendőr hallgat, és hallgatásának csendje, a csend következménye a rettenetes. Az *Arankakorban* (is) a nép fiaiból lett börtönőr, ávós, rendőr viselkedik magasabb rendűnek hitt helyzetében kegyelet és kegyelem nélkül, sokkal aljasabb módon.

Számomra felsejlik olvasás közben a népmesei hármas elem, mely szerint a nép fia, a főhős kiállja a próbákat, és győz; ám az *Arankakor* főszereplője, Sunyák Antal legnagyobb próbája a nincstelenségből csak a maga szorgalma árán vett gazdaság létrehozása, majd a kívülről jövő próba, az a teljesíthetetlen cél, amit a helyi hatalmasságok állítanak eléje. Nincs nagy, katartikus győzelem, az egyén nem találhat semmilyen jelentős segítőre abban a körötte lévő emberi masszában, akik a túlélésükért, és talán évszázadok óta beléjük ivódott félelmük miatt sodródnak az eseményekkel. Az utódok emlékezete és Nagy Bandó új kötete jelentheti áttételesen a feloldást, ha van, lehet egyáltalán feloldás azoknak, akik ebben a fojtogató világban éltek.

A kor, melyben a szereplők élnek, alig öt–hét évre esik a második világháború befejezésétől, a főszereplő halála meg épp nyolc évnnyire a magyar zsidók elhurcolásától (melyről e regényben is szó esik). Az épp hatalmon levők azonban mintha semmit nem tanultak volna a háború, a haláltáborok borzalmaiból. Tevékenységük azonos, sőt, erősen hasonlít bármely korábbi és későbbi diktatúráéhoz. Mint a címként választott növény, az aranka – melynek számos fajtája gyötri és fojtogatja a növényi kultúrákat –, úgy telepszik rá vissza-visszatérően a társadalmak és az egyének életére a politikai erő és erőszak.

A külvilág történései ellen az egyén családostul védtelen; hol a katonák, hol a rablók viszik el mindenét, hol meg az épp szabadnak hirdetett rendszer, annak helyi hatalmasságai, végrehajtói (mivel a látszat ellenére ők maguk is rabok, szabadnak látszó rabok, akik a többiek feletti uralmukkal, [talán a főhatalom által el sem várt] kegyetlen rendelkezéseikkel *szolgálják* meg az épphogy szabadságukat és rabtartóik, azaz a hatalom bizalmát. Lásd ehhez pl. Illyésnek *A magánszorgalmú kutyák* c. versét.)

Ahogy a történet halad, egy-egy villanásnyira kitekint a szerző a nagy politikai játszmák eseményeire. Ilyen pl., amikor Nagy Imréről van szó a 23. fejezetben:

„December eleje óta Nagy Imre irányítja – vette vissza a szót Gábor. – Ő a begyűjtő is. A kötelező beszolgáltatás főnöke.”

Sőt nekem, az olvasónak, aki a múltat olvasom a történetben, és már tudom, mi hova vezetett, mintegy előre jelez a szerző:

„Sunyák Antal a név hallatán fölkapta a fejét.

– Nagy Imre nem mai gyerek. Régi MDP-s. Tavalyelőtt még Rákosival is összevitatkozott, de ha valaki, hát ő megtehetette, mert az biztos, hogy a kopasznál jobban ért a földműveléshez. A párt ülésén kaptak össze, ha jól emlékszem ...

– Igen, aztán hamarosan a PB-n kívül találta magát.”

Ez a kis részlet arra is utal, hogy az 56-os események Nagy Imréje is kommunista volt, de sok mindent másként akart, mint a fő hatalmat képviselő Rákosi.

A háború utáni évek parasztsága, igyekvő parasztja, a regénybeli Sunyák Antal sem akart többet, mint hogy hagyják békében dolgozni a földjén.

Néhány éve a PIM egyik rendezvényén Juhász Ferenc beszélt saját életének állomásairól, így a háború végén és utána történekről. Elbeszélésének egyik részében arra tért ki, milyen volt, amikor gumicsizmával a lábukon szedték föl a tömegsírokból a halottakat, miközben a hozzátartozók a közelben várták, hátha az ő szerettük előkerül.

Egy alkalommal pedig villamoson hallottam, amint idős emberek a Kozma utcai zsidó temetőből jövet arról beszélgetnek, vajon a temetőbeli tömegsírokban ott van-e a halottjuk, ahova a nevét írták.

A főszereplő családtagja is keresi Sunyák Antal sírját, mielőtt a parcella névtelenjei közt végképp semmibe vész...

Eszembe jut a kötetről – a diktatúra természetrajza miatt – Görgey Gábor *Komámasszony, hol a stukker* c. színdarabja, de a határon túli magyar lakosság kitelepítése, a zsidók kiirtása is, melyhez a magyar csendőrség buzgón segédkezett. Eszembe jut még Boldizsár Iván könyve, a *Don, Buda, Párizs*, melyben a háború utáni első évekről, a békekötés előtti budapesti életről is beszámol, meg arról, milyen elképesztő az új hatalom képviselőinek viselkedése. Az *Arankakor* 54. fejezetének olvastán – ez mintegy a betetőzése a sorozatos retteneteknek – megjelenik előttem Munch *Sikolya* is.

Nagy Bandó kitűnően, hatásosan keretezi a történetet. A fejezetek számozásában érdekes dolgot vettem észre: a 45-ös fejezet a háború utolsó napjainak történéseivel egy korszak végét jelzi; az 56-os pedig szöveget sem hordoz, az oldal üresen maradt, mindössze egy 1956-ban készült fénykép utal rá, hogy hova jutottunk: civilek lepik el az orosz tankot. Ez a lap a még ki tudja, hogyan, mivé változó (az olvasó már tudja: harcok és bukások során alakuló, napjainkat ismerve hova, merre vezető) új kezdetét jelöli. Még az utolsó lapok jellemábrázolása is – bár csak egy-egy villanás jut az épp felbukkanó szereplőnek – ma is meglévő, köztünk még élő, és valószínűleg mindig újratermelődő és jelen levő segítő és ártó alakokat tár az olvasó elé. Az 55-ös oldal fedi föl az aranka metaforáját: mindössze az élősködő, pusztító gyomnövény hiteles leírása. A gazdanövényt legyengítő, majd pedig megölő aranka egyértelműen utal az ÁVH-s korszakra, az adóval tönkretett, majd büntetőtáborban halálra dolgoztatott, végül pedig könyörtelenül megölt főhős sorsára.

A befejezés föloldja a feszültséget? Nem oldja föl? – az olvasón múlik, aki reméli: ahogy korábban, Nagy Bandó András most is folytatja a történeteszálát. Vagy esetleg snitt, vége. Egy korszak vége. Melytől a józan emberi ész, jó sorsunk óvjon meg, hogy valaha is megismétlődhessen.

Budapest, 2016-05-26

Fetykó Judit

HÍREK

A Horváth-Hoitsy Edit irodalmi-művészeti díj átadójára

2016. május 13-án, pénteken du. 17.00-tól műsorral egybekötve került sor a Zuglói Civil Házban.

DÍJAZOTTAK:

KECZELY GABRIELLA, KEMÉNY JÁNOS

kitartóan, magas színvonalon végzett művészeti munkájukért, Horváth-Hoitsy Edit emlékének fenntartásáért

Kuratórium:

BÍRÓ JÓZSEF *költő / performer*

KODAY LÁSZLÓ *Csokonai-díjas festőművész*

KÖVES JÓZSEF *író, könyvkiadó*

NICK FERENC *a Falvak Kultúrájáért Alapítvány kuratóriumának elnöke*

PAYER IMRE *PhD irodalomtörténész, költő*

Bíró József, Fetykó Judit, Kemény János, Keczely Gabriella

Fotó: LACZKOVICH JÚLIA

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	22
BABITS MIHÁLY	24
BALKAY LÁSZLÓ.....	99, 100, 101, 102, 103, 104, 105
BARANYI FERENC	56
BÁRDOS LÁSZLÓ	92
BÁRDOS LÁSZLÓ	5, 137
BÍRÓ JÓZSEF.....	6, 7, 8, 110
BODÓ CSIBA GIZELLA.....	106, 124, 125, 126, 127
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET	116
CZÓBEL MINKA	29
DARVAS JUDIT	16, 144
DEDIK JÁNOS.....	53
FETYKÓ JUDIT	138
FÖLDESDY GABRIELLA	33
GRÉDA JÓZSEF	57
GYÖRGYPÁL KATALIN	36
HABOS LÁSZLÓ.....	123
HAJNAL ÉVA	93
HORVÁTH ÁRPÁD	25
HORVÁTH-HOITSY EDIT.....	72
ILLYÉS GYULA.....	90
KAMARÁS KLÁRA.....	63
KARAFFA GYULA	74
KASKÓTÓ ISTVÁN.....	60
KERÉNYI GRÁCIA	52
KETYKÓ ISTVÁN	94
KŐ-SZABÓ IMRE	64
KÖVES JÓZSEF.....	112
LACZKOVICH JÚLIA	13
LADÁNYI MIHÁLY	37
LÁM ETELKA	75
LEIVIK, H.	58
LUKÁCS MIKLÓS.....	49, 50
MAGYAR MAGDA	77
MALLARMÉ, STÉPHANE	89, 90
MÁNDY GÁBOR.....	96
MESTER GYÖRGYI	9, 135
NAGY BANDÓ ANDRÁS	10
NAGY IMRE	65
NYAKÓ ATTILA.....	130
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	98
ÓDOR GYÖRGY.....	111
P. BORBÉLY KATALIN	78
PAYER IMRE	55
PEREC, JICHOK LEJBUS	57
PÉTER ERIKA	23

PROSSZER GABRIELLA JÚLIA	128
RADA GYULA	73
REGÉNYI ILDIKÓ	31
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	97
SASS ERVIN	132
SZ. PÓRDY MÁRIA	118
T. ÁGOSTON LÁSZLÓ	86
TAKÁTS GYULA	66, 67, 68
TÁTRAI S. MIKLÓS	79
TRAUTSCH TÍMEA	130
UJHÁZY LÁSZLÓ	47
UMHAUSER FERENC	69
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF	38
VASI FERENC ZOLTÁN	134
VERASZTÓ ANTAL	133
VERGELISZ, ÁRON	59
VERMES GYÖRGY DR.	131
VICZAI HENRIETTA	117
VIHAR BÉLA	21
VIHAR JUDIT	17
WEÖRES SÁNDOR	90

Fióka

Fotó: DARVAS JUDIT

VIHAR JUDIT

Hibbant vénember-e a kedves bópeer? Tanizaki és Déry művének összehasonlító elemzése

Tanizaki Dzsunicsiró (1886–1965) nemcsak a japán irodalom jelentős egyénisége volt, hanem előkelő helyet vívott ki magának a világirodalomban is. *Henry Miller* a 20. század legférfiasabb írójának nevezte. Túlfűtött atmoszférájú novelláinak, regényeinek főszereplői általában gyönyörű nők, akik szépségükkel férfiakat ejtenek rabul és démoni erővel tartják hatalmukban imádóikat. Borotvaélen táncoló hőseinek lélekrajzát a freudi pszichoanalízis eszközeivel tárja elénk az író. Tanizaki stílusát a plasztikus kifejezőerő, fülledt erotika jellemzi. Művészetfelfogásának kifejtésében – *Oscar Wilde* szavait kölcsönözve – Tanizaki azt vallja, hogy számára fontosabb az élet művészete, mint a művészet élete.

A 20. században keletkezett japán irodalmi alkotások, novellák és regények olvasása során egyrészt általában egy távoli világ egzotikumában gyönyörködünk, másrészt ösztönösen az a kíváncsiság hajt bennünket, vajon van-e amiben magunkra ismerhetünk. Mi az, ami közös, ami hasonló, esetleg ugyanaz nálunk és abban a nagyon messzi szigetországban? Tanizaki esetében a választás önként adódott. Az *Egy hibbant vénember naplója* (Fordította: Göncz Árpád. Európa, Budapest, 1980.) 1961-ben íródott, négy évvel Tanizaki halála előtt, az író hetvenötéves korában. Déry Tibor (1894–1977) alkotása, a *Kedves bópeer...* tizennégy évvel később, 1975-ben keletkezett, amikor Déry nyolcvanegy esztendő és két év múlva már halott. Mind a két mű mottójaként egy Kant-idézetet választhatnánk: "Szerelem nélkül az élet mit sem ér!" Mindegyik alkotás erősen életrajzi fogantatású. Szerelem és halál egyszerre van jelen bennük. Ahogy Tanizaki írja: "Egy pillanatig sem ragaszkodom az élethez, de amíg élek, akaratlanul is vonzódok a másik nemhez. Ez biztos, hogy eltart halálom pillanatáig... a szexuális gerjedelmet ma is élvezni tudom akármilyen eltorzult, közvetett formában. Ma szinte ezért a gyönyörűségért élek, ezért és az evés gyönyörűségéért."

Tanizaki és Déry műve egyes szám első személyben íródott. A modern japán irodalomban kedvelt volt ez a kifejezési forma. Az énrégény igen előkelő helyet vívott ki magának. Mind a két alkotás napló, hiszen ez a legszemélyesebb és az egyik legőszintébb műfaj. A napló már a Heian-korszakban (794–1186) igen elterjedt, Japánban főként nők

művelték, megteremtve ezzel a japán irodalmi nyelvet. A férfiak közül, – akik inkább kínai nyelven írtak – csak a kor legjelesebb költője, írója, *Ki no Curajuki* (872–945) alkotott ebben a műfajban, de a *Toszai napló* című művében ő is nőnek vallotta magát, hogy érzelmeinek szabadabb folyást engedhessen.

Az általunk vizsgált 20. századi naplók írói, Tanizaki és Déry, szinte mindent tudtak az öregkorról, s kíméletlen őszinteséggel tárták fel legapróbb megfigyeléseiket is. A két főhős, a két öregember körülményei körülbelül azonosak. Életük során mindketten jómódra tettek szert. Ucugi Tokuszuke gyönyörű villában lakik családjá körében, saját ápolónővel, saját sofőrrel rendelkezik. A Déry által megrajzolt író egy pasaréti villában éli le utolsó napjait, házvezetőnője visel rá gondot. Mindkét mű hőse súlyos beteg, állandó ápolásra, kezelésre szorul. Időnként azonban mind a ketten ki is használják helyzetüket, eltúlozzák fájdalmukat, hogy több törődést, gondoskodást és együttérző szánalmat csikarjanak ki maguknak. Ugyanakkor valóban halálos beteg mind a kettő, iszonyatos kínokat kell elviselniük, ahogy Déry hőse írja naplójában: “A szenvedésnek, úgy látszik, nincs tűrési határa.” Persze mindketten megpróbálnak fellázadni a folyton fejük felett lebegő megmásíthatatlan ítélet, a halál ellen. Mivel kénytelenek elviselni azt, hogy napról napra kifossa testüket az idő, egyre inkább ragaszkodnak minden máshoz, ami még megmaradhat számukra. Zsugori, fukar öregember mind a kettő, hacsak nem a menyükről van szó. Mind a két vénember leplezetlen őszinteséggel vall önmagáról. Álljon itt példaként egy-egy részlet a két naplóból arra, hogy mennyire hasonlít egymásra a két főhős. Bizonyára nem könnyű eltalálni, hogy melyik idézet, melyik írótól származik.

“Nagyon jól tudom, hogy csúf és ráncos vénember vagyok. Mikor lefekvéskor kiveszem a műfogsoromat, és a tükörbe nézek, az arc, ami visszanéz rám, igazán hátborzongató. Ha becsukom a szám, az ajkam összeszorul, s az orrom az államra lóg. Még elgondolni is döbbenetes, hogy ez az én arcom. Még egy majomnak sincs ilyen ocsmány képe. Hogy is remélheti valaki, ha ilyen az arca, hogy megtetszik egy nőnek?”

“Tehát álltam a tükör előtt. Most felfogtam, mit tesz az: porig sújtottan. S hogy mit: tördöfés hátulról. Reszkettem felháborodásomban, s valljam be, a halálfélelemtől. Néztem, hosszú, fehér hajamat a tükörben: az mégsem csal. Szemem alatt a szarkaláb sem.”

Hogy megfejtsük a talányt, az első idézet Tanizaki naplójából, a második Déryéből való. A két részlet is mutatja, hogy e kendőzetlen őszinte hangnem Tanizakinak is, Dérynek is sajátja. Mindkét író a Nobel-díj várományosa volt, mindketten hiába. Pályájuk során mindegyikőjüknek betiltották egy-egy művét szemérem elleni erőszak vádjával (Déry: *Lia*, 1917; Tanizaki: *A kulcs*, 1956). Tanizaki grandiózus vállalkozása, Muraszaki: *Gendzsi*

regénye, a klasszikus japán irodalom egyik legkiemelkedőbb alkotásának fordítása nem jelenhetett meg modern japán nyelven a 30-as évek végén, a 40-es évek elején, mert a cenzúra kifogást emelt az ellen, hogy a műben Gendzsi herceg titkos viszonyt folytat mostohaanyjával a császár hitvesével. Tanizaki hibbant vénembere szinte kívülről figyeli önmagát, még azt is bevallja, hogy sokszor az átélt fájdalom szinte élvezettel tölti el. Mazochizmusát nem is leplezi, nyíltan beismeri, hogy a kegyetlen, romlott nők iránt vonzódik. A Déry hőse által írott naplóban viszont sokszor találunk romantikus szárnyalású mondatokat, misztikus, néhol fantasztikus elemeket. Az öreg író olykor a fiatalok szótárából kölcsönzött kifejezéseket használva próbálkozik meg azzal, hátha így sikerül neki becsapnia az időt. Déry “lecsavart vágyakról” beszél. Tanizakinál azonban hedonisztikus élvezetekről olvashatunk. Tanizaki műve mintegy polemizál egy másik jelentős japán alkotással, amely egy évvel korábban, 1960-ban íródott. A Nobel-díjas Kavabata Jaszunari: *Csipkerózsikák* című művéről van szó, melyben a főhős szintén öregember, aki olyan nyilvánosházba jár, ahol egészen fiatal lányok vannak, de csak aludni lehet mellettük, mert erős altatót adtak be nekik, mielőtt bárki meglátogatná őket. Így ebben a különös nyilvánosházban az öregek már csak aludni járnak, legfeljebb az alvó lányokat cirógatják. A baj azonban így is megtörténik, mert az egyik lánykának kelleténél több altatót adtak be, így az idős férfi már csak a halál bekövetkeztét tudja megállapítani.

Tanizaki és Déry írása abban is közös, hogy gyakran bukkan fel bennük az önirónia, az öngúny. A sok hasonló vonás ellenére a két főhős szerelmének tárgya, a menyek, meglehetősen különböznek egymástól. A francia Svájcban nevelkedett tizenhét éves Catherine, akit Déry naplója Katinak nevez, még csak újdonsült fiatalasszony. Csupa tisztaság és jóindulat, csodálattal adózik író-apósa, a bópeer iránt, ugyanakkor tudatosan érvényesíti a családban jogait: a napló végén kisbabát vár az ifjú pár. Kati alakja idealizált, különösen Szacukóhoz képest. Ucugi Tokuszuke menyje korántsem svájci nevelőintézetben nőtt fel. Férjhez menetele előtt táncosnő volt egy kabaréban. Életkorát nem említi az író, csak annyit tudunk, hogy van egy nyolc-tíz év körüli fiúgyermeke. Szacuko és férje már annyira elhidegültek egymástól, hogy mindketten a maguk önálló életét élik. Szacuko érdekből hajlandó arra, hogy nagyritkán apósa nemi szeszélyeinek eleget tegyen, de a vénembernek ezért mindig busásan fizetnie kell. A fukar Ucugi Tokuszuke, aki saját gyermekeitől minden pénzt megtagad, boldogan veszi meg az antiloptáskát, a macsakszemes gyűrűt, sőt úszómedencét is akar csináltatni, hogy Szacuko vízi balettjében gyönyörködhessen. Még arra

is képes, hogy saját házában szemet húnyjon menyé titkos találkái felett, csak azért, hogy ilyen áron az általa áhított alamizsnát megkaphassa.

Álljon itt újból két idézet, melyekben mind a két író az öregkori szerelem csúcspontját festi le: “Odakuporodtam a lábához, mint július 28-án, s rátapasztottam az ajkam a lábikrájára., ugyanott, s lassan megízletem a testét a nyelvemmel. Ennek már igazán csókíze volt. Az ajkam mind lejjebb és lejjebb csúszott, egészen a sarkáig. Meglepetésemre nem szólt egy szót sem. Hagyta, hogy azt tegyem, ami tetszik. A nyelvem megérintette a lába fejét, aztán a nagyujja hegyére költözött. Úgy térdepelve, számba vettem az első három lábujját. Rátapasztottam az ajkam a talpára - a talpára, ami ugyanolyan kísértően kifejező volt, mint az arca.”

Dérynél az érzelmek jobban dominálnak: “Sajnos, Catherine nem tudott parancsolni sem nyelvének, sem fiatal izmainak. Hirtelen mellettem termett, az ablaknál, s még fel sem ocsúdtam, lábujjhegyre állt, s két vékony karjával átölelte nyakamat.

– De kisasszony! – mondtam.

– Hallgasson, ...! – mondta ő, forró fiatal leheletével a szájamon.”

Tanizaki írásainak szereplői közül végül is az öregember a legkevésbé álszent. Hibbant érzelmeit őszintén vállalja még a túlvilágon is. Utolsó kívánsága, hogy sírkövén Budha lábnyomát Szacuko gyönyörű talpa formázza, hogy még a sírjában is imádott menyé tiporjon elporladó testén.

VIHAR BÉLA

István király

István király is kozmopolita volt. Lásd, Vajk, a pusztai kán, a törzsvezér fia, egy napon az öskötést megtagadva, elárulta azt. S a latin, germán papok gyűrűjében nem a Magyar, hanem az Európai Isten előtt ereszkedett térdre, megkeresztelkedett, s idegen példára már Istvánnak nevezte el önmagát. Akkor karja megkeményült, mint a szikla, kardja élén ezüst láng fodrozott, s harcba szállt az ősi tyúkettecek, a sátorbeli perspektíva konok védelmezői ellen, az ostorbajszosok, a pusztai agyalók, a csakazértis bezsongó dacosok, a tegnapi álmod kergetők ellen, s vér mosta, testvéri vérfolyam, – unokabátyáké, az egykor bölcsőjét ringató nagybácsiké, hajdani kontyos játszópajtásoké – a trónus lépcsőit. Oda a magyar – riogott hollószárnyon a hír – hitszegés, hűtlenség, árulás – sisteregtek a szabályák, szorult ökölbe a kéz. Huhogó baglyok, eszeveszettek, én teremtem meg a hazát, nem ti – kiáltott a király, s az átkozók, gyulák, vazulok ajkukba harapva komoran hallgattak, volt, aki a bércek oltárköveire, a szabad portyákra gondolva, kemény öklével a könnyét kente el szeme, süppedt árkában, s eközben azt hitte – a jelek szerint teljes joggal, – hogy ő a megtartás, a hűség, az igazság. Hiszen István a törzsi szerkezet, a vér, a csont, a hús közösségét szétzúzta, és helyette a közös földhöz és a közös szellemiséghez tartozást tekintette a legfőbbnek.

Az a hazai babona az urbánus és népiség ellentétéről talán már ott született meg s vetett először lobot közel ezer esztendővel ezelőtt az esztergomi, fehérvári kőtornácok fáklyafüstös éjszakájában, a somogyi makkos erdők alatt, a csanádi tölgyek mélyén.

Hol vagy István király? – zeng évszázadok óta az ősi dal.

Mit jelent számunkra ez a veretes strófa? Prózára lefordítva azt, hogy legyen kitartó erőnk a megújulás szolgálatára. Vállalni a bezárkózás helyett a kitérülködést, s oly módon a magyarság, az egyetemesség, az emberség felé. Mert ez tart meg bennünket az idő hullámok tengerén.

A. TÚRI ZSUZSA

Városom

Városomban motoz a szél,
az anyanyelvemen beszél,
míg itt éltem, csak loholtam,
talán süket vagy vak voltam,
plakátok közt, neonfényben,
apró örömök közt éltem,
most, ha ismerős utcákon
végigmegyek, mint az álom,
úgy ragyog fel ezer emlék,
melyek nélkül üres lennék,
itthon voltam talán nemrég,
most árny vagyok, furcsa vendég,
és úgy lesek itt mindenre,
mintha lelkem részem lenne,
figyelek házat, galambot,
kupolát, fényt és harangot,
mintha más lenne itt minden,
szebb, mint amilyennek hittem,
utcakő kopogó szava,
aszfalt orrfacsaró szaga,
villamosok sárga teste,
ahogy pirosan az este
a vén folyam felett szálldos,
s titokzatos lesz a város,
beszívom a vízillatot,
s míg feljönnek a csillagok
a városban motoz a szél,
az anyanyelvemen beszél,
a pillanat szárnyára vesz
és vigasztal ezernyi nesz.

PÉTER ERIKA

A főúr

Belesimul a homályba,
így vár újabb érkezőt,
karján fehér hangedlit tart,
szmokingot hord s lakkcipőt.

Csokornyakkendője selyem
s nem fityeg csálén nyakán,
milliónyi titkot őriz,
ha kell sznob, máskor vagány.

Á-tól Z-ig felsorolja
- kívülről - az étlapot,
s a számlára nem kell várni
teli hassal fél napot.

Törzsvendégnek törzsasztal jár,
ínyenceknek ínycenc-étek,
és bár Oszkár-díjat nem kap,
mégis örül szerepének.

Mozgókép

gondolataim
gyászfeketében jártak
lidérc-sugarakat
vetített a Nap

és már fölkészültem
egy ostoba halálra
– hogy fenéig
kiigyam a bürökpocharat –

mikor elsötétült
az ég mozivászna,
majd a képernyőre
beúszott a Hold

Shakespeare-év 1616 — 2016

William Shakespeare (1564.—1616)

A Nyugatban „a” monológról

A Nyugat 1935-i évfolyamában rövid „disputa” zajlott le Hamlet híres monológjának filológiai és dramaturgiai rejtélyeiről. Babits ismertetésére Horváth Árpád (1899–1944), a kitűnő színháztörténész, a Nemzeti Színház főrendezője válaszolt. — Az érvek és ellenérvek, a különböző megfontolások akkor is fölkeltik érdeklődő figyelmünket, ha különben tudván tudjuk: az itt és ekkor fölvetett kérdésekre azóta sem született – és aligha születhet – úgynevezett megnyugtató válasz. (B. L.)

BABITS MIHÁLY*: To be or not to be

Rendkívül érdekes W. J. Lawrence cikke a londoni Life and Lettersben Hamlet monológjáról. Nem kisebb dolog van itt szóban, mint hogy Hamlet híres monológja, a „Lenni vagy nem lenni” kezdetű, azon a helyen, ahol áll, alkalmasint csak színpadi betoldás, és semmi esetre sem lehet a költő intenciója szerint való eredeti szöveg. Csakugyan, Hamlet nem egy olvasóját meglepte már, mennyire nem illik ez a gyönyörű monológ a helyhez és helyzetéhez. A cselekmény legizgalmasabb fordulatainak küszöbén Hamlet hosszú töprengésbe merül. Nem az általa előkészített csel lehetőségein és következményein tűnődik, amelynek kockájára mindent föltett – nem, ő az öngyilkosság kérdését veti föl, szinte akadémiusan. Megfontolja a mellette és ellene szóló érveket, csak éppen azt nem, ami helyzetéhez és személyéhez illenék, hogy egy vállalt feladat, egy teljesítésre váró szent kötelesség köti még e földhöz (vagy hogy attól akarna menekülni). Töprengése tele van filozófiai kételyekkel a másvilág létét illetően, holott csak nemrég találkozott atyja szellemével. Ez a találkozás fölforgatta egész lényét és életét; de erre a találkozásra sincs célzás a monológban. Sőt minden úgy hangzik, mintha az meg sem történt volna, s Hamlet ugyanott állna, ahol akkor állt (két hónappal előbb), mikor első monológját mondta el, amely ugyanerről a témáról szól, és így kezdődik: „Óh, hogy nem olvad, nem hígul s enyész...”

Éppen az is, hogy már volt egy monológ, amely ugyanerről a témáról szólt, s amely azon a korábbi ponton a helyzet és a karakter által tökéletesen indokoltnak is hat, éppen ez is gyanússá teszi a „nagy” monológot, mint egy rossz helyen való ismétlődést. A *Hamlet* szövege, úgy látszik, nehezen elégitette ki költőjét. Mindenesetre lassan találta meg végső formáját, s az első kiadások bizonyos hullámzást mutatnak. Az ún. első kvartóban (mely különben elég zagyva), e nagy monológ csakugyan a drámának egy jóval előbbi helyén olvasható. Minden jel arra vall, hogy az őszövegben még a szellemjelenés előtt kellett állnia; így kap csak értelmet a „nem-ismert tartomány, honnét nem tér meg utazó”. Lawrence feltevése szerint a monológ eredeti helye pontosan ugyanaz volt, ahol ma a hasontémájú első monológ áll. Eredetileg a „Lenni vagy nem lenni” állott itt: a költő azonban elvetette, és mást írt helyébe.

---

* Az eredeti cikkben Babits Mihály neve B. M. kezdőbetűkkel volt jelölve [szerk.]

Shakespeare-év 1616 — 2016

William Shakespeare (1564.—1616)

Miért vetette el? Nyilván, mert nem találta alkalmasnak. A „*To be or not to be*” remek lírai költemény; de nem Hamletet fejezi ki, hanem Shakespeare-t. Hamlet, a királyfi, érezte valaha „a hivatalnak packázásait”? Aligha; de Shakespeare bizonyosan érezte. A nagy monológ azok közé a ritka shakespeare-i helyek közé tartozik, ahol a költő maga szólal meg a hős ajkain át. Shakespeare – épp ezért – elvetette, és újat írt helyette, mely tökéletesen a hős helyzetéhez és jelleméhez simul, s melyben egyetlen szó sem árulja el a költőt.

Valószínű azonban, hogy a színész nem szívesen mondott le a nagyszerű szavalmányról, mely talán az első előadások legsikeresebb pontjainak egyike volt. Így kerülhetett a monológ vissza a darabba egy másik helyen, ahol éppen beilleszthető volt, s ahol jelenlétét voltaképp semmi sem igazolja. A *Hamlet*-ben tehát igazában kétszer szerepel ugyanaz a monológ, két különböző formában: a végleges alak mellett visszakerült az első forma is. A dráma így módon maradt ránk: ma már ezen nem lehet és nem is szabad segíteni.

Nyugat, 1935. 3. sz. 259. 1.

Horváth Árpád: A „LENNI, VAGY NEM LENNI...” HELYE A *HAMLET*-BEN

A Nyugat márciusi külföldi folyóiratszemléje B. M. tollának közvetítésével nagyon érdekes problémát ismertet a „*To be or not to be*” közismeretes helyének szerkezeti s lélektani kritikájáról, amit Lawrence angol tudós vetett fel, (nem elsőnek) állítva, hogy a monológ későbbi betoldás, s eredetileg nem mostani helyén állott. A cikk, melyben B. M. Lawrence állításait plasztikusan tömöríti – eltekintve attól, hogy élesen világítja meg egy budapesti színháztudományi folyóirat reménytelenül állandó hiányát –, túlnyomóan lélektani okfejtéssel igyekszik állításait igazolni. Forráskritika, az öspéldányok összevetése s filológiai módszer alig vagy csak másodlagosan szerepel. Így – helyszükében is – nem vethetjük itt össze az öngyilkosságra vonatkozó két monológ szövegét, ami pedig nem érdektelen feleletekkel szolgálna, sem pedig nem filologizálhatunk annak az igazságnak kiderítésén, hogy a „Lenni vagy nem lenni” az „első forma” és az „Óh hogy nem...” a „végleges alak”, továbbá, hogy megállhatna-e az „első forma” a „végleges alak” helyén? Annak a kikutatásáról is le kell mondani, hogy 300 év óta kinek volt figyelme s különvéleménye e monológ dolgában, kiknek jutott eszébe, s kiknek nem a «*To be or...*» helyét megváltoztatni vagy meghagyni. Holott érdemes volna Schlegelék, Tieck, Schröder, Devrient, Immelmann, Laube archívumaiban éppúgy utána keresni, mint pl. Garrick, Kean, Irving s a nagy német Shakespeare-színészek esetleges véleményét, álláspontját vagy feljegyzéseit előkotorni.

De még a „Hamlet nem Shakespeare s Shakespeare nem Hamlet”-szerű kijelentéssel sem lehet röviden vitázni. Csupán Lawrence lélektani – Hamlet karakterére vonatkozó – és logikai érveire szeretnék néhány megjegyzést kockáztatni, nagyjából a cikk sorrendjében.

Shakespeare-év 1616 — 2016

William Shakespeare (1564.—1616)

Lawrence azt mondja:

1. „A cselekmény legizgalmasabb fordulatanak küszöbén Hamlet hosszú töprengésbe merül.”

Hamlet mindig s főképpen minden aktivitással (cselekvéssel) kapcsolatban „töprengésbe merül”. A töprengés az ő lényeg szerinti s legvalóságosabb kiélési formája. – Éppen ezért ilyen a *Hamlet*, mint amilyen, s éppen ennek a típusnak, ennek a lélekfajtnak a megírása, megmintázása volt Shakespeare célja. Hamlet töpreng az őt ért emóciók után is: I. felv., 2. szín, a trónterem-jelenet után és II. felv., a színészekkel való jelenet végén, a felvonást végző nagy monológban. Itt hánytornognak, forrnak a tragédia s az ő tragédiájának legfőbb – legmotorikusabb – komponensei. A lélek nem tettekben, nem másokkal szemben, nem párbeszédnek dialektikájában meztelenül le – a monológok az ő mély, megtáruuló pillanatai. Mindaz, ami a világból hat rá, beléésik, megüti, riasztja vagy utáltatja: a monológokban, a csak saját maga előtt kioldódó reflexiókban válik tudatossá, majdnem azt mondanám: ezeken át – leülepedve szinte, a kidobó erupció után – komponálódik bele az életébe, s a dráma nyelvén szólva, drámai életének vonalába, mely a szellemjelenettől kezdve, a tettel szemben meg-megbicsakló ingadozással halad, és kétség, önkínzás, gyanú és próba fluktuációjába merül az etikaivá vált bosszú eléréséhez vezető úton.

2. „Nem az általa előkészített csel lehetőségein s következményein tűnődik, amelynek kockájára mindent feltett – nem, ő az öngyilkosság kérdéseit veti föl, szinte akadémikusan.”

Pszichoanalitikus alapon könnyű lenne ezt az állapotot „magyarázni”. De maradjunk csak Shakespeare pszichológiájánál. Hamlet Wittenbergából igen nagy és mély életkeserűséget hozott haza. Alaptermészete a környező világból erre reagál legjobban. Az itthoni állapotok, amiket Francisco, Bernardo s Horatio olyan pregnánsan s tömören rajzolnak (I. 1.), csak tetézik. Apja halála, akiben Oedipus-komplexum híján éppen a „nagy uralkodó” eszményét is elvesztette, olyan belső ideált, akit anyja gyors násszal, az ország sietős koronázással s bátyja egy torz és korcs utódlással sietnek elfeledni, s akit ezáltal a külvilág megcsúfol, akinek sorsában tehát a maga jövő életének bukását érzi – még fokozza ezt az életkeserűséget. Ennek válik folyományává az öngyilkosság gondolata. E gondolat: szándék és terv, melyet csak a vallás parancsa tilt. Ez tartja vissza tőle, s egy bizonytalan gyanú, a szellemjelenetig, azontúl, később pedig a bosszú kötelessége, melyet apjának fogadott, s melyet maga is állni akar. Így jelentkezik szerves természetességgel az I. 2. végén az öngyilkosság gondolata Hamletben már az első szituációban, amelyben őt megismerjük. Vagyis Shakespeare-nél az öngyilkosság gondolata már a darab elején, eleve hangsúlyt kap, jelentőséget, nemcsak, mint Hamlet jellemábrázolásának s lényének festő-eszköze, hanem mint az egyetlen életforma: a halál, mely Hamlet számára nyitva áll, a királyfi egész lelki tartalmánál fogva.

S a darab egész építménye, célja, a Saxo Grammaticus nyers krónikájának művészi örök életre válása éppen ez a probléma: hogyan kényszerül egy önhalálra szánt, az élet keserűségével színültig telt lélek élni, életben maradni, s minden megfáradottsága ellenére is mégis harcolni; egy magasabb etikai kötelesség: apja túlvilági és síri nyugalmanak biztosítása érdekében és ennek parancsából. (Igaz, hogy az Ofélia-motívum ennek ellentmond. De vajon ellentmond-e?)

Shakespeare-év 1616 — 2016

William Shakespeare (1564.—1616)

Az öngyilkosság gondolatának visszatérése tehát nem ide-oda tolt, önkényesen toldott szövegrész feleslege, hanem szerves, pontos reflexiója egy lélek természetes hajlamának, amely annyira eluralkodik rajta, hogy visszatér, s éppen a legdrámaibb helyen tér vissza, éppen az izgalmas ponton jelentkezik – mint egy wagneri Leitmotiv dramatikusan kontraszthangsúlya –, akkor, amikor az etikai parancsból kényszerűen tovább vállalt élet szövi, bogozza, cselekszi – éli a maga sorsszerű célját és tervét. Éppen most szólal meg az alaptermészet, az igazi hamleti *natura* belőle, nem önkényesen rátérve az öngyilkosság „akadémikus” problémájára, hanem visszatérve a maga életformájának természetéhez: ahhoz a világ nélküli világhoz, amit – a halál jelent.

Ebből a szempontból nem is lehetne szervezesebb és megokoltabb helyen a „Lenni vagy nem lenni”.

3. „Megfontolja a mellette és ellene szóló érveket, csak éppen azt nem, ami helyzetéhez és személyéhez illenék, hogy egy vállalt feladat, egy teljesítésre váró szent kötelesség köti még e földhöz, vagy hogy attól akarna menekülni.”

A monológban Hamlet alap-énje szólal meg, amelynek természetes kivételése volt már a halálgondolat az I. 2.-ben is. Az alap-én, a drámai események és drámai konfliktus előtti világhoz és életérzés megszólalása – Shakespeare-nél sosem véletlen: az, hogy éppen ezzel, éppen így exponálja Hamletet, főhősét már a darab elején itt újra, visszhang- és refrénszerűleg. A magasabb – mert drámaibb – szembeállítás nem az, hogy a vállalt feladatot akarja e monológban dialektikus kompromisszumra hozni lelke alaphajlandóságával; – gondoljuk csak el, milyen alacsony művészet lenne ez: szavakkal, újra szavakkal („hűtöm a szám, mint lotyó”...) próbálkozni, egyeztetni, mérni az utat ahelyett, hogy járná azt; ezzel szemben milyen sűrített és drámai, elválni a II. fv. végén az aktivitásba hajszolt, tervén kigyúlt, megmászott: mert már cselekvő éntől (szintén monológban!!) s a III.-ban újra, a mindig feltörő, a lélekből ki-kibukkanó és kiszólaló alap-énnel kerülni szembe, a passzívvá, amely a maga tragikus kettősségével halad azon az úton, mire társa, az aktív *Doppelgänger* kényszeríti.

Persze hogy nem erről beszél. A saját halálának reménység-emplőjét szívja, amely számára az óhajtott vég- és beteljesülés, s nem a mások haláláról medítál, a bosszú kötelességéről, amely számára csak kín, útvesztő, bonyolult és nyugalmatlan.

4. „Töprengése tele van filozófiai kételyekkel a másvilág létét illetően, holott csak nemrég találkozott atyja szellemével.”

Töprengése, amely éppúgy önmagára vonatkozik, mint az I. 2.-beli, éppúgy van tele kételyekkel is, melyek variálódnak, módosulnak, de lényegükben ugyanazon körül forognak, minthogy ugyanazon személyről, az ő saját életéről van szó, amelytől benső alkata s érzései szerint szabadulni akar. Szabadulni szeretne, de nem teszi: magasabb parancs, nagyobb törvény vállaltatta vele az életben maradási.

A másvilágról pedig igen határozott fogalmai, főleg pedig hite van: lásd a színjáték után imádkozó király jelenetét, amikor Hamlet meglepi, s amikor a színjáték által a cselvetés valósággá: való bizonyossággá forralta ki a bűnt, amikor végre a megtorlásnak nemcsak erkölcsi igazolása, de a tett elkövetésének aktív láza és kényszere is itt van, s mindez egyetlen tökéletes drámai pillanattá tornyosul, sűrű végzetté válik: egy csupán a bosszúért élő lélek, egy meztelen szál kard s egy – imádkozó, lelki-furdalásától gyötört, bűnéért vezeklő király szituációjában: akkor Hamletet ilyen intenzitású cselekvésben, ilyen forró atmoszférában, drámailag ilyen kiérlelt s végsőkig feszülő helyzetben éppen a másvilágról való s fölöttébb tiszta fogalmai tartják vissza attól, hogy lesújtson.

Shakespeare-év 1616 — 2016

William Shakespeare (1564.—1616)

Hogy pedig „nemrég találkozott atyja szellemével”? De hiszen tépő kétsége a szellemmel szemben már többször felmerült: tettben akkor, amikor a szellemjelenet után a temetőből nem rohan haza, hogy felkoncolja a királyt, hanem töpreng, kétkedik, színleli az örültséget, s nyomoz, mígnem a színésztrupp bevetődése ötletet ad a tervhez s a cselhez, hogy – a szellem közlésén túl is – bizonyosságot szerezzen; *expressis verbis* pedig a II. fv. végi monológ köv. soraiban:

„A látott szellem ördög is lehet, mert az is ölthet ily tetszetős hüvelyt, és gyöngeségem, mélakórom által (mert ily kedélyre nagy hatalma van) a kárhozatba dönt”.

Amiből a szellemmel szemben való kétséges lelki magatartása teljes világossággal kitűnik. Ennek csak a szellem másodszeri megjelenése vet véget, a negyedik fv.-ban, Hamletnek anyjával való jelenetében.

*

Bizony, „ez a találkozás felforgatta egész lényét és életét”. Felforgatta azáltal hogy – misztikus valóságot vagy ha tetszik, transzcendentális intenzitást – reális bizonyosságot vagy ha tetszik, földöntúli sugallatot adott olyasmiben, ami Hamlet lelkében amúgy is, mint ködös, bizonytalan gyanú, megérzés, sejtelem („óh az én próféta lelkem!”) már benne élt. S mégsem rezonálhat e találkozás zaklatott emléke, még csak egy allúzióban sem a „Lenni vagy nem lenni”-ben, mert itt – és éppen azért, éppen úgy, mint az „Óh, hogy nem olvad, nem hígul s enyész...”-ben – ugyanaz az alap-én szólal meg, a maga saját, első és ősi problémájával, aki az I. 2.-ben, a darab elején. Shakespeare művészi karakterábrázolása az, az a szándékolt és sikerült művészi többlet, hogy ez az alapszándék, őshajlandóság: a saját élete eldobása még mindig, a gejzír spontán erejével tör fel Hamletből, amint a lélek (cselekvés előtt!) nem koncentrálna magát eléggé önfegyelmére, s így feltör a régi vágy a cselekvésre s életbe kényszerítő morális parancs tiltakozása ellenére is.

*

Mindebből talán az is kiviláglik, hogy e kérdéses monológot nem tekinthetjük „lírai költemény”-nek, amely „nem Hamletet fejezi ki, hanem Shakespeare-t”. Úgy a helyét tekintve, mint önmagában nézve a „Lenni vagy nem lenni” a legteljesebb dráma, annyira drámai, olyan szervesen bekomponált, amennyire csak monológ a világ drámairódmájában dráma lehet. Nemcsak az önkényes későbbi beillesztés durva rostjai nem fedezhetők fel ezen a pompás drámai szövésen, de a hamleti karakter drámai fejlődése, krízise és jellemalakulásának menete is elképzelhetetlen másként, mint a monológ mai helyének szerkezeti előzményei s lélektani következményei között.

Így hát az angol cikk ismertetőjének álláspontját tesszük magunkévá teljes megnyugvással a dramaturgiai szemlélet gyakorlatának partjáról is: a nagy monológ azon a helyen van legjobb helyen, ahol 300 év óta máig áll, s megbolygatni kár volna.

Nyugat, 1935. 4. sz. 341–344. l.

CZÓBEL MINKA

A SZÉPSÉG ANGYALA

Rythmicus próza

Oh emberek! hiába törtök életemre,
Halhatatlan vagyok!
Lakásom a föld, az ég, minden csillag,
A végtelen határtalan határa.

*

Gyűlöltök, jól tudom,
Mert testetek, s lelketek durva szövését
Fájón érinti lényemnek sugárja.

Imádnak egyesek, de ezek is szenvednek,
Mert el nem érhet,
Csak tiszta lélek,
Egy hang, egy ének,
Virág illatja
A szív legfehérebb, legszűzebb gondolatja.

Ki salakkal szívében, szemembe néz,
Tüzembe vész,
Elég, elporlad menthetetlenül.

*

S mert úgy szeretitek a salakot
Ezért fordultatok
A „Haszon Démona” felé.
De emberek,
Hisz’ nem lehet!
Ő gyengébb nálam.

*

Tartózkodásom volt hajdanta rég
A vad szűz rengeteg, –
Kivágtátok, – haszonra,
És hogy dőlt romba
Reményetek:

Hasznót nem hajtott a kopár föld,
De szép lett újra,
Bozót felverte,
Éretlen fanyar zöld,
Halvány kalászkok ingadoztak
Az elfakult talaj felett.

Szárnyam érintése alatt
Kiszinesednek undok gyárfalak,
Rettentő kémények magaslatából
Leszáll a füstös pára
Utcák hosszú sorára,
Megtelíti a város minden részét
Halált-hozó, betegség-terhelt léggel.
De ismét szép
A józan sivár kép
Ez ingó, vörös-lilaszín homályban.

Lehordtátok templomok tornyait,
Gyárkéményt raktatok helyébe. –
Csak nektek kár, de engem el nem űztök.

*

Lakásom volt hajdan az ember teste
Arányban, színben szép,
Kiváló ép,
De ti elnyomtátok örökre
Betegség-, bűnnel, ferde öltözékkel.
S még sem lehet –
Nézd e szemet
Hogy ég, hogy ég,
Mi szép, mi szép!
Mert összeszedte, mind, fájó tüzébe
Az elkínzott, nagy, ős harmóniát.

*

S legfőbb szentélyem volt az ember lelke:
Újra születtem minden gondolatban,
Minden érzésre szárnyam újra nőtt.
Hatalmassá tevém a földi embert,
Hatalmas volt, hatalmas, szép, és boldog.

De ím, a Haszon démona szólt hozzá:
„Imádj engem, s *hatalmasabbá* teszek”
S a gyöngé ember meghajolt előtte
Csókolta a szörnyeteg érckezét.
S most vonja, vonja, fuldokolva, lassan
Elképedt arccal, kiszáradt lélekkel
Molochnak nehéz, szörnyü rabigáját.

*

Még vissza, vissza fordul néhány hívem,
Keresnek vággyal, örült szenvedéllyel
S ha nem találják, – néma fájdalomukban
Leborulnak, komor ikertestvérem
A „Rút” borzalmas nagysága előtt.

*

Oh emberek, hát nem látjátok még se
Hogy mindhiába törtök életemre?
Megtettesülök ismét újra, újra
Csak ti szenvedtek száz halálos sebtől
Ha ellenem örült fegyvert ragadtok.
Mert én vagyok: a tisztaság, a béke,
A halhatatlan, fényes, örök Eszmény!”

*

Világosodni kezd a fehér hajnal,
Hamvas párák szürkés aranyba fonják
A földfeletti, hús, emberlehelte,
Hullámzó, fátyolos ködréteget.

*

Egy angyal hosszú arany-fehér szárnya
Siklott el hangtalanul a homályba,
Hidak, folyók, kertek, házak, vad erdők
Temetők, legelők, városok felett.

Forrás: Czóbel Minka, *Boszorkány-dalok* [válogatta: Pór Péter], Bp., 1974, Szépirodalmi Könyvkiadó.

REGÉNYI ILDIKÓ

Pedagógusnap

Nekem a tengersok virágcsokor jut eszembe róla. Hosszú és szép tanári pályám minden évében szinte roskadoztam a sok virágtól.

Pedig 1952-ben, mikor a Minisztertanács határozata alapján június első vasárnapját pedagógusnappá nyilvánították, még csak a gimnázium első évét kezdtem. Nem volt nekünk akkor kialakult pályaképünk, kedvenc tantárgyaink voltak, és küzdelmes tantárgyaink voltak. Legalábbis nekem. Amilyen játszi könnyedséggel maradt meg minden ritmikus és nem ritmikus magyar nyelvű szöveg a fejemben – tehát a magyar és a történelem, földrajz... –, annyit „vívtam” a természettudományos tárgyak elsajátításával. Tanulni természetesen kellett, a feladatokat el nem készíteni meg sem fordult a fejünkben... Ez elsősorban otthoni elvárás volt. Munkába álláshoz, továbbtanuláshoz alapfeltétel volt az érettségi. Az akkori származási kategóriák szerint „e”=egyéb jelzésű lévén, humán érdeklődésem ellenére a gimnázium természettudományos tárgyakat magas óraszámra tanító osztályába vettek fel. Én is, szüleim is tudomásul vettük, hogy ezt kell megbecsülni.

Ott találkoztam a mintaadó tanárral, Felícia nénivel, akinek halk szavú, szelíd félmosollyal vezetett magyaróráit nem lehet elfelejteni. Azt az elegáns tudást sem, ami a könnyeden gördülő logikus, és szépen közölt mondatok mögött sejlett...

De akkor nem adatott meg, hogy ő legyen a mintám tanárként.

*„Én nem tudom, milyen erő kell
hozzá, de több az enyémnél.
Olykor el-eltűnődöm én is,
mit is jelent húsz-harminc szempár
fénylő tükrötermében élni,
hol éle van minden igének,
árnyéka van minden hibának...”*

(Füle Lajos)

Nyolc év késéssel kezdek el a Tanárképző Főiskolát magyar-történelem szakon, beültem a tizenhét évesek közé asszonyfejjel, mert „versenyképes” akartam lenni.

Ötödik szakmaként, érettségi után több, mint tíz évvel állhattam a gyerekek elé, hogy tudásomat, szeretett tantárgyaim szépségét megosszam velük.

Könnyebben ment, mint gondoltam. Kölcsönösen szerettük egymást, és minden igyekezetemmel azon voltam, hogy szeressék, amit együtt csinálunk: verset tanulunk, elemezzük, nyelvtanunk csínját-bínját fejtjük meg, elmerülünk a történelem adta események izgalmasában, szépségében, és igen: számot is kell adni arról, hogy mit végeztünk együtt.

A tanári munka a csendes esőhöz hasonlítható: sokáig szelíden áztatja a földbe bújó magokat. Azok felszívják a nedvességet, szárba, virágba szökkennek és száraz időben is képesek termőre fordulni... vagyis a türelmes, hosszan tartó átadás átvétele a cél...

Az első pedagógusnap számomra 1971-ben jött el. Nem számítottam a virágözönre, ami osztályrészemül jutott. A pécsi általános iskola, ahol tanítottam, az Uránváros Mecsek felőli szélén épült, a bányász-gyerekeken kívül jártak oda földszintes, kertes házban lakók is... Június elején ezerféle virág pompázik... Két ötödikes fiam-lányom kísért haza autóbusszal, hogy lakásunkig eljussanak ezek a szép csodák.

Következő év kora tavaszán az egyik virgonc hatodikos fiú pompás gyöngyvirágcsokorral állított be a nyelvtanórára.

– Ezt Ildi néninek hoztam, tetszett mondani, hogy nagyon szereti a virágokat...

– Köszönöm, Ferkó... itt ez a kis öntöző kanna, beletesszük, hogy ne szomjazzanak!
Tehát: mi volt a házi feladat?

– Ó, hát nem marad el a számonkérés... – motyogta a pad felé bandukolva. – Pedig a kertben kaszálni lehet a gyöngyvirágot!

– Te kis betyár! Hát ilyen hátsó szándékkal kaptam a csokrot?

A virágot mindenesetre vízbe tettük. Attól fogva közszájon forgott:

– Ezt a virágot Ildi nélinek hoztam, hátsó szándék nélkül...

Sok-sok virágcsokor jutott nekem már Pécsen is, nemcsak a kiemelt napon, hanem névnapkor, év elején és év végén is. Később az öreg Trabant hátsó ülése lett tele ezekkel a csokrokkal hazafelé menet... és a szívem is örömmel.

Ezt az örömet tetézte az 1979-ben, pedagógusnapon elnyert Kazinczy-jelvény, amelyet beszédművelő tevékenységért kaptam én és versmondó-iskolarádiós szakköröm diákjai.

Ezután kerültem Budapestre, a VII. kerületbe, a „Csikágóba”, egy iskolakísérleti munkával megbízott általános iskolába. Más feladatok, más háttérű gyerekek közé, azonos szándékkal érkeztem: megszerettetni és átadni a tantárgyaim anyagát, azt, amit én Szépnek és Fontosnak tartok, hogy ők is annak érezzék. Mikor az iskola komplex tantárgyrendszer kidolgozására kapott megbízást, erre ezer ötlettel, és „együtt-dolgozós” személyes és csoportos feladatok kialakításával igyekeztem. Kollégáimmal együtt törekedtünk arra, hogy ezek a gyerekek ne csak elsajátítsák, de meg is szeressék, és középiskolába tovább is vihessék azt a tudást, amihez ily módon jutottak.

1987-ben pedagógusnapon kaptam a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa „Kiváló Munkáért” kitüntetését.

Itt is özönlöttek a virágok, pedig nem támogatták kiskertek az „utánpótlást”, a piacon kellett megvenni, sokszor egyedül több gyereket nevelő anyukák kevés pénzéből... Szabadkoztam is eleget, de a szülőkkel nem volt nézeteltérésünk, ők látták, hogy a kisfiú-kislány, vagy később a kamaszok tudják és akarják csinálni, amit mi is velük végzünk: közösen nyitogatjuk a Tudás Kapuját. Minden tanulóknak tovább tudott lépni középfokú intézményekbe: gimnáziumokba, szakközépiskolába vagy szakmunkásként.

Elégedett lehettem. Igen, az is vagyok.

1996-ban aztán az UNESCO és Nemzetközi Munkaügyi Szervezet is megalkotta a pedagógusjogokról szóló, 150 §-ból álló határozatát. Megerősítették a pedagógus személyiség fontosságát.

Magyarországon azonban már 1993 óta a tanárok és oktatók kitüntetését a Magyar Kultúra Napjára, január 22-re időzítették.

Elhomályosulni látszik a június első vasárnapjára eső pedagógusnap szerepe. Az intézmények azonban rendszeresen megtartják ezt az ünnepet, aprócskák és nagyobbak verssel, énekkel készülnek, lámpalázás buzgalommal, a köszöntésre.

Ez az igazi ajándék... és az én sohase elhervadó virágcsokraim...

FÖLDESDY GABRIELLA

Kánya Zsófi és gyermekei

Egy Budapest környéki település nyugalmas életkörülményeit élte Zsófi fiatalon, amikor férjhez ment Andorhoz. Szépek voltak együtt, és külön is. Andor jóképűsége majdnem filmszínész mértékű volt, de természete nem állt közel az ilyenfajta nyilvánosság, feladat megéléséhez. Zsófi gyerekeket akart. Bár szűkösen éltek, hamarosan lánya született. Férje rendes ember volt, nem csalta meg, de alig volt otthon. Zsófi sosem tudta, miért menekül otthonról, legtöbbször munkára hivatkozik, de elképzelhető, hogy mást is csinál, mint dolgozik. Andor kifürkészhetetlen, szótlán, magának való.

Mindez az 1970-es évek elején-közepén történt. Zsófi tanácstalan volt, és magányos. Türelmetlen volta más irányt vett, amikor rájött, megint gyermeket vár. Andor nem szólt semmit, pusztán tudomásul vette a hírt. Nemsokára megszületett a második gyermek, maga is meglepődött, fia lett, akinek a Bálint nevet adták. Lánya, Szilvia, és most Bálint fiának megszületése Zsófit boldoggá tette, semmi más nem érdekelt, pedig nagy tervei voltak, főiskolát akart végezni, szép, nagy családi házba költözni, és ideális családi életet tervezett Andorral és a két közös gyerekükkel.

Ember tervez, Isten végez! Később sokat jutott eszébe Zsófinak ez a közmondás-féle, amit egyik nagynénjétől hallott gyakran gyerekkorában. Andor – bár örült fia születésének -, nem töltött otthon több időt, mint korábban, dolgozott sokszor éjszakáig, reggel korán elment otthonról, mondván: munkába megy. Zsófi nem tudta, mit csináljon, szóljon Andornak, veszekedjen vele, sírjon, esetleg könyörögjön férjének, éljenek rendes családi életet, ne távolodjon el tőlük. De szólni nem szólt, csak befelé őrlődött, ott volt a két gyerekkel, mozdulni sem bírt, segítsége alig volt. Néha anyjához vitte a két gyereket, vigyázzon rájuk, hogy ő elmeessen valamit elintézni, vásárolni. Vett egy használt autót, hogy néha kiránduljanak a környékre, vagy a gyerekeket autóval tudja hozni-vinni az iskolából, vagy anyját vihesse orvoshoz, vagy szűkös lakásukba néhány órára a gyerekek mellé.

Mire Szilvi iskolába, Bálint óvodába került, Zsófi elvégzett egy főiskolát, és végképp kiábrándult Andorból. Nem szólt semmit a férfinak, amikor elment, s beadta a válópert. Fél év múlva elvált asszony lett, méghozzá úgy, hogy mindkét gyerekét megtarthatta, férjének csak láthatási lehetőséget biztosított a bíróság havonta kétszer. Zsófi örült is meg nem is, közben kénytelen volt egy rosszabb lakásba költözni, mert az eddigi lakást nem tarthatta meg, mert Andornak fizetni kellett valamennyi lakáslelépési összeget, hogy ő is tudjon magának önálló hajlékot szerezni. Egy lerobbant parasztház vételébe ugrott bele, így tudta Andort kifizetni, szerencsére régebbi lakásukon jó pénzért adott túl.

Zsófit az bántotta, hogy se férjjel, se férj nélkül nem jut egyről a kettőre. Viszonylag jó állást szerzett magának a főiskolai végzettségével, de ez nem volt elég semmire. A tartásdíj összege minimális volt, Andor hivatalosan keveset keresett, földmérő volt, és ezért a munkáért nevetségesen keveset fizettek. Volt férje a több pénzt feketén kereste meg, amiből nem fizetett tartásdíjat. Nagyratörő terveit Zsófi valahogy tető alá akarta hozni, de ehhez valami mást kellett kitalálni.

Elhatározta, férjhez megy másodszor. Egy neki való férjet keresett, hamarosan talált is magához valót, legalább is azt hitte. Persze a férfinak nem volt lakása, egy motorja volt és némi félretett pénze a bankban. Megvolt az esküvő, Tibor dolgozott ugyan a sörgyárban, keresett is elfogadható módon, de a pénz kicsúszott a kezéből. Ő többet volt otthon, mint Andor, lehetett vele megbeszélni ezt-azt, ám Zsófi látta, hogy nem tartja be a közös megállapodásaikat, költekezik, sőt az italt is szereti. Mikor ez kiderült, Zsófi ismét gyermeket várt, most persze Tibortól. Ismét fia született, őt Szilárdnak nevezték el. Nagyon örültek a

kisfiúnak, a két nagyobb féltestvér is befogadta az új jövevényt, de helyzetük nem lett rózsásabb. Szegényes kosztot ettek, kevés ruhájuk volt, házuk nem volt kényelmes, kinőtték, lelakták. Tibor kezdett kimaradozni esténként, félt, hogy nem plusz munkát vállal ilyenkor, hanem a haverokkal szórakozik, vagy fiatal nők után futkos. Zsófi ugyan még mindig jól nézett ki, de a három gyerekszülés, szoptatás eldeformálta régi karcsú alakját.

Zsófit elöntötte a türelmetlenség. A gyerekek nőttek, anyja meghalt, tőle nem várhatott segítséget, második férje komolytalan, felelőtlen alak, nem bízhat benne. Ismét beadta a válópert, a bíróság hamar elválasztotta Tibortól, Szilárdot anyjánál helyezte el. Volt férjének is megítélte a láthatást. Tartásdíjként levontak tőle húsz százalékot, furcsa módon ez több volt, mint amit Andortól kapott a két gyerek után. Zsófi keményen dolgozott, gyerekei jól megvoltak egymással, úgy érezte, most kell valami nagy fába vágni a fejszét, megmutatni, hogy mire viheti egy elvált, háromgyerekes nő.

Először is telket vett a szomszéd településen. A telek 300 négyszögöl nagyságú, közműves utcában volt, épp elfért rá egy szép családi ház, amit Zsófi egy ismerős építésszel terveztetett meg, az ismerős baráti árat kért a tervezésért, hamarosan az építési osztály áldását adta a háztervre. Zsófi életének egyik legboldogabb pillanata volt ez, az emeletes családi ház elérhető közelségbe került, kezdődhetett a kivitelezés. Zsófinak számos munkatársa, szakember ismerőse jött segíteni, ingyen, vagy jelképes összegért dolgozni. Ennek ellenére hatalmas összegek folytak bele a ház felépítésébe, luxus csempék, hatalmas alagsor, kazánház, számos mellékhelyiség, lambéria, amerikai konyha, medence az udvaron, téli kert, és hasonló hozzávalók drágították az építkezés amúgy is magas összegét, amire több millió kölcsönt vett fel az asszony saját nevére, viszonylag rövid lejáratú időre.

Mire a ház elkészült, Szilvi lánya egyetemre, Bálint gimnáziumba, Szilárd hetedik osztályba járt. A hitel, ami a házat terhelte, hatalmas összeg volt. A törlesztés megkezdődött, Zsófinak éppen jó állása volt, néhány évig rendszeresen tudta fizetni a részleteket. A hitel összege alig csökkent, viszont a kamatok hatalmasak voltak, úgy tűnt, hogy a részletek fizetésének sose lesz vége, mindig nő az adósság, sosem csökken. Közben Zsófi elvesztette jó állását, jött a végkielégítés, a munkanélküli segély, végül már csak falból volt állása, jövedelme egyre csökkent, a részleteket emiatt már képtelenség volt kigazdálkodni. Bálint érettségi után nem tanult tovább, egy jól fizető állást vállalt autókereskedésben, ő állta a későbbiekben a havi részleteket, de ez nem tartott sokáig. Bálint hamarosan elhagyta Magyarországot, külföldön próbált szerencsét. Szilvi elvégezte az egyetemet, és úgy gondolta, hogy saját magának kezd házat építeni, mert összeállt egy férfival, Lajossal, akitől előbb egy fia, majd egy lánya született. Nekik kellett az új, kényelmes ház, devizahiteles kölcsönből jórészt. Szilárd is gondolt egyet, és szakácsként külföldön vállalt munkát.

Zsófi egymás után kapta a felszólításokat, hogy azonnal fizesse be a hátralékát, mert árverésre bocsátják a házat. Zsófi nem fizetett, megindult a pereskedés. Tanácsadói remek ötletekkel látták el, hogyan lehet húzni-halasztani az ilyen pereket. Hogy mindez soká tartson, inkább eladta az ország másik részén korábban örökségből vásárolt garzonlakását, és az érte kapott összeget az elmaradt részlet törlesztésére fordította, ám ez csepp volt a tengerben. A pert felfüggesztették, de nem zárták le. A hitelező némi pénzhez jutott, visszavonult. Ha ettől kezdve Zsófi fizette volna a megemelt részletet, nem lett volna további fenyegetés, pereskedés. Ehelyett inkább orvosi bizonyítványokat, munkanélküli igazolást, előnyugdíjazási kérelmeket vonultatott fel a bíróságnak, ezekkel sikeresen tolta ki a határidőket. A házat átíratta gyerekei nevére, ne lehessen olyan könnyen elvenni. Ezzel megint időt nyert.

Zsófi asszony nem volt megrendülve a történetektől, és az sem zavarta, hogy mindhárom gyermeke elhagyta. Egyik fia az USA-ban, a másik Németországban élt, lánya még egy darabig nem messze tőle lakott a két gyerekkel és az élettárossal. Két unokáját ő vitte iskolába, főzött nekik, ellátta őket, ami nem kis feladat volt, szerette, de nehezebbre is esett a dolog. Ezért inkább arra vette rá lányát, hogy ő is költözzön külföldre, vigye a gyerekeket is magával, ott

ötször annyi pénzt kereshet, mint itthon. Tulajdonképpen a két fiúnak is ő beszélte tele a fejét: menjenek el Magyarországról, hisz ez egy halott ország, nincs állás, ha van, az keveset fizet, maradjanak is kint, mert ott jobb az élet. A magyar kormány megnyomorítja állampolgárait, nem szabad itt élni. Az unokák is jobban járnak, ha angol vagy német iskolába járnak. Sőt, ha vége a pernek, ő maga is külföldre megy dolgozni.

Ezért vagy másért, Szilvi tényleg kiköltözött Írországba két gyerekével, sőt az élettársát is magával vitte. Mint fogorvosi implantátum-beültető szakember, magas fizetéssel, bérházzal fogadták az ír kisvárosban, sőt össze is házasodtak Lajossal. Zsófi egyedül maradt a nagy házban, ami tátongott az ürességtől, a felhalmozott sok lomtól, ki nem dobott szeméttől. Nem volt ereje, kedve takarítani, ebek harmincadjára hagyott mindent. Örült, hogy Bálintnak külföldön született kislánya, és nem itthon, és nem örült, amikor Szilárd fia és élettársa hazajöttek Magyarországra, hogy az ő gyerekük itthon szülessen meg. Szilárd és Éva nem Zsófinál rendezkedtek be, hanem Éva anyjánál.

Zsófi továbbra sem fizette a kölcsöntörlesztést, alkalmi munkát vállalt, majd kibulizta, hogy idő előtt nyugdíjba mehessen. Nyugdíja annyi volt, amiből meg tudott élni. Azt tervezte, hogy ha befejeződik a per, és nem árverezik el a házat, akkor Németországba utazik, és ott szerez magának munkát addig, ameddig bírja. Akár takarít is, betegre vigyáz, akármi.

Ember tervez, Isten végez. Zsófinak nem volt se hite, se vallása, se kötődése szülőföldjéhez, nemzethez, családhoz, hisz saját gyermekeit is idegenbe küldte boldogulni, még azt se mondta nekik, hogy valamikor jöjjenek vissza. A szomszédoknak dicsekedett gyakran azzal, hogy mindhárom gyereke emigrált, máshol keresi a boldogságot, és meg is találja idegenben, jólétben, gazdagságban.

Valaminek történnie kellett. A baj, ha jön, csőstől érkezik. Két fenyegető rém közeledett Zsófi felé, majdnem egyszerre érkeztek. A bank végrehajtást kért a házra, aminek pere már legalább nyolc éve folyt, és eddig egyszer sem mondtak ítéletet, nem zárták le, viszont a milliók meg gyűltek az adósság terén. Most már nem lehetett papírokkal elodázni a dolgot, egyedül az időpontot lehetett még manipulálni, kicsit kitolni későbbre. Rosszabb volt a másik rém. Egy tüdőszűrősen Zsófinak foltot találtak a tüdején, amit először jóindulatú tályognak vélték, hamarosan ki is operálták belőle, majd a szövettani vizsgálat megállapította, hogy rosszindulatú volt. Annak ellenére, hogy az orvosok esküdöztek, hogy semmi következmény nem lesz, nincs áttét, és teljesen eltávolították a foltot, nyugodjon meg, három hét múlva behívták a kórházba. Az orvosi konzílium kemoterápiás kezelésre javasolta Zsófi betegségét, amit most meg is kell kezdenie. Saját felelősségre megtagadhatja, de ők nem ajánlják. Ki az, aki ilyenkor nemet mond? Zsófi beleegyezett, megkezdte a kemoterápiát.

A közeljövőben árverésre bocsátandó ház üresen áll és várja, ki fog beköltözni. Zsófi azt várja, mi lesz vele, meggyógyul a terápia után, vagy rosszabb lesz az állapota. Nem gondolkodik egyébként más dolgon, csak a betegsége köti le, és az, hogy gyermekei mennyit keresnek külföldön. Nem kell hazajönniük, majd ő meglesz valahogy. Még nem hiszi el azt sem, hogy a házat kivásárolják alóla. Nem érdekli, hogy árverés után az utcára kerül. Betegen hová mehet, ki törődik vele? Mintha azt sugallná ezzel, hogy minél rosszabb, annál jobb.

Zsófi története egy visszajára fordított Kurázszi mama sorstragédiája. Brecht Kurázszi mamája maga mellett akarta tudni mindhárom gyermekét, de hibás gondolkodása folytán elveszítette őket. A háborús üzletelés miatt haltak meg mindhárman. Zsófi egyik gyerekét sem akarja maga mellett tudni, hanem biztatja őket, éljenek bárhol, csak ne itthon! Ennek a felfogásnak – úgy tűnik – ő esik áldozatává elsőként. Őrajta, aki még csak nem is gondolkodik el sorsa alakulásán, nem keresi magában az okot, se tévedést nem ismer el, nem lehet segíteni. Korunk „hőse” és áldozata egyszerre.

GYÖRGYPÁL KATALIN

Könyvünnep

Bimbóznak-nyílnak végig a hársak
Június van már íze a nyárnak
Fülledt délután munka is lanyhul
Szívverésünknek üteme lassul

Ünnepre vágyunk – könyv ünnepére
Újnak megnyílik szív és a lélek
Mi kerül elénk – csak örülhetünk:
Bármi legyen is: tovább él nyelvünk!

Nagy a felhajtás, túl kevés a pénz?
Drága reklám kell, meg ismeretség?
Piac s kultúra kizárnák egymást?
Nem úgy! Hiába, no: ma más a világ.

Június, meleg – eleje a nyárnak
Hamarosan vége az iskolának
Mind, aki magyarul tanult olvasni
Reményünk lehet azt meg is tartani!

Ahogy telnek...

Ahogy telnek az évek
úgy változik a „Minden”:
a világ és az ember

olykor az Egész oly kusza
érlelődik az ész humusza
más színeket ölt a múlt, a

történelem, a tettek sora
– panasz nem visz itt sehova –
az ember hol erős, hol tétova

az örök változás, a Rend
minden értelmet kikezsd,
s áll – a Világegyetem...

Felismerés

Bár forró a szél, jólesik –
lesz még ennél melegebb is –
benn a lakás hűvös, már itt
az ember is szinte fázik –

képzelete oly messze jár:
ahol végtelen a határ,
vitorlázógépek szállnak
fel s le; ki tudja, a vágyak
ha teljesülnek, jobb-e, vagy
ha maradnak örök vágynak...

Hamis a cél, hamis álom
mi előjön minden nyáron:
fentről nézhetek a tájra
– csillog a repülő szárnya –
aztán zöld gyepre leszállok –
Istenem, ott boldog vagyok...!

Hiszen szálltam, velük szálltam!
Célomat meg nem találtam...
helyemet csak keresgéltem
– versben leltem menedékem...

Jár az óra, jár csak egyre
percek múlnak, percek telnek
mégis, mégis odavágyom:
kéklő égbe ezüst szárnyon!

(Györgypál Katalin:
Szóvarázs c. kötetéből)

LADÁNYI MIHÁLY

[HA AZ ELADHATÓK]

Ha az eladhatók mind gazdára leltek
előkerülnek az ingyen-lekezeltek

Anyák kik nem voltak soha kurvák
s tisztaszemű gyerekeket neveltek

Folyóként előntik ezt a medret
hogy cifra rongy szennyeseit kimossák

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

A SZÉPSÉG HULIGÁNJA: Vázlat Ladányi Mihály költészetéről

Tartalomjegyzék*:

„Jöttem a Körözs mentiből”

„Ének, vezess hozzájuk”

Testvéri tömegek

Belső ellenzékben

Marx és Schopenhauer

A polgárpukkasztó vagány

Csillagok kutyaláncon

Kritikusok (a Kabdebó-affér)

Torkában sóhajokkal

Vérző ujjakkal érdes kövekből

Legendák, csínytevések

Szerelem és kiszerelés, avagy a lélek combhajlata

Jegyzetek

„Jöttem a Körözs mentiből”

Az 1958-as „Tűz-tánc” Ladányija így vall egyik nyilatkozatában:

„1934-ben születtem Dévaványán, itt töltöttem el gyerekkoromat is. Amikor 14 éves lettem, a kisújszálási gimnáziumba iratkoztam. A művészetet korán megszerettem, s úgy kapaszkodtam bele, mint fanatikus szerzetes a szép kőszent lábaiba. És csodálatosképpen a kőszent néha lehajolt hozzám, álmokat adott és álmodozást”.

Hogy a kőszent adott álmot és álmodozást bőven Ladányi Mihály számára, azt az elkövetkező évek, évtizedek termékenysége bizonyította. A hatvanas-hetvenes évek legnépszerűbb költője volt. Két-három évente jelentek meg kötetei, s mivel akkoriban még jobb idők jártak a lírára, ezek a könyvek rendre el is fogytak a könyvesboltok polcairól.

A pályakezdés éveinek kiadatlan írásairól így szól Simor András, aki a „Bejegyzések a családi bibliába” című posztumusz kötetet rendezte sajtó alá: „Ladányi 1954-57-ből való zsenéi, amelyek első és második kötetében, illetve a későbbi válogatott és gyűjteményes kötetekben nem szerepelnek, azt mutatják, hogy igen tudatosan készült a költői mesterségre. A korai versek azt tükrözik, hogy Ladányira ekkor egyszerre hatottak a múlt század második felének lírikusai, elsősorban Reviczky Gyula és Kiss József, illetve a Nyugat költői vívmányai, Kosztolányi, Tóth Árpád rímtechnikája”. Simor szerint a másoktól megtanult, kölcsönzött formát, amelyet már ekkor fölényes biztonsággal használ, néhol feszegeti a saját, új formákba kíváncsozó mondanivaló.

Egyik versét Ladányi így fejezi be:

Hogy elhagytuk a rozmaring-mezőket,

---

* A tanulmányt a szerző engedélyével közöljük. Jelen részletben kék színnel jelöltük az aktuálisan olvasható fejezeteket.

a köznapok fanyar bűnébe estünk,
s azt hisszük már, az eső mossa vállunk,
pedig hattyú sír hangtalan felettünk.
(Hattyú sír)

Mi is hát az a mondandó, ami az ötvenes évek végén, hatvanas évek elején már új költői formát, új hangot követel Ladányitól? Nem más, mint hogy verssé érett benne személyes létének és a hozzá hasonló százezrek létének poétaként átélt élménye, az 1956 után konszolidálódni vágyó és akaró Magyarország történelmi vesszőfutásának lírába kívánczó megfogalmazása.

Ennyi eddigi életem:
jöttem a Körözs mentiből,
élek a Duna mentiben.
Apám kabátját hordtam a
faluban, míghogy szétszakadt,
s nyomomra szállt az út pora.
Zsebemet öklöm húzza itt,
neonok közt holdat lesek,
szívek testvéri jeleit.
(Jöttem a Körözs mentiből)

Van e versben gondolat, de szinte biztos, hogy nem ez a fontos benne. Kép is szerepel itt, sőt a tartalom és forma is elemezhető, a költői szerkesztés mégis egyetlen futam. Nem beszélhetünk indításról és haladásról: egy érzelemmel, hangulattal találjuk magunkat szemben. Ez a költemény a dal szerkezeti elvét követi. Ladányi korai költészetéből való, „Az út kezdete” című kötetet indítja. Egyéni, mégis tipikus lelkiállapot jellemző rá, adott tehát a lírai alkotás/alakítás minden feltétele. Az indulást egyébként szép számmal jelzi az ilyen, vagy ehhez hasonló hangütés: az alapélmény homogén, legfeljebb variációk formájában gazdagodik (Otthon most a tengeriszárak – Pásztorgyerek – Öreg anyókák).

Mégis, túl minden esztétikán, mi az, ami élményszerűvé, sőt hitelessé teszi ezeket a sorokat? Nem más, mint az a történelmi, társadalmi beágyazottság, amiből az élmény fakad. A korabeli parasztból munkássá, értelmiségivé „avanzsált” ember sorsa tükröződik ebben a három strófában. A Városba költözött/kényszerített egyén beilleszkedési nehézségei fogják a költő tollát - a régi kötelékek megszakadása mindig problémát jelent. Az elhagyott falu és a felkeresett város taszítása/vonzása – ami később lesz jellemző lírájára – itt még visszavágyakozás valamiféle akolmelegbe, bár már szívek testvéri jeleit keresi.

Ladányi e korai versben nem fogja fel sorshelyzetét sem tragikusnak, sem komikusnak: a dal műfaji követelményei különben is kötik a kezét. Csak később, a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején oldódnak élményei humorban, iróniában, szarkazmusban. Fejlődésének e korszakában inkább állapotot rögzít, lélektani szempontból hangulata állandó, sorsának kettőssége nem jut határozott kifejezésre. Mintha nem sejtene – vagy nem akarná sejtene – azt a rajta kívüli erőt, ami szétszakította apja kabátját, s mitől nyomára szállt az út pora. Az ekkor még kiátkozott tudomány, a szociológia feltárási módszereit, következtetéseit pótolja ez a vers. (Persze, a líra nem léphetett túl önnön hatáskörén. Bár ekkor még írni, s pláne publikálni: politikai tett). A költemény olvasásakor ennyi idő távlatából is felrémlik a társadalomban akkor végbemenő belső, állandó vándorlás, amidőn családok változtattak lakóhelyet. A Sárrét és Budapest között őrlődhetett a fiatal Ladányi is, későbbi csavargásai innen nézvést talán érthetőbbek. Ám ezt az átmeneti sorshelyzetet nem tükrözi „bizonytalanul” maga a költemény. A választott forma tiszta, a fogalmazás eredeti. Mégis

gyakran érte, éri őt az a vád, hogy nem írt jóindulatúan visszaintő verseket vagy magasztos ódákat a szülőföldről. Valóban nem izengetett, nem csatlakozott a „mezőgazdasági” költőkhöz – tehetsége többre hívta. Életművét más irányban folytatta, hangütése indulatos, olykor-olykor gúnyos lett. De itt, itt még motívumai haza szólnak, akarva-akaratlanul is megérinti kedvesen a kezdet:

Öreg anyókák ülnek este lenn
a kapunál, ka már elballagott a csorda
s a por mögötte lassanként leszáll.
(Öreg anyókák)

Vagy:

Emlékszem, Bakucz János bátyám,
mire fiad vendégeddé nőtt,
kapád fogyó vasán de sokszor
pergeti porrá a szikkatag föld.
(Húszas)

Egy másik így indul:

Bármerre járok én
zsibongó tereken,
acél tornyok között,
beton mezők homályán,
itt bandukol velem
egy kis pásztorgyerek,
tereli álmaim,
szótlan, akár a bálvány.
(Pásztorgyerek)

Ezeket a sorokat olvasva megélhet-e az a nézet, miszerint Ladányi költészete nem kapcsolódott „eléggé” az őt útjára bocsátó közeghez. Békéshez, közelebbről a Sárréthez? Véleményem szerint: nem.

Mikor azt írta:

Otthon most a tengeriszárok
surrognak, ha a szél feltámad,
s a Malom-tóban, sűrű nád közt
éhes szúnyogok sírdogálnak,
otthon most csorda után baktat,
nagyokat pattintgat a hajcsár,
s pataverte széles utaknak
mélyiből hajlós füstként por száll.
Látod, annak az útnak őrzi
töviseit ma is a talpam,
azé a nagy, fényes mezőé
a forróság a szavaimban,
hol Tóth Márton holt nagyapámnak
mutatóujja minden kútgém.

(Otthon most a tengeriszárak)

Ím ennyi, s nem több Ladányi írásában a szűkebb környezet, a kiindulási/elindulási helyzet, az események ábrázolása. Megjelenik előttünk a mindenkori Malom-tó, a sűrű nád, a pataverte, széles út, a csorda. Ha úgy tetszik, Sárrét-toposzk, de a megörökítés izzásában eredetiek: a Lényeg mélyéről hajlós füstként por száll.

Sinka István művészetével egy eszmefuttatás erejéig összehasonlítva, Ladányinál mégsem olyan fontos a külső és a belső táj. Ugyan a két felnevelő vidék nagyban hasonlít egymáshoz, bár nem teljesen ugyanaz. Ladányi dévaványai származású, amely nagyközség, hajdan mezőváros, újabban megint város a Sárrét, a Nagykunság, a Körös-völgy találkozási pontjánál fekszik. Sinka Nagyszalontája Bihar, Vésztő pedig Békés, valójában viszont a két világ „ütközési zónájában” található. Dévaványa a középkorig nyúló régmúltban a Kompolti család birtokaként Heves vármegyéhez tartozott, a felszabadulás-megszállásig pedig Jász-Nagykun-Szolnokhoz, míg a bihariak Trianon előtt inkább Váradra, mint a feltörekvő szlovák parasztfalura, Békéscsabára vetették vigyázó szemüket. Sinka úgy érezte: van valami a hegyek alján, csak azt nem tudta pontosan, hogy mi lehet:

„Egy patak tán? – a Körözs maga? / egy csipkebokor, mely valaha, / régen megbűvölt engemet? / Vagy hogy szeptemberben a fák / úgy álltak, mint őszi csodák”.

A Fekete Bojtár, ha a béli hegyek rőt bíbora fölragyogott kék időben, úgy vélte: egy sereg angyal jött át Erdélyből.. A szalontai poeta Bihar ragyogó rétjeire látott, s bár anyagi értelemben nem sok boldogsága lehetett benne, a rejtelmes szépség elbűvölte.

Biharban a termékeny lapály gyakran mutatta a délibáb tündéri látványát, a lassú vizek mocsarakká szélesedve náddal gazdagították a népet. Ladányi, ha elmerengett, szikes pusztákra látott, ahol kutyatej és, kikerics hervadt dala szólt, s a pataverte széles utaknak mélyiből hajlós füstként por szállt. Ők ketten ráadásul időben sem kortársai egymásnak, hiszen Sinka a századelőn gyerekeskedett, a harmincas- negyvenes évekre esett költői pályája csúcsa, életműve lázadás a cselédvilág, az úri Magyarország ellen. Ladányi ifjúvá érése idején zajlott a tsz-szervezés, amely során az alacsony aranykoronájú földeket is fölszántották a nagyüzemi mezőgazdálkodás szovjet mintájú parancsa szerint. Más tájélményt jelentett a Herzog-uradalomban birkapásztornak lenni Horthy kormányzósága idején, s megint mást, ha a kisdíák az ecsegi pusztán át, immáron a Nagykunszági Állami Gazdaság területén fapados vonattal jár a kisújszállási gimnáziumba. Ezzel együtt Ladányi pásztorgyereke Sinka versében is bandukolhatna, s kócos kis puliként kísérhetné öregapját a hold. Földrajzi értelemben egymástól nem messze, a Berettyó mentéről eredeztethető e két jelentős költészet, amely mégis csak egy pillanatra, az indulás és a búcsú ígézetében találkozott, hogy a gyökerek azonossága örökre a tudatunkba vésődjön.

Sinka István költészetéből egyforma erővel hallatszik ki a nehéz, balladás emberi sors, más részről az elszakíthatatlan természetközösség. Nem túlzás nála a megörökítés ősmozzanatáról beszélni: amikor ő verset ír, a barlanglakó vési jeleit sziklába, az örök emberi emlékezetbe.

„A por temploma” című versében olvashatjuk:

Aranyos kupolájú új templomot
rakok a porszemekből
és oltárterítőnek elterítem benne
a rengő mezőket,
mikre varázsló ujjam
rászövi a búzakeresztek arany testét

Ilyen tájverset Ladányi a hatvanas években már nem írhatott, mert Sinka misztikus/sámánikus hangvétele idegenül csengett volna egyrészt a szocialista realizmusra, másrészt az avantgárdra

esküvő hivatalos/félhivatalos irodalomkritikusok fülének. Sinka így látta legelső verseiben szülőföldjét, a Körösök vidékét. Az igaz ugyan, hogy már ő sem festhetett idilli zsánerképet a pusztákról, majorokról, úri Ózetről és a Fekete-Ér országútjárói, ám Ladányinak ez a lehetőség végképp nem adatott meg. Sinka életműve fekete énekek láncából fonódott, s ha pusztai örömtüzeket is gyűjtött néhanap (írta róla Kormos István), keserű kórófüst szállt a magosba. Ladányi ehelyett szociográfiai pontossággal jelezte, hogy miféle jeleket vésett a társadalmi változás a természet díszleteibe:

Én nem szeretem a magas házakat,
a csupa-kő utcát,
a részeg hangulatokat,
sem a felöltöztetett ölebeket.
Bennem még sok maradt nagyapámból,
aki cammogó tehénkéek mögött dudorászott.
Túlságosan gyakran nézem az eget,
amely nekem nem űr,
hanem kék menyasszonyi sátor.
(Monológ)

Ladányi faluja mozdulatlan, csak néhány tücsök cirrog, s a nyártól részegült békák dalolnak harsány nótát a tóban. Ez a vidék messze esik a nyugtalan lázadások színterétől, a nagyvárostól, ahová a költő vágyik. Kritikáját egyetlen mondatba sűrítve mondja ki: „A földön minden jól van”. Költőnk pontos leíró, a magyar vidék elmaradottságát festi hitelesen, lírája fontos kordokumentum. Csak feltételezhetjük, hogy a szerző végső soron a hibás településpolitikát tette felelőssé a félfeudális állapotokért, amely annak idején „fontos és kevésbé fontos” kategóriára osztotta a honi falvakat. Fájhatott ez a hátrányos megkülönböztetés az érzékeny lelkű fiatalembernek, aki az út kezdetén, merengőkamasz-korában csárdást táncolt és borivás közben eldudorászott, jambusban írta verseit a lányról, aki elment, és a falevélről, amely árván szállott az őszi szélben. Tóth Márton ridegpásztor unokája némiképp a materialista ideológia hatása alá kerülve tudati okokkal magyarázta a paraszti világ zártságát, ám egész pályája a tanúság rá, hogy legbelül sohasem hitte el. És hát feldolgozni sem tudta az ellentmondást, amely a valóság és a propaganda között feszült - Ladányiból a későbbiek során nem lett tájleíró költő, művészete másfelé vette az irányt. Ha természeti képpel indít, úgy vázolja föl, mintha tusrajzot készítené: eső veri a földet vagy a folyóparton feljön a Hold, az égi zsíroskenyér. A Körözs menti vidék ábrázolásakor sáros utcákat emleget és alkonyati konyhák füstjét érzékeli, fűszeres vacsorák szagáról ábrándozik. Egy láthatatlan kéz Holdat gurít a főtér fölé az ő gyönyörűségére, s némi szürreális hatás arany tócsákat varázsol a szekerektől fölvert utakra. Hogy majd a város dzsungelében eltévedt ebként kóboroljon és keserű szájjal rágja emlékeit.

„Ének, vezess hozzájuk”

Mióta nekivágtál itt az emeleteknek,
e fényes izgalom rakott fészket beléd.
Utak fogsora közt őrlődve és lobogva
figyeld a szívedet s röptsd, röptsd magasba,
tán eldalolja még e város énekét.
(A szívedet röptsd magasra)

Ladányi parasztjaiból, akik elhagyták a tej szagú falut és nekivágtak a malterosládákkal az emeleteknek, munkások lettek. Megteltek velük a pesti szállók, a bánya- és kohóvárosok felszippantották a másodszeri nekifutással sikerrel téészesített magyar vidék felesleges munkaerejét. Ladányi önként jelentkezett sorsuk krónikásának, bár nem lehet kétségünk afelől sem, hogy az irodalompolitika is ösztönözte e szerepre. Az utókor könnyű helyzetben van, mert ennyi idő távolából tisztán látszik: e költészet egyik alapvető ellentmondását, a későbbi csalódás, kiábrándulás alapját az adja, hogy a tömeg a várakozásokkal ellentétben nem lelt otthonra a nagyvárosokban. És Ladányi sem lehetett abban az értelemben a (kül)város költője, ahogy mondjuk József Attilát a szocialista irodalomkritika számon tartotta.

A kritika észrevette az átmenet kettősségét. Koczkás Sándor például azt emlegeti, hogy a falusi múlt élő és tárgyi világa friss mozzanatokkal színeződik, gazdagodik: a versekbe egyre gyakrabban áramlik be a palotás, zengő pesti táj, autók suhannak, mulatóhelyek fényei vibrálnak, vagyis a poéta képzeletében lassanként költőivé sűrűsödik a nagyvárosi élet prózája. De Koczkás figyelmét nem kerüli el az sem, hogy ez az átmenet nem következik be egyik napról a másikra, az új lírai mondandót is elkíséri - mint furcsa, nyomjelző emlékezés – az otthoni világ atmoszférája, s a képekben valami ismétlődő állandóság uralkodik el.

Ó, szülőföld, nem fogadsz zászlókkal
ünneplőbeszédekkel,
csak bólintasz köszönésemre és
elém tartod sáros utcáidat,
csak elém tereled bámész gyermekeidet,
öregasszonyaidat,
alkonyati konyhák füstjét,
fűszeres vacsorák szagát,
és így fogadsz.
(Ó, szülőföld)

Ladányi elemi erejű költői tehetségét nem vitatva, tartozunk az igazságnak annyival, hogy kimondjuk: a falu-város, munkás-paraszt, materializmus-idealizmus ellentétek ábrázolásakor itt-ott túlzásokra ragadtatja magát, túl sok engedményt téve a marxizmus-leninizmus korifeusainak. Költészetfilozófiai szempontból korszerűnek számíthatott a hegeli dialektikához visszanyúlni, ám az már-már a bolsevik mentalitás határát súrolta, ahogy az egyházat mint intézményt bántotta, illetve a keresztény gondolat avíttóságát hangsúlyozta: „nézzétek a szentelt vízben ím a békanyálat”. Plebejus önérzettel lázad a vallásos érzület alázatossága ellen: „hittem az istent, ám ő alázatra intett keményen - s beláttam, mindez képtelen, nem hajlik gerincem, se térdem”. Persze, Ladányi annál sokkal humanistább volt, mint hogy eljusson mondjuk a Pócspetri-jelenség helyesléséhez, vagy némely falusi párttitkárok agyában imitt-amott megfogant templombezárásötlet kivitelezésének

sürgetéséhez. Sőt, nála a templomos hangulat pozitív tartalmat is kaphat, amikor például az öregség előtt így tiszteleg:

De lásd, szemem máig sem feledett el.
Hajlott háttal indulsz ma is az este
harangszavában, hogy a csillagok közt
megvesd az Isten ágját.
(Az este harangszavában)

Így állít emléket a szelíd, drága öregasszonynak, nagymamájának, aki hosszú szoknyáját összefogva ballag a csatagos mennybolt szürke sarában. De nem idegen e költészettől a biblikus atmoszféra és a szerelmi érzés, sőt az erotika vegyítése/összemosása sem: „Melled fehér ostyáját vágyom egyre...”; „Fehér oltár hamvas kis arcod...”; „Kis mellek bronz csengői...”; „Angyalszárnyad én még lebegni láttam / zsoldárszagú, cirádás templomokban”. A „Vörös miatyánk”-ban odáig megy, hogy a kommunizmusban véli felfedezni a mennyek országát.

„A városban magánosan kószáló, falusi nosztalgiáktól hajszott fiatalember egyre inkább kinyitja a szívét a rohamos építés, a modern fények, de mindenekelőtt a munkásosztály városának. És mert ennek nyílik meg a szíve, meg tudja őrizni és bele tudja oldani a faluról hozott örökségeket is” - hangzik a kissé sematikus recenzió nagyon demagóg mondata. A közhelyes mondandó a propaganda szintjére süllyeszti az esztétikumot, amelynek pedig kiváló minősége a mindenkori Ladányi-költészet sajátja. Nem véletlen, hogy az ifjú Ladányi szárnybontogatását a fiatal Pomogáts Béla is figyelemmel kísérte, aki jelenleg a Magyar írószövetség elnöke. Pomogáts azt veszi észre, hogy amilyen mértékben költőnk gyökeret ver a nagyváros életében, úgy telnek meg sorai is izgatottsággal, bonyolultabb érzelmekkel, modernebb indulatokkal. Iliá Mihály, az egyik legtekintélyesebb magyar irodalomtörténész szerint költőnk lassan beleplántálja a falu iránti nosztalgiát a városi olvasóba is. „Ám ez a nosztalgia hamarosan föloldódik Ladányi Mihályban s városi élményekkel bővülő lírájában”. Iliá a legjellemzőbb versekben harmóniát fedez fel:

Mi elhagytuk a tejszagú falut,
ahol az esti fényben csorda baktat,
minket valami vas-isten igazgat,
vigyázza álmunk és apró batyunk.
Az életünk itt téglá és beton,
szívünk, szemünk a jövőndőt motozza,
mint bozótot az izgatott szelek-
mit rejteget?
(E városban)

Iliá Mihály arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyszerű és dolgozó falusi ember fia a városban is a munkások között keresi meg társait, természetes szövetségeseit:

Ének, vezess hozzájuk s mondd nekik:
Mert éli életét, ki nem talált reátok,
de aki elcsavargott töletek,
sóízű harmatban gázol és
örülvén is zokog, mint a harmonika.
(Ének, vezess hozzájuk)

Ilia sommázata Ladányiról: ez az emberi és költői út az új városi emberek (a faluról jött parasztfiatalok) útját példázza.

De kik lakják Ladányi városát, milyenek festi a hatvanas évek Budapestjét, felröppen-e a várva várt ének, valamiféle közösségi himnusz? Kezdetben közhelyek váltogatnak eredeti képeket, kávéházak, szállodák, bérházak nevezetnek néven felsorolásszerűen, neonok közt jön fel a Hold, az utca végénél egy fáradt verkli döngicsél. Bögnek az autók, villódzó fényekkel telik az aszfalt - valljuk meg, e képeslaplára nem az örökbecsűek közül való. Ám a hangját próbálgató irodalmár képes feszültséggel, meghökkentő képzettársításokkal, iróniával megtölteni a szöveget, ami jelzi a hiteles alkotói személyiség kibontakozását. „Erkélyen ugatnak a kutyák” – dobja be, s máris kesernyés mosolyra fakasztja az olvasót, amire csak kevesen képesek. Az utca szövegéből lesz itt vers, vagyis egyfajta modernista alkotói módszerrel találkozhatunk, amelynek gyakori alkalmazása Ladányit eltávolította a sültrealistáktól.

Ladányi városában veritékcsík a járda, illatos nők lebegnek rajta, ott más a szó és bonyolultabb az öröm. Már megváltotta a jegyét, amely elviszi a faluból, ahol a kamasz garázdálkodott. A Város (így, nagy kezdőbetűvel) kinyújtotta egy ujját érte, a sín zeng és ragyog. Optimista hangütés ez, amely azt sugallja, hogy a kaszás-kapás seregnyi (a költővel együtt) otthonra találhat a metropolisban. József Attila „Külvárosi éj”- ére emlékeztető sorok hömpölyögnek:

Ormótlan, égre bődülő külvárosok
jönnek elé, mint kormos bivalyok,
kátrányszagukat már orromban érzem.
(Megváltom a jegyem)

Irónia és erotika keveredik az egyre jellegzetesebb Ladányi-recept szerint:

Egy ragyás udvaron verkli tűnődött éppen,
kilenc tejhúsú szűz álmos harangvirággal
harangozott a lány, selyemszoknyájú szélben,
s a tornyok feltartott ujjakkal esküdöztek,
amikor megérkeztem.
(L. M. eddigi élete)

A szocialista nagyüzemekkel, tervhivatalokkal, államosított palotákkal, golyólyuggatta lakóházakkal ékesített nagyváros lefestésében Ladányinak nincsenek egyedülálló, csak rá jellemző stíluseszközei. József Attilához fordul, amikor megvallja, hogy szeret éjszaka sikátorokban járni, keskeny utcák során, sötét grundokon át, ahol bodzák között könnyű zajok követik, szél hordja a boldog testek meleg szagát. Brechtől kölcsönöz, amikor egyébként egyik legjobb korai versében kávéházi hangulatokat rögtönöz: éjfélkor a drága tyúk féldeci piát nyel, pislog a villany, a két kivörösödött hús a végső részletet ecseteli; harmadikként befut az utcai zsibárus, együtt van a buli, elindulnak keményen. Villonra emlékezünk, amikor a lumpenproletárból kocsmavirág lesz, s amely közegben a költő előbb-utóbb maga is azt veszi észre, hogy posványban él.

Az egész életműre vonatkoztatva kimondhatjuk, hogy Ladányi Mihály a szó József Attila-i mélységű értelmében nem lett, nem lehetett a város költője. A nagy példakép a zsigereiben hordta Pest munkáskerületeinek élményvilágát, ami nem mondható el az alföldi parasztfiúról, akinek ugyan az édesapja a kisiparosok keserű kenyerét ette. Ladányi lírájának ezen vonulata a korhangulat áldozatává vált, amely azt sugallta, hogy a fejlett szocializmus alapjainak lerakásához a parasztnak munkássá kell válnia, csak így lehet az uralkodó osztály tagja.

Ahogy a vidéki emberek nem vonultak talicskával a Parlamentbe, az egyetemre, a Rózsadombra, úgy nem költözött a költő a Parnasszusra, úgy nem vált belőle stabil egzisztenciával bíró, babérkoszorús poéta doctus. Talán nem járunk messze az igazságtól: a későbbi dekadencia akkor uralkodott el e poézisen, amikor lelepleződött ez az élethazugság. De hősrünk itt még külvárosokban kószál éjjelente, ahol a csattogó, forró termék vidékén a kávéház mérges leheletét olajszagú szél súrolja le róla. És majdnem sír, úgy ölbe kapja a vágy, hogy itt legyen otthon, és sose bánkódjon, ha zsebből eszi meg a vacsoráját, s naponként máshol vetik meg az ágyát. Ladányi eddig jut, s nem tovább a nagyváros szociológiájának elemzésében, inkább hangulati színeket kever és érzelmeket korbácsol, mint a mélybe ás. Abban az értelemben megmaradt népi költőnek, hogy legjobb formáját akkor futja, amikor kisvárosi vagy falusi viszonyokat tükröztet sajátos fénytörésben:

Kilenckor már mind fekszenek.
Konflisló ver egy dallamot,
a kórház felé elkocog,
ezüst-ló, szőrén fény-nyereg.
(Vidék)

A munkáskörnyezet előbb, hitelesebb nála, ha földközeli:

Az este
ráborul a
gőzölgő telepre, átkarolja
a nyirkos,
összezsúfolt házakat,
hol disznóólak,
konyhák közt ödög az ember,
s a csatornaszag.
Apám volt az első
aki ivott.
Itt iszik az egész
bányásztelep.
(Esti séta)

E korban, amit közmegegyezéssel alapon szocializmusnak hívunk, nagy volt az igény rá, hogy a városi munkásságnak irodalma, írói legyenek, az irodalompolitika is támogatta az elképzelés megvalósítását. A magyar kultúrában van a munkáslét ábrázolásának nemes hagyománya, elegendő talán csak Kassák Lajosra vagy Fejes Endrére hivatkozni. Ladányi ilyen irányú kísérletei nem sikerültek tökéletesre, ám a miéltre hibátlan feleletet ad:

Mint eszelős aranyosó,
úgy merültem a városokba,
átszítáltam az éjszakák
iszapját és szerelmeit.
E furcsa kor, mint úrilány,
megmutatta magát szememnek
- csodáljam őt és énekeljem -,
de ágyába nem engedett.
(Tűnődő)

Folytatjuk

ZENE, ZENE, ZENE

UJHÁZY LÁSZLÓ

*A Magyar Rádió 6-os stúdiója - 80 év a magyar zenekultúra szolgálatában
(3. rész)*

Hangmérnökként a Hatost tiszteltük és becsültük, ám eközben már egy nagyobb, a kor hangzási igényeinek jobban megfelelő nagyzenekari stúdióról álmodoztunk. Az alábbiakban felvázoljuk ennek akusztikai indokait, valamint arra is visszatekintünk, hogy az álmok – bár néha közel voltak a megvalósuláshoz – miért maradtak máig is csupán beteljesületlen vágyak. Írásunkkal egyben a december 1-jén 90 éves Magyar Rádiót is köszöntjük.

A második világháború előtt épült zenekari stúdiók – így a Hatos is – néhány ezer köbméteresek voltak, ám a hatvanas években a külföldi rádióknál már megjelentek a 10 000 köbmétert is meghaladó „igazi” nagyzenekari stúdiók. (Csak tájékoztatásul: ebbe a nagyságrendbe sorolható a Zeneakadémia nagyterme és a kitűnő akusztikájú pécsi Kodály Központ terme.) Felmerülhet a kérdés, egyáltalán miért volt szükség a nagyobb méretekre, hiszen a szimfonikus zenekarok már néhány évtizede a régi építésű stúdiókban is elfértek. Egyrészt megjelent egy olyan akusztikai felfogás, amely a stúdió nagyságát a szereplőszámmal hozta összefüggésbe, s ennek értelmében a 6-osba maximálisan csak 25 fő előadót ajánlottak. A nagyobb stúdiók megjelenését emellett hangzásesztétikai változások is sürgették, ugyanis – nagyrészt az induló szterezózáshoz kötődve – megjelent a levegősebb, zengőbb hangzás igénye, felértékelődött a hallástávlat, tehát a távolabbi hangszerek, (pl. fafúvók vagy kürtök) esztétikus, oldott megszólalása. Mindez művi beavatkozások nélkül csak a nagyobb stúdiókban teljesülhetett. Éppen mivel a korábbi csillapított, szárazabb hangzásideált lassan felváltotta a térbeli oldottság igénye, ebben az időben a mesterséges zengetés is egyre általánosabbá vált.

Megjegyzendő, hogy a mai felvételesztétika a szereplőszám és a légtér közötti fent említett kapcsolatot már messze túlhaladta, hiszen annak jegyében pl. egy szóló csellósztvit akár egy fürdőszobában is felvehető lenne. Ezzel szemben ma már a hangszerszólókat (pl. Bach-szvitet) is sokszor templomban rögzítik.

De mit is jelenthet ez a kissé elvontnak tűnő „levegős hangzás”? Milyen kapcsolatban áll a hangzás a méretekkel? Gondolatban hasonlítsuk össze egy nagy zengésű, pl. csempeburkolatos, de kis méretű helyiség és egy ezzel közel azonos utözengésű nagy tér, pl. templom lecsengését. Az előbbiben – a kis távolságok, s ebből eredően a rövidebb hangutak következtében – a hang megszólalása után azonnal beindulnak a falakról történő első visszaverődések, s a lecsengési folyamat is nagyon korán kezdetét veszi. A templomban a nagy távolságok következtében a megszólaló hangot csak meghatározott késéssel követik az első visszaverődések, s a lecsengési folyamat is később indul be. Ez a „később” csupán néhány száz tíz milliszekundum (ms), ám érzékelésünknek bőségesen elegendő ahhoz, hogy itt a hangzást „levegősnek” ítélje, szemben a kis teremnek a zengés ellenére is bezárt, „nyomott” hangbenyomásával. (Az akusztikában ez a kis késés az úgynevezett időkésésretesz, optimális értéke 30-40 ms, amely még nem hoz létre visszahangjelenséget.) Ebből is látható, hogy nem csak a zengés mértéke, hanem időbeli lefolyása is fontos a teremérzet kialakulásánál. Van

azonban még egy különbség: a kis helyiségek teremrezonancia-frekvenciái bőven beleesnek a legfontosabb zenei frekvenciatartományba, míg a nagy termeknél ezek annyira mélyen vannak, hogy a hasznos tartományban besűrűsödve már nem okoznak elszíneződést. Ebből is következik, hogy egy nagy stúdióban nagyobb mikrofontávolságok engedhetők meg a hang elszíneződése, kellemetlen elmosódottsága nélkül, ami megint csak segíti az említett hallástávlat esztétikus megteremtését.

Érthető tehát, hogy a Magyar Rádióban a hatvanas évektől egyre aktuálisabb feladatot jelentett egy új nagyzenekari stúdió építése, ám ennek sajnálatos megghiúsulása a rádiótörténet egyik szomorú fejezete.

Az új zenekari stúdióra vonatkozó tervek

Még a hatvanas évek derekán, fiatal hangmérnök koromban az akkori műszaki igazgató a szobájában egy makettet mutatva így szólt: „Ujházy elvtárs, maga már ebben az épületben fog dolgozni”. Mondanom sem kell, hogy életemben először és utoljára akkor láttam az épületet, akkor is csupán makett formájában. Pedig ez a terv a Rádió jelenlegi telephelyén már tartalmazott egy nagyzenekari stúdiót, hiszen erre a célra rendelkezett beépítetlen, illetve bontásokkal felszabadítható területtel, sőt udvarának erre szánt területe még ma is szabad. A kérdésfelvetés folytatásaként 1985-ben két tervezőintézet is megbízást kapott, hogy ugyancsak a Múzeum utcai üres telekre hangversenystúdiót tervezzen. (Lakóterv: Finta József és MATERV: Dr. Baráth Etele, Gulyás Zoltán, Dobai János). Ennek nyomán két, figyelemre méltóan szép terv született, mindkettőben egy kb. 13 000 légméteres, valóban korszerű és impozáns hangversenystúdióval. Mindkét terv számolt a szomszédos műemlék palota közönségfogadó szerepével, és az együttesekhez kapcsolódó próbatermek, hangolók, irodák ottani elhelyezhetőségével.

Melyik európai rádió dicsekedhetne azzal, hogy egy gyönyörű műemlék átrium vezeti át a közönséget az impozáns, modern hangversenystúdiójába? Sajnos mi sem, mert a terv csupán terv maradt: a Rádió még a két változat közötti döntés fázisáig sem jutott el. Milyen tényezők játszottak ebben szerepet?

A Rádió műsorstruktúrája időközben módosult (nyugati irányból megjelentek a kereskedelmiek okozta viharfelhők), beindult a műsor „magazinosodása”. Egy új döntés értelmében inkább magazinműsorok építését tervezték, ezzel pedig a hangversenystúdió ügye későbbi ütemre tolódott el.

A hangversenystúdió megnevezésben szereplő „hangverseny” megjelölés ellenérdekeltséget váltott ki a hangversenyek szervezésére szakosodott és akkor még egyeduralgató (egyébként feladatát kitűnően ellátó) országos intézmény részéről, így az bármilyen partnerségtől mereven elzárkózott, holott az együttműködés sok tekintetben mindkét fél számára előnyös lett volna.

A kilencvenes években a kérdést hangmérnöki oldalról ismét felmelegítettük ugyan, ám próbálkozásunknak most a tervezett Világkiállítás ürügyén az illetékes államtitkári szervek vetettek gátat, mondván, ahhoz kapcsolódóan úgyis épül egy kulturális központ, s ott lesz hangversenyterem. Ez az indoklás egyébként komoly szakmai tévedés volt, hiszen nem tett különbséget egy hangversenyterem (melyben időnként felvételek is készülhetnek) és egy nagy pódiumtérrel rendelkező nagyzenekari stúdió között, amelynek fő feladata a hangfelvétel, s amellyel erősen korlátozott közönségszámmal nyilvános koncerteket is rendeznek benne. Vagyis a hangversenyterem és a hangversenystúdió fogalmak „összemosása” rendkívül hibás döntés volt, no de mit várhatunk attól, ha szakmai kérdésekben nem a szakma, hanem a politika dönt, a szakmáé „csupán” a felelősség!...

Szintén a kilencvenes években a Rádió hivatalos megkeresése nélkül elkészült egy olyan rendezési terv, amely a Rádiót jelenlegi helyéről teljes egészében ki akarta telepíteni. (A készítőknél nyilván fogalmuk sem volt arról, hogy a Bródy Sándor utca 5-7. olykor leomló vakolatú falai mögött az ország máig is első rádiószervezete üzemel, számos értékes stúdióval, hatalmas archívummal, felbecsülhetetlen szellemi értékekkel.) A tervezett kitelepítés árnyékában – érthetően – nem a hangversenystúdió volt a legfőbb kérdés. Egyébként az ilyen kitelepítési, bontási tervek már a nyolcvanas évektől fel-felbukkantak; mögöttes szándékaikat most ne kutassuk, csupán – stílusosan – lelkivilágukat szemléltessük egy rádiójáték-idézettel. 1939-ben Orson Welles így jellemezte a Földet megtámadó marslakókat: „...a roppant éteri szakadékon keresztül hatalmas, hűvös és részvétlen intellektusok figyelték Földünket irigy szemmel, és elméjük lassan és biztosan szötte ellenünk terveit...”

A nagyzenekari stúdió elleni szimbolikus „fúrások” mellett még egy valóságos fúrás is meg kell említenünk. Időközben arról kaptunk értesítést, hogy a 4-es metró Kálvin tér–Rákóczi tér közötti szakasza érinti a stúdiókat, ám a Rádió akusztikusai és a tervezők közötti jó munkakapcsolat, illetve a gondos tervezés nyomán a zavarás veszélye teljesen elhárult, amit a földszinti stúdiókban végzett zavartalan napi tevékenység máig is igazol.

A 6-os a zenekari pódium felől Fotó: LUKÁCS MIKLÓS

Próbatere–hangversenytér

Az elmúlt évtizedek akusztikai szemlélete e kettőt már egyre markánsabban megkülönbözteti. A próbatere az aprólékos műhelymunka helyszíne, ennek megfelelően inkább analitikus akusztikai környezetet igényel. Erre az egymás minél jobb hallásának elősegítése, a művészekhez közeli határoló-felületek és egy viszonylag szárazabb akusztika a

jellemző, melyben tehát az „ápol s eltakar” elv megtévesztő olvadékonysága kifejezetten káros lenne. Az ideális hangversenyterem ezzel ellentétben reprezentatív, inspiráló hangzású, s zengése jól segíti a szövegek szükséges egybeolvadását, illetve természetesen mind az előadó, mind a hallgatóság akusztikai élményét. Ez már elsősorban nem az aprólékos műhelymunka, hanem az akusztikai környezet birtokbavételének (és természetesen az előadásnak) a helyszíne. (Ez a megkülönböztetés egyébként némiképp vitatható: éppen Békésy György mutatta ki egyik vizsgálatában, hogy a terem utóhangsík-ideje és az előadó által – automatikusan – beállított dinamika között összefüggés áll fenn, továbbá egy újabb vizsgálat szerint a kis termekben az előadó által megvalósítható dinamika lényegesen nagyobb, mint a húszezer köbméteres nagy hangversenytermekben. Továbbá egy kis próbaterem nem ad felvilágosítást a művésznek arra vonatkozóan, hogy hangszere hogyan tölt be egy nagy hangversenytermet. Tehát a próbatermi előadás nem lehet teljesen azonos a hangversenytermi előadással, persze a tapasztalat, a jó értelemben vett rutin itt sokat segít.)

A 6-os technikai helyiségének egy részlete Fotó: LUKÁCS MIKLÓS

Az említett megkülönböztetés szerint a 6-os stúdió a visszafogott méreteiből, rövidebb utóhangsík-idejéből eredően inkább a próbaterem követelményeit teljesíti, miközben az ott készült felvételek is intímebb hangzást képviselnek. Ennek megfelelően egyes kamarazenei produkciók céljára ideálisnak mondható. Viszonylagos csillapítottsága olyan zenekari produkciók számára is megfelel, melyeknél fontos az egyes hangszerek, hangszercsoportok akusztikai leválasztása, sőt – mint már korábban említettük – prózai felvételek készítésére is alkalmas. Számos ott készült felvétel bizonyítja, hogy a 6-os egyben a Rádió legnagyobb hangtisztaságú hangjáték-stúdiója.

Bár az eltelt évtizedek alatt megváltozott a hangfelvétel-esztétika, a 6-os még mindig a Rádió legértékesebb stúdiója. Békésy talán nem is sejtette, hogy annak idején nem csupán

korszerű, hanem *maradandó* építményt is alkotott, mely 80 év után is nélkülözhetetlen stúdiója a Rádiónak. Az eltelt nyolcvan évben ezért is mindenkor különleges rangja volt, amikor a bemondó bekonferálta: „Kedves hallgatóink, most kapcsoljuk a 6-os stúdiót!”

A 6-os stúdió mint „akusztikai és kulturális műemlék”

A 6-os stúdió számára – Nobel-díjas akusztikai tervezője, építésének időpontja és a korabeli stúdiótervezésben betöltött kimagasló értéke okán – indokolt az akusztikai jellegű védettség. Egy kimagasló akusztikai megoldás ugyanis ugyanolyan mérnöki alkotómunka, mint pl. egy épület vagy híd megtervezése. Ez a védettség nem magára az épületre, hanem az általa körbezárt „hangtérre” vonatkozik. Látszólag „ingoványosabb” terepre lépünk a kulturális műemlék jelleg indoklásakor. Hívjuk segítségül Hamvas Bélát, aki így ír: „*A helyet nem szabad összetéveszteni a térrel. A tér és a hely között az a különbség, hogy a térnek száma, a helynek arca van. A tér, ha csak nem kivételes, minden esetben pontos vonalakkal határolható, területe négyzetmilliméterre kiszámítható és alakja körzővel és vonalzóval megrajzolható. A tér mindig geometriai ábra. A térnek képlete, a helynek génusza van.*”

Ez a *genius loci* a 6-os másik hatalmas értéke, ám hogy ez a fogalom mennyire egyértelmű, arra álljon itt két példa:

Milos Forman az Amadeus című film forgatására visszaemlékezve elmondta, hogy amikor a forgatás előtt Prágában keresték a megfelelő helyszíneket, Peter Schaffer (a film forgatókönyvírója) társaságában megtekintették Prága híres műemlék színházát. „*Peter Schaffer egyszer csak eltűnt. A folyosó egyik zugában sírva találtunk rá. Elérzékenyült, mert megtudta, hogy Mozart itt vezényelte a Don Giovanni ősbemutatóját.*” Egy művészember így képes átérezni a hely szellemét, amikor az a lelkét megérinti. A 6-osban ugyan Mozart nem vezényelhetett, ám ha meggondoljuk, hogy 80 év alatt kik fordultak meg falai között, s adták művészetük legjavát, többek között a mi gyönyörűségünkre is, akkor e stúdiónak ugyanígy megvan a „szelleme”, csak rá kell hangolódnunk. De vajon mindenki képes erre? Egyik kulturális „megmondó” személyiségünk (nevét a sajtóper elkerülése érdekében inkább hallgassuk el) ez év áprilisában ezt nyilatkozta: „*a Rádió volt épülete borzalmas fekély a város testén*”. Íme, így lehet 90 év rádiósainak összes küzdelmét egy mondatral bemocskolni és semmissé tenni, ha csupán a „*körzővel, vonalzóval megrajzolható*” tekintjük, de nem érint meg bennünket a „*hely génusza*”!

Végül a 6-os akusztikai tervezőjére is emlékezve, sorozatunkat zárjuk Békésy György mindenkor aktuális gondolataival:

„*Sokan kérdezik tőlem: mit tennék, ha az életet újra kellene kezdenem? Azt hiszem, akkor is tudománnyal szeretnék foglalkozni. Iskolatársaim közül egyesek milliomosok lettek, és igen kellemesen éltek. Alig kellett küzdeniük az életben, mindent meg tudtak vásárolni, ami megvásárolható. Én mégis azt gondolom, hogy az életben szükségünk van a harcra, az akadályok leküzdésére. Életemben háromszor elvesztettem mindenemet, mégis mindig engem irigyeltek, és én sohasem irigyeltem másokat. Mindennek vannak előnyei és hátrányai, és az egyensúly a kettő között igen kevésen múlik. Minden attól függ, hogyan használjuk fel lehetőségeinket. Nem az a fontos, hogy mink van, hanem az, hogyan használjuk.*” És tegyük hozzá: hogyan becsüljük meg!

[A cikket a szerzőnek és a GRAMOFON folyóirat főszerkesztőjének, Retkes Attilának engedélyével vettük át.]

KERÉNYI GRÁCIA

Illetlen-dal

Nagyon össze nem illő pár vagyunk mi ketten.
Sors-játék, hogy épp a te páratlanod lettem.
Hogy rám gondolsz, amikor gondolattalan vagy.
Hogy épp a te ördögöd mögöttem az angyal.

Nagyon össze nem illő pár vagyunk mi, hallod.
Te örökké zárod, én kitéárom az ajtót.
Harmatod az én esőm, napsugaram máglyád.
Te nem hallasz, s hangomat fene férgek rágják.

Nagyon össze nem illő pár vagyunk mi, kedves.
A te lábad jószagú, az én sarkam retkes.
Én örömmel ébredek, te haraggal alszol.
Te rádiót nyitogatsz, nekem madárdal szól.

Dobogókő, 1981. július 29.

KERÉNYI GRÁCIA: *Nálunk a málnabokrok. Válogatott versek*, Budapest, 1985, Szépirodalmi Könyvkiadó.

DEDIK JÁNOS

TRABANT, HAMAR CSALÁD

– Halló, halló! Mobil klub autó? A fene egye meg, csak recseg, nem értek semmit! Gyere már Terka. Miért figyeled ezt a ronda kocsit, a kutyának sem kellene!

– Dezső a csomagok! Nem zártad be, még a kulcsot is benne hagytad! Van neked eszed? – mindenünket ellophatnak, hát ezért vásároltunk, ezért jöttünk külföldre, hogy csupaszon menjünk haza!

– Teri, hát mit kezdjek a kulccsal, érdekel is engem, mikor ez rakás nyavalya, ez az ócska taliga nem tudja mi az illem, itt hagy az autópályán, ráadásul két segélyhívó között. Kit érdekelnek a csomagok, mikor ilyen nagy a baj?! Annyira recseg, ez az ócska telefon, hogy nem hallok semmit. Hiába ütöm verem. Gyere, próbáld meg te is!

– Én sem értek semmit, Dezső mert nagyon bezavar az autópálya zaja. Meg nem is tudok németül. Ilyen forgalom mellett nehéz telefonálni!

– Úgy kell neked, megmondtam, hogy Trabantot ne vegyünk Pláne az ócska piacon. Most itt vagyunk a kakiban Terka ezt neked, köszönhetjük.

– Újra megpróbálom, nem éjszakázhatunk itt az úton! Mit tehetek róla, hogy lerobbant ez a dög, és nem tudott várni, míg átérünk a magyar határon! Legalább valami normális lakott helyen állt volna le, ha már megunta a rohanást!

– Halló, halló! Te ez németül karattyol! Hiába mondom neki, hogy magyar Trabantos vagyok Ezek a telefonok, nem tudnak magyarul, micsoda ország ez? .

– Miért csodálkozol Dezső? Német autópályán vagyunk, hogy beszéljenek? Te tanultál németül nem én. Vedd elő az iskolában tanult német tudásodat, amire amúgy is mindig olyan büszke voltál, és magyarázd el, hogy magyar autóklubtag vagy, és kérd meg, jöjjenek ide a kocsit megjavítani! Azt is mondd el, siessenek, nem szeretnék az út mellett éjszakázni! Itt hagyni sem lehet, ellopják a hűtőládát. Hiába spóroltam rá évekig.

– Halló, halló, mobil klub? Szóljáljanak meg már végre. Ich magyar, ich bin magyar. Hát nem érti?! Ich bin hongrie!

– Was?

– Ich bin Ungár, magyar

– Was ollen zi?

– Mondja, nem tud véletlenül magyarul? Mi csoda ország! Ha igen, akkor legyen szíves, küldjön ide egy szerelő kocsit!

– Nich verstéhen! Mi dumál?

– Halló, ne tegye le! Halló bite chön masin kaput. Rossz elromlott. nem megy, tolni sem bírjuk, nehéz , tetején a hűtőláda, hátuljában a mosógép, TV meg a sátsó ülésen, érti jöjjenek húzzák be.

– Nich sprehenzi Ungariche. Ez nem igaz . Mindennek te vagy az oka Teri. Kellett neked Gorenje, minden marhaság? Én hamar Dezső rád hallgattam. Nahát csak érjünk valahogyan haza!

Hát akkor mi a fenét tud, ha még ezt a roppant egyszerű nyelvet sem ismeri? Magyar a világ legkönnyebb nyelve, mi már az elemiben tudunk magyarul. Ők meg nálunk háborúztak, állandóan nálunk turistáskodnak, nekik nálunk minden olcsó, mégse tanulják meg a nyelvünket?!

– Na, hála Istennek, most még a telefon is szétkapcsolt! Ezek azt hiszik, hogy a magyar turistának annyi pénze van Svájc-ból hazafelé jövet, hogy órákat tudhat beszélni. Ráadásul ez az öreg tragacs is gallyra ment, ki tudja mennyibe fog kerülni?! Tercsi mondtam neked, hogy otthon vásároljunk, de neked hiába beszéltem. Én marha Hamar Dezső, kell nekem egy nőre

hallgatnom! Csak még egyszer szóljál, hogy neked külföldi cucc kell megnézheted, hogy hova küldlek el!

– Na, még egyszer megpróbálom, hátha egy értelmes német veszi fel a segélyhívót!

Halló, halló! Na végre! Guten tág, bite schön, ich bin, hogy is tanultuk az iskolában ich bin, én vagyok, du biszt, te vagy, er ist, ő van. Igen még térdepeltem is, mert nem tudtam az igeragozást. Bárcsak tanultam volna meg, most milyen jó lenne, ha tudnám! Ich bin Johan. Igen németórán így kellett jelentkezni. Autó masin kaput, nem megy rossz! Elromlott, bite schön preparálni, javítani kell, musz, tu musz!

– Te Jenő! Mi lenne, ha megpróbálnád a magyar autóklubot hívni? Biztos segítene rajtunk.

– Hogy neked milyen igazad van, Teri! De hogyan kell ezen a német segélyhívón a magyar autóklubot kérni?

– Azt neked kell tudnod, Dezső, te vagy a férfi, te vagy a sofőr, te vagy a család esze! Álj már végre a talpadra, és mutasd meg mit tudsz!

– Bezzeg, ilyenkor én vagyok a férfi, te pedig a gyenge nő, de ha pénz kell, akkor adjak, és utána maradjak csendben, te mindent el tudsz intézni! De bezzeg, ha baj van, én intézkedjem, hisz én vagyok férfi!

– Halló, halló! Bite schön, verbindung autóklub magyar.

– Dacher, hieraus, nich erb inden!

– Most meg mit mond? Érthetetlen! Ismétlje, kérem! Wiederh bite, bite. Letette, a fene, ott egye meg! Hiába minden, úgyse érne ide az a picurka Trabantszerelő kocsí, legfeljebb két nap múlva, ha egyáltalán kijöhet Németországba! Úgy látszik, itt fogunk éjszakázni, még jó, hogy nyáron jöttünk Svájcba és nem télen!

– Látod, Jenő! Hogy kértelek, nézd át alaposan a kocsit, mielőtt ilyen hosszú útra indulunk!

– Jaj, Terka! Tudod jól, hogy még szerelő is átnézte, és nem volt semmi baja!

– Te, Dezső! Nézd csak, egy kocsí megállt az autónknál! Kiszállt egy férfi, benéz a kocsiba.

– Te Dezső, nyitva hagytad a kocsinkat! Te jó ég, még ki is pakolják! Mi lesz most?!

– Nézd mán Jenő, felnyitotta a motorháztetőt. Mit akarhat ettől a rossz kocsítól? Gyere, hagyd a telefont, siessünk vissza! Hallod? Jár a motorja. Te jó ég ez egy szerelőruhás ember! Most lecsukta a motorháztetőt!

– Ne menjünk oda, mert ebből baj lesz! Most megnézi a rendszámot, felírja. Egyedül van, akkor ez nem lehet tolvaj, mert egymaga két autót nem tud elvinni. Nézd csak, rátűz valamit a szélvédőre! Most meg mit csinál? Beszállt a kocsijába Elmegey. Nézd, még integet is nekünk! Gyere, siessünk!

– Te Jenő a kocsikulcsot is a kocsiba hagytad?

– Igen. A nagy idegességemben ott maradt, hisz tudod Teri! Nézd csak, egy számla van a szélvédőn. Jé, csoda történt, megjavították! 600 D márka. tizenöt napon belül át kell utalunk, az ide írt bankszámlára. Nahát, ilyet még nem láttam! Teri te ez engem megértett a telefon! Már csak azt nem értem, honnan tudta, hogy hól áll a kocsink?!

– Dezső, nem lehetsz ennyire béna! A segélyhívó telefonok számozva vannak, tudják melyik telefonról kértek segítséget

– És miért nem várt meg a szerelő?

– Azért, Dezső, mert úgyis tudja, hogy magyar turistánál nincs ennyi pénz hazafelé úton. Ha kifelé robbant volna le, biztos bevasalták volna a javítási költségeket, és nyomban visszafordulhattuk volna! Másodszor meg azért, mert egy felmálházott Trabant nem állhat az autópályán.

– Te, Teri, akkor mégiscsak tudok németül? Látod, édesem, mindig mondtam, hogy jó a német kiejtésem! Nem hitted el... És még az igeragozást is tudom. Ich habe.... Du haszt, Er ist, esz hat. stb, stb.

PAYER IMRE

Létfélidő

Felezővonalon, kezdősor-íráshoz

készülődöm a létfélidőn, nyúlva második sorba, jövőbe,

tapasztalat és várakozás peremén.

Kiábrándulás és mégis-remény

a pályán, itt, ahol

az hommage hazug és hamis,

szenvedés a diadal is.

Vinnyog bennem és szűköl

megannyi nyomott, szűk kör,

forrongó merény –

itt, a felezővonalon, nyitott

létfélidőn a láthatárt

most megfelezem veletek, mint egy világlabdát.

BARANYI FERENC

Ballada a világ kerekéről

*"Proletár, folytatnám, de unnád,
tudod, hogy nem élsz lazacon, -
amíg tőkések adnak munkát,
a tőkéséké a haszon."*

(József Attila)

Ha unod is, én folytatom,
mert érdemes rágódni rajta:
a tőkéséké a haszon,
s ezután sem telik lazacra.
Akinek kezében a balta:
gyújtóst is másnak vág vele,
de azért nincs okunk panaszra -
fordult a világ kereke.

A bársonyszék csak arra jó,
hogy belesüppedve a nemzet
névében néhány naplopó
elparentálja azt a rendet,
mely mindmáig nem született meg -
elbánni hát könnyű vele.
Ma nyugatnak, tegnap keletnek
fordult a világ kereke.

Van címerünk, új utcanév
pöffeszkedik megannyi táblán,
de ázottak önérzetét
sérti a vetített szívárvány.
Abból lesz áldozati bárány,
ki a farkast teperte le,
sorsunk nem fordul jobbra már - ám
fordult a világ kereke.

Proletár, az vessen magára,
aki önként nem látja be:
előre gördülünk, ha hátra
fordul a világ kereke.

BARANYI FERENC: *Könyörgés apátiáért, Új versek, 1987-1997*

TALÁLOMRA – Szemelvények a modern világlírából III.

Jiddis költők

Gréda József fordításában

Perec, Jichok Lejbus (1853–1915)

Remélj és bízz

Remélj, a tavasz nincs már messze,
megjön az táncos pillangókkal,
új madarakkal az új fészken,
s daluk is új lesz, biztató dal.

Hidd, hogy vége szakad az éjnek,
a felhőraj is szerteszéled,
s az ég derült lesz, tiszta, kék;
más csillagok, vadonatúj nap,
bársony szirmú rózsák virulnak,
édes tavasz lesz, üde, friss;
illatos szellő simogatja
majd a mi hantjainkat is!

Ne hidd

Ne hidd, hogy kocsma a világ, ahol csak
ököl s könyök kell, odatolakodni
a söntéshez, zabálni és vedelni,
s a többi lesse üveges szemekkel,
nyelje a nyálát a sok éhenkórász,
csak túrje horpadt gyomrában a görcsöt!
– Percig se hidd, hogy kocsma a világ!

Ne hidd, hogy börze a világ, s a pénzes
a nyomorulttól mindent kicsikarhat,
a szegény leánytól a tisztességét,
anyatejet kisanyák emlejéből,
a férfiaktól csontjuk velejét, s a
sápadt gyerektől ritka mosolyát!
– Percig se hidd, hogy börze a világ!

Ne hidd, hogy dzsungel a világ, mi csak
farkasnak és rókának áll, rabolni,
hogy függöny az ég, Isten mit se lásson,
s köd azért száll, hogy észrevétlen tégy-végy,
szél azért kél, hogy elverje a vad jajt,
a föld szivacs csak, elnyelni a sok vért!
– Percig se hidd, hogy dzsungel a világ!

Nem kocsma és nem dzsungel és nem börze!
Súllyal és rőffel mindent számbavesznek,
könny nem csorog, vér nem cseppen hiába,
szikra és szem büntetlen ki nem alszik,
a könnyből tó nő, a tavakból tenger,
a tenger árad, villám lesz a szikra!
– Percig se hidd, hogy nincs bíró és nincs ítélet!

TALÁLOMRA – Szemelvények a modern világlírából III.

Jiddis költők

Gréda József fordításában

Leivik, H. (1888–1962)

Valahol messze

Messze van, messze az ország,
tiltott, elérhetetlen,
kékes-ezüstös a bérce,
földje szűz, bevetetlen;
kincset rejt ez az ország
a mélybe eltemetetten,
s e kincsek miránk várnak
a kékes, néma hegyekben.

Messze jár a rab, messze,
kör-körbe, nyughatatlan,
kihamvadt rajt' a sugár is,
ha áll a lemenő napban;
süppedő hómezőkön
bolyong, kutat szakadatlan,
és tiltott országba tartó
ösvényre más sose bukkan.

Fölkelek megint

Taszító karok közt hánykódom e földön,
máglyáknak tüzére vetnek e kezek,
s égek, égek, ámde el nem emésztődöm,
felkelek megint és tovalépdelek.

Gyarakba vetődöm, elkapnak a szíjak,
süvöltetek gőzt is, hajtok gépeket,
új elem vagyok, hogy névtelenül bújjak –
kiválok megint és tovalépdelek.

A hátamat olykor nyereggel alázzák,
dühödt lovasom ostorral méreget;
éles ekevasként túrom a barázdát –
felkelek megint és tovalépdelek.

Vetettem dalaim magként anyaföldbe,
mind virágba szökkent, kertek éke lett,
s én maradok kóró, túskeágú, görbe –
felkelek megint és tovalépdelek.

Börtönben az ajtót feltépem szabadra,
fogolytársam ront ki a testem felett,
s engem cellámban hagy, vérembe fagyva –
felkelek megint és tovalépdelek!

TALÁLOMRA – Szemelvények a modern világlírából III.

Jiddis költők Gréda József fordításában

Vergelisz, Áron (1918)

Anna Frank siratófala

Messzi óceánnak szigete lakatlan,
világító tornya roskad elhagyottan.

Hajnali órában a kopár szigetre
nagy szárnyuhogással angyalok szálltak le.
Vaj ki tudja, mi volt jöttüknek a titka:
kóbor lelkek jöttek a szolgálatukra.

Együtt fejtették a köveket Annának,
Annának szenteltek völgyeket, lankákat,
a gödröt betömték, a dombot lehordták,
a kifejtett követ símára csiszolták.

Akkor harang kondult, az sem evilági,
daloltak a halak, s a mező virági,
emerről dobpergés hallszott s hegedűszó,
amarról emberhang, dal hullámán úszó,
zengették azt oroszul, jiddisül, lengyelül,
és olykor csendesült a dal, de el nem ült,
közben színek lepték az ég s a föld szintjét,
gyászfátyol-fekete és vigasz-égszínké,
csillogó fényfoltok keveredtek abba,
égő aranyukkal szemet kápráztatva;
aki ezt láthatta, az méltán hihette,
égi tűzijáték káprázik felette.
S akkor jött a csoda. Hirtelen csend támadt,
millió kebelből felszakadt a sóhaj:
Annának

állt a siratófal.

Neki s a szenteknek, minden sorstársának.
A csiszolt kövekből? A megtört szivekből
Anna-sirató fal.

Messzi óceánnak szigete lakatlan,
világító tornya roskad elhagyottan,
s hogy mely csoda révén, nem tudni, de oda
zarándokol a nép *ama* egyharmada,
a zsidó nép másik két harmada pedig,
kit Hitler nem ölt meg, vágyik s epekedik,
álmában és ébren e siratófalat
keresi, kutatja, de rája nem akad,
hiába, messzi a sziget, a lakatlan,
világító tornya roskad elhagyottan.

Szövegeinket betűhíven vettük át a következő
kiadványból:

Gréda József: *A hajdani kert. Jiddis költők*, Bp.,
1986, Európa Könyvkiadó.

KASKÖTŐ ISTVÁN

A kölyök

(7. rész)

A gyerek nyugtalanul aludt, fel-felriadt álmából. Az őrmester gyakran ránézett, betakarta. Úgy hajnal felé lehetett, mikor a priccs sarkában ülve találta.

- Valami baj van, fiam, miért nem alszol?
- Rosszat álmodtam. Mindig éjcaka.
- Mit álmodtál?
- Nemtom, csak nagyon rossz. Nappal nem, csak a sötétben.
- Nem emlékszel?
- Nem, csak valami rám dül – panaszkolta.

Még ült az ágy szélén az őrmester egy ideig, a gyerek bóbiskolt, aztán lecsúszott az ágyon és elaludt. Csend volt aztán reggelig.

Megették a málé maradékot, Sági egy kemény tojást adott a gyerekeknek.

- Nézd csak öcsi, ez megmaradt, szégyenszemre nem viszem haza.

Aztán jött a váltás, mindenki ment a dolgára. Miután az őrmester átadta az ügyeletet Gulyásnak, intett a gyerekeknek:

- Na gyere fiam, lássuk miből élünk.

Várták a 3-as villamost a Váci úton, nagyon ritkán járt, utas is gyéren akadt, különösen a városból kifelé.

– Azt tudja, hogy én még nem ültem villanyoson. – szólalt meg a gyerek, ahogy ott álldogáltak.

- Tényleg?
- Nemtom, nem emlékszem. Pénze van?
- Rendőrnek nem kell fizetni.
- A zanyát. Akkor jó rendőrnek lenni. A bótba' se fizet?
- Naiszen, az lenne csak a jó világ! Attól félek, ott a rendőrnek is kell fizetni.
- A Ruzicskának is?
- Annak is – kíváncsian sandított a gyerekre –, Azt mér kérdezted?
- Mer láttam, hogy a piacon almát evett és nem fizetett. Engem meg kergettek.

Rendőrnek szabad? Nem igazság.

- Majd adok én a Ruzicskának. Bezárjuk a fogdába.
- A zanyát, az jó lesz.
- Ni csak, mintha a Sápít hallanám.
- A zanyát, van vonal – utánozta a gyerek meglepő hűséggel Sápít a telefonnal. Ezen aztán mind a ketten jót nevettek.
- Valóságos komédiás! Az vagy te, komédiás Nagy János.

Nagy csörömpöléssel beállt a 3-as villamos. Csak egy motorkocsi, azt is mintha csak a lélek tartaná a síneken. De ment és az a lényeg. Felszálltak az első peronra, a gyereket úgy kellett feltaszigálni, félve lépett a rácsos lépcsőre a mezítelen lábával. De mire már fent volt és a vezető tekert egyet a kurbliján és a villamos zötyögve nekilendült, a gyerek beállt a vezető mellé és kíváncsian nézett előre. Szeme ragyogott az izgalomtól, a zaj, a sebesség... eddig csak gyalogos néző volt, de most részese lett a pesti csodának. Ott állt a vezető mellett, és mindkét kezével görcsösen szorította az ablakot védő rácsot, Ahogy a villamos lassított a

következő megálló előtt, kérdően nézett az őrmesterre, vajon vége van- e az utazásnak. Az meg csak nézte a gyerek izgalomtól csillogó szemét és az ő első pesti élményeire gondolt, a huszonhárom éves falusi suttyóra, aki egy távoli rokon bátorítására indult neki a világnak, hogy a paraszt nyomorúságból kiszabaduljon. Nagy lépés volt. Idegen volt számára az egyenruhás egzisztencia, - magyarul utálta. A háború legvégét kapta el, éppen csak, hogy átkínózták a gyorstalpaló gyalogsági kiképzésen, mikor vége lett a nagy világégésnek, a háborúnak, amelyik véget vet majd minden háborúnak. Az első alkalommal hazapucolt és csendben vészelt át a nagy változásokat. Szerencséje volt. Huszonkettőben aztán az özvegy anyja halála után, búcsút mondott a falujának, hogy a nagyvárosban keresse meg a szerencséjét. Nem nagy volt a választék, vagy valami gyári segédmunkára pályázik, vagy megfogadva a rokon tanácsát és beáll rendőrnek. Eszes gyerek volt, megállta a helyét, lett belőle őrmester, meg őrszoba parancsnok. Család is, csinos asszonyka, tanítónő Szoboszlórol s Janika.

Ott lett vége egy kicsit az életének, a városligetben azon a júliusi vasárnap reggelen.

Nézte a gyereket és vele élte újra az utazás izgalmát... és nagyon, de nagyon fájt a szíve.

Már túl jutottak a Róbert Károly körúton, Teve utcán, majd egyszeribe ott lett a Gyöngyösi út, amikor aztán csak le kellett szállni. A gyerek összecsapta a kezét,

– A zannyat, csuda gyorsan megy, visszafele is felszállunk?

– Fel bizony.

– Most hova megyünk?

– Fürdőbe, fiam.

A gyerek látható csalódottsággal nézett az őrmesterre.

– Azt minek?

– Ha látnád magadat, nem kérdeznéd. Enyhén szólva koszos vagy. Még azt is el tudom képzelni, hogy kis háziállatok bujkálnak a kobakodon.

– Azt hiszi, hogy tetűm van?

– Remélem, hogy nem, mert ha igen akkor már az őrszoba is el van látva új lakókkal.

Átmentek a másik oldalra és visszafelé vették útjukat. Néhány száz méter és megérkeztek a fővárosi Fertőtlenítő Intézet látványos épülete elé. Az intézmény már lassan ötven éve örködött a város egészsége fölött és terjesztette a szomszédságban a klór és más, különböző fertőtlenítő vegyszerek orrfacsaró szagát. Aki onnan kilépett, többnyire a város otthontalan, vagy a nyomortelepek kényszer lakója, napokig, vagy örökre viselte a kifakult, gyűrött gúnyját, elkerülhetetlen jelét az erőszakos fertőtlenítésnek. Legtöbb esetben kopaszon jöttek ki a díszes nagykapun, jelét adva, hogy a „háziállatoktól” szabadultak meg, hogy az őrmester szavaival éljünk. Ahogy az épület elé értek, tizenöt, vagy húsz orosz katona sorjázott ki, nagy zajt csapva és ugráltak fel a várakozó teherautóra. Az egyik fiatal katona, gyerek még maga is, tán még húsz sincs, felismerve a fiút rákiáltott.

– Nu, ti vengerszkij vorik. Vedút tyibjá v kutúzku?

(Na, te kis magyar tolvaj. Visznek a dutyiba?)

– Cic! Ti truzslivaja krisza. Eto nye vedjot tyibja nyikudá. Eto moj drug.

(Kuss, te gyáva patkány. Nem visz ez sehova. Ez a barátom.)

– Vor da drug karaúla ? Kto vérit tamú?

(Tolvaj meg a hekus barát? Ki hiszi azt el?)

– Vszjo-taki ti mózsés tamú verity.

(Elhaheted.)

– Do szvidányija. Beregisz na szibjá, malcsugán.

(Viszlát. Vigyázz magadra, kölyök.)

– Ti tozse Gregorij.

(Te is Gregorij)

Az őrmester elképedve hallgatta a párbeszédet, nem értve egy szót sem belőle, maga felé fordította a gyereket.

– Hohó, álljon meg a menet, hogy-hogy te tudsz oroszul, ki volt az a ruszki?

– Gregorij? Ismerem még régről. Jó ember, csak mindig viccel. Nagy szája van. Az apja is, meg még két testvére is meghalt a háborúba'. Senkije sincs.

– Nem azt kérdeztem, de ha már itt tartunk, arra is kíváncsi lennék, hogy honnan ismered, de hogy-hogy beszélsz oroszul?

– Hát aztán, nem nehéz az, csak hallgatni kell, meg utánozni. Ljovka Pancsuk, aki a kenyereket csinálta, az nem ruszki, az ukrán, azzal laktam már régen. Volt nekem csizmám is, tőle kaptam, de elvették a fiúk. Akkor ennivaló is volt, meg fekete katonakenyér. Ljovka mondta, hogy én vagyok neki egy braty. Az ugye testvér...

– Mikor laktál te ezzel az ukránnal? És hol?

– Az régen volt, még nem esett a hó se. Néha iskolában laktunk, szalmán aludtunk, meg házakban is. Ljovka csinálta a kenyereket, volt egy nagy teherautó az volt a kemence. Csak arra kellett vigyázni, hogy a kaptány ne lásson meg. Az volt ott a főember. Mindig részeg volt. Egyszer aztán meglátott és elzavart. Akkor már nagyon hideg volt, de a pincébe lehetett aludni a fiúkkal – elhallgatott s majd, csendben hozzátette.

– Szép csizma volt. Ljovka adta.

Az őrmester ismerte a járást az Intézetben, évekkel ezelőtt még ezen a környéken szolgált és gyakran útjába vette, különösen az éjszakai körúton, hogy egy kissé felmelegedjen. A kazánházban gyülekezett néhány éjjeli műszakos, ott ismerkedett meg Markovicsnéval is, csak úgy emlékezett rá, mint a mindenki Toncsi nénije. Már tíz éve is öregnek számított, nem kizárt dolog, hogy ő avatta az Intézetet, még kilencszáznegyben, mikor nyitották. Többet értett ő, a mit -hogyanról, a munkát illetően, mint a cifra címés doktorok és nem is mulasztotta el azt mindenkinek a tudtára adni.

– Hej, Miska. Mi szél hozott erre? Nem láttalak, már Isten tudja mióta – üdvözölte nagy hanggal az őrmestert, aki tán egy fél-fejjel is magasabb volt nála. Megszorongatta, aztán félrehúzta, hogy a többiek ne hallják, és csendesen szolt – Nagyon sajnálom, ami történt... Szörnyű ez a háború, reméljük vége lesz...a gyerek, meg minden... jaj, Istenem, mit vétettünk. Hogy bírja a Zsófi?

– Megvagyunk, Toncsi néni. Nem könnyű, talán majd az idő... nem tudom.

– Hát ez a szerencsétlen gyerek, hol szedted össze?

– Úgy néz ki, hogy senkije sincs, nem is emlékszik jóformán semmire, tavaly ősz előtt... attól tartok, hogy teljesen elveszítette az emlékezőtehetségét. Kicsit meg kellene ápolni, ez az egyetlen hely ahol elég melegvíz lenne. – Gondoltam, megkérnem Toncsi nénit, hogy próbálja meg, mit lehetne tenni.

– Bízd csak rám, Miska... Tetűje van-e? Attól tartok le kell vágni a haját, akad itt ruhaféle is. Na, gyere kisfiam –, fordult a gyerekekhez. – Hogy hívnak?

– Nagy Jánosnak. – Markovicsné meglepetten fordult az őrmesterhez, a tekintetében volt a kérdés.

– Mit néz rám úgy? Hát kellett valami nevet adjak neki, a sajátjára nem emlékezett – mentegetőzött az őrmester.

Az öregasszony rosszállóan csóválta a fejét, amint kézen fogva elvitte a gyereket. Csak úgy az orra alatt motyogva még hozzátette.

– A légnymás. Az, a légnymás elvette az eszét.

Folytatjuk

KAMARÁS KLÁRA

Akár a pók...

Verselgetek, és mit se számít,
rám tűz-e címkét majd egy hivatal.
Versem nem áru. Ünnepi ajándék.
Dobd el, ha nem kell. Engem nem zavar.

Nem szavalok a szerelemről,
és nem festem eléd megtört hitem,
magyarságom sem cifrázom naponta,
de őrzöm magyar nyelvem és szívem.

Költő vagyok? Szövöm a sort a sorra,
akár a pók, mely egy sötét sarokba
vonulva is sző, mintha dolga lenne.

Így vagyok én is, csak mert így születtem,
a Parnasszuson helyet nem kerestem.
Egy kavicsot tehetsz a sírhelyemre...

KŐ-SZABÓ IMRE

Három kalap

Sanyi, amióta az eszét tudja (mire kellene használni), mindig hajadonfővel járt. Sosem volt sapkája, se télen, se nyáron. Történt aztán, hogy új munkahelyre került, egy hivatalba lett tisztviselő. Ez a beosztás már nem engedte meg, hogy csak úgy pulóverben, lezserül mászkáljon. Jobb kinézetűnek kellett lennie, legalább is öltözetben. Sanyinak ez nem tűnt fel, minden reggel vasalt inget tett eléje a felesége, azt felvette, pantallót húzott és zakót öltött. Meg volt elégedve magával.

Ott a hivatalban dolgozott egy kollégája. Jóska volt a neve, egy irodában ültek, itt fogadták az ügyfeleket. Jóska is hajadonfővel járt, csak abban különbözött Sanyitól, hogy értelmes fejét, elhagyta az a buta haj. Ez még talán nem is lett volna baj, hiszen nem volt felírva sehova sem. De jött az ősz, a hidegebb hónapok és Jóska kitalálta, vegyenek kalapot. Már, mint, mind a ketten. Együtt jártak vidékre, kiszállásra is, mindenki tette a dolgát, ebben nem is volt semmi baj

Mind a ketten barátkoztak a gondolattal, hogy kalapot vesznek. El is mentek az üzletbe, felpróbálták a Misiknél – így hívták az üzletest – vagy egy tucat kalapot. Aztán választottak. Sötétszürke kalapot, egy kicsit sötétebb szürke szalaggal. A kalap alsó karimáján, pedig egy fekete, pár milliméteres bőr csíkkal, körben. Teljesen egyformát. Már így is jöttek ki az üzletből, fejükön a kalappal.

Bent a hivatalban, az irodában még alakítottak a formáján, hogyan is hordják. Aztán ebben is lett megállapodás. Ettől kezdve Sanyi és Jóska viselte a kalapot. Reggel, ha jöttek, fejükön a kalap, délben, ha mentek az étterembe, fejükön a kalap, este munkavégeztével, fejükön a kalap.

Nem voltak egyformák, még természetben is különböztek, mégis azt mondták: - Jönnek az ikrek! Mindenki csodálta a kalapokat, a választást, a viselést.

Így teltek a napok, már befordultak a tél finisébe, amikor Sanyi és Jóska együtt mentek az utcán. Azt vették észre, hogy a hivatal elnöke jön velük szembe. Valami furcsa érzésük támadt, talán kérdőre vonja őket, mit járkálnak hivatali időben az utcán. Hirtelen földbe gyökerezett a lábuk, az elnök is megtorpant, nem a találkozás miatt, hanem azért, mert az ő fején is kalap volt, pont olyan, mint az övék.

KÖLTŐ NAGY IMRE

Érő vetés előtt

Érik a vetés s a szipolyok
szívják a búza édes tejét,
híznek a kalászon s én nyeldesem
az éhségnek keserű levét.

Aranyszín nászra repülnek most
a csillogó bogarak, férgek,
zeng a június muzsikája
s az én markomon sebek égnek,

amint a kalászt simogatom,
egy-két szipolyt a földre verve
s míg lelkeimmel játszok az álm,
a föld aranylángú szerelme:

izen az új kenyér s éhségem
mint leintett kutya elhallgat –
zeng a június muzsikája
s a nóta engem is elaltat.

NAGY IMRE: *Tücsök a máglyán* Budapest, 1976, Szépirodalmi Könyvkiadó

HOMLOKTÉR – 11.

Takáts Gyula

(Tab, 1911. február 4. – Kaposvár, 2008. november 20.)

Vidéki vasárnap

Kiss Tamásnak

Szalmaaljú széken, kocsmá magányban,
így múlik a vasárnap délután.
A zalai bor a butykos üvegben,
mint kicsiny pórlány, üldögél sután.

Egy kövér szivar ma egyetlen társam.
Teregeti a füstöt szerteszt,
s ki felsír árván, kész a kifogása,
e keserű füst eszi a szemét.

Száll... És mint a köd, minden sebet takar.
Kitelít csonkot s szép lesz a hiba,
s elfelejtem, hogy száműzve élek,
miként társam élt egykor Tomiba,

az orosz sík alján, Öt-folyók közén.
S a képzeletem most, hogy ott kutat,
e tájon leli egy bajszos ösömet,
ki Hunnországba keresett utat.

Szállj, szállj füst!... És takarj be minden
sebet!
És jer magyar orvos, te sűrű bor,
hisz akkor boldog e tájon a költő,
ha szíve holt s a teste már szobor.

(1939)

Egy alkalmi népvezérre

– Mentsük a hont? – hát vedd botod!
Ismerd meg úgy, mint abroszod,
melyet eléd terít anyád,
takarva házad asztalát.

De jól vigyázz, mert útjaink
a sárba süppedeznek nyakig.
Még jó, ha szájadig nem ér
a szenny, te fölkent népvezér

Mert kávé mellől könnyű ám
borongani a dúlt hazán.
De jer, hogy fulladjon szavad,
s hevítse igaz indulat.

A trágyadomb eléri, nézd,
a dőlt kút kristályos vizét.
Szemérmedet nem rejti el,
ha bújsz, a tákolt nádlepel.

Az ég is rajtad mosolyog,
a tető oly ritkán fonott.
Ez csak házvég, de add kezéd!
Ismerd meg végre népedet.

És lépj konyhája gőzibe,
hol rongyát, étkét főzi be.
A gőz s a bűz fonnyadt egét
itasd szívedbe, mint igét.

S ha szólsz, mint vad apostolok,
úgy ostorozd végig honod
dicső törvényhozóit és
szavad aprítson, mint a kés.

Mert nem törvény, de tett kell már,
mint gát ha törni kész az ár.
Eképp segítsen – nem szavad –
szíved, kezéd, ha van szabad!

(1944)

HOMLOKTÉR – 11.

Takáts Gyula

Magyaros anakreoni

Szép öledben elfeküdve,
kunkorodó szálas fűbe,
mint violák pázsit ágyon,
heverészünk szőlős háton.
Lábtól vesszős mogyorófa.
Pincén áll... Alatta nóta.
Fejtől birsfa, fügefafa.
Nagy lugas az ég íve. –
Nem is írom, csak dúdoló
a füledbe, itt a dombon:
– Szép a fürt, de szebb a melled!
Nézzed Bacchus rádnevet.
Bajszán méhek, darazsak,
s mint a parázs, szinte lángol
fű, fa, szőlő mosolyától.
Benne lángolsz kedvesem,
mint a rózsa szirma, hogyha
a napsugár elborítja.
Föllángolsz... Szüretre hajlik
domb, leány, ha már beérik! –
S míg a pincén Bacchus ül,
vállunkra Venus repül.

(1952)

Tollhegyre szorítva

Mint a növények, akképen nőve,
lobognak a sejtek az időbe.
Kék és zöld szárazon az élet
fölébred, aztán szerteszéled.

Fölébred, mint a piros rózsa
gondtalan kerek vegetációja,
amely anyjától el se válva
kering a tengely ritmusára.

Fölébredt szívem is... S másképp ragyogva,
kinéz a tiszta, messzi csillagokba.
Nem is gondtalan, de nem is rettegetve,
szétfeszül a merev egyetembe.

Kinyílik a kristálysín időbe,
mint egy fénylő piros rózsa tükre,
s ahogy majdan jelezgetnek vissza,
hattyúfényes képleteit írja.

Ábráin, mint növények és lángok
úsznak a földi, égi világok.
Ilymód magának és az emberségnek
ír és jelez, mígnem szerteszéled.

Szerteszéled, de örököül hagyja,
ami eljő és ma szárnyát tartja,
tollhegyre szorítva!... Így, tán nem hiába
ébredt szívemnek elszállt rózsaszála.

(1959)

HOMLOKTÉR – 11.

Takáts Gyula

Nem ismersz ilyent

Nem ismersz ilyent a botanikában?
Fönt száll a fényes liliom
és égben-érett langyos hímporával
szívedre hull a tündöklő szírom.

Repül a mindent-áttűző virág.
Hullatja fénysejtű porát
és csontod is kigyúl, akár a nyár.
Mutatja tested csarnokát.

Átlátsz a rózsaszín sűrűn. Vidáman
csipeget szemednek madara.
Járkál a sejtek lépes mértanában,
akár a röntgen sugara.

Fönt száll a fényes liliom. Szerényen
világít még a tél előtt.
Kezed csudálsz. Áll a fényes égen.
Nézed s érzed az ébredőt,

s utána nyúlsz... Se kéz, se napsugára...
Már vers az elfogott virág.
Nem ismersz ilyent a botanikába?
Nem ismerem... De oly nagy a világ

s vágyam simítva, néha el is éri,
s előttem és előttetek
így énekel a szárnyasszirmú égi,
kit Linnében nem ismerék.

(1959)

E szótlan értelem

Az ősz elől előbb csak egy
tücsök szökött be hozzánk
s most lépni is alig merünk.
Költő-szállás a konyhánk.

A seprű, törő, gáz és vödör:
tanyája minden... Itt, amott
fölbukkan s félve, mint a lápon
járunk a vasbeton lapon.

Tegnap meg ráadásul
bejött egy őszi-bogárka
és mindjárt, mint énekes olasz,
fölsajdult meleg szerenádja.

S oly lágyan nyúlt a húrhoz,
hogy amint összenéztünk,
éreztek, könnyes a szemünk
s köröttünk minden egyre szépült.

A dal, e szótlan értelem
mindent úgy összefogva,
a lét gyémánt fonákját
ránkhúzta s tárgyainkra.

Ránkhúzta, mint egy inget.
Fénylett szemünk, a konyha, mind!
És minden föl a Göncölig
ragyogta élő vágyait...

S akkor a szurtos, kis cigány,
hogy mit tud, ő is megmutassa
rázendített seprőnk alól
üveg hangon harsogva.

A méz s az érc így együtt
oly tiszta biztosságba
olvadt, akár egy képlet
a földi kémiába.

És lénye, mint tündöklő elem,
– akár a szebbik élet –
a szíven, földön és a vízen
ragyogva egyre szebben égett.

(1959)

Szövegforrás:

Takáts Gyula: *Évek, madarak. Válogatott versek*, Bp., 1965, Szépirodalmi Könyvkiadó.

UMHAUSER FERENC

Csara

A magzatokat óvó Nagy Szikla alatt, az ásító álmok szakadékában, a szülő barlang mélyén Tétova Szellő vajúdik. Fogaival az Asszonyok Fájának gyökeréből faragott fiú szobrocskát szorongat, nehogy jajkiáltás hagyja el ajkát, mikor megszületik a csecsemő.

Istenek Kegyeletje a púpos varázsló lábát keresztbevetve ül a tűz előtt, s vizet forral egy kőedényben. Érdes hangon mormolja az ősi rigmust, aminek jelentése a homályos múltba hullt. A mondóka ütemére előre-hátra ringatja magát. Feje hátrabicsakolva, a csillagos ég egy darabkája hintázik fölötte. Fogai a himbálózás ritmusára őrlik a Szent Cserje leveleit. A fanyar lé szétárad ereiben, úgy érzi tőle, hogy föloldódik a világmindenségben. A szájában minduntalan összefutó nyál miatt egyre gyakrabban s egyre nagyobbakat nyel. Szemei előtt elmosódott csillaghalmazokból egy halványka, csak néhány sápadt fényecskéből álló névadó jelkép rajzolódik ki mind élesebben. A himbálózás lassul, hirtelen a varázsló egész teste megmerevedik, mintha a Gyilkos Virág főzetéből nyelt volna.

– Halovány, határozatlan csillagok a jó és a rossz határmezsgyéjén, nem tartoznak sem az egyikhez, sem a másikhoz, de mindkettő hatással van rájuk. Aki e jegyben születik, akaratlan báb a kiszámíthatatlan Istenek kezében. Legyen ezért a fiú neve Istenek Szeszélye! – hangzik a túlvilági hang, mintha nem is a kortalan varázsló szólna. Merevsége oldódik, az előre odakészített gyógyfüveket a zubogó vízbe dobja, az edényt leveszi a tűzről s csoszogó léptekkel az anyához siet, aki megkönnyebbülten zárja össze combjait s hevesen kiköpi a szobrocskát, ám meggondolatlanul el is sikoltja magát. Az öreg fölemeli a csecsemőt, s megtisztító imát mormol. Szemeit és száját megtisztítja, a gyerek fölsír. A Fűrge Hegyiugró beléből sodort zsinórral elköti a köldökzsinórt, elvágja az obszidián késsel, lötytyint reá a főzetből s elindul az újszülöttel a forráshoz. Mielőtt a vízbe mártaná, szertartásosan fölemeli háromszor a fogyó hold sápadt karéja felé.

Az anya nehézkesen, örömtelenül föltápászkodik. Odakünn a vágyak süket madarai elhallgatnak, fölsikoltanak az éj fűrge kis gyilkosai.

– Kuss legyen, rühes kis vérszopók! – kiált a nő az éjszakába. Tudom, hogy bűnöm fejemre hull. Kussoljatok!

*

Istenek Szeszélye hatalmas, kétszer akkora, mint a többi újszülött. Az egész falu csodájára jár, híre eljut a fővárosba, a király fülébe is. A király látni akarja, s magához rendeli az anyát a csecsemővel. A csoda pár nap után hétköznapi valósággá szelídül. Amikor a Nap Ünnepe bemutatják az isteneknek és a közösségnek a többi ez évi jövevénytel, már ő is csak egy a sok közül. A király megkülönböztetett figyelme azért kíséri még, de dühe is, ha túl gyakran és túl hosszan fölveri sírása a palota csöndjét, ami bizony gyakorta előfordul, hisz anyjának nincs teje, s nem is igen akarja szoptatni.

*

A felnőtté avatáson már alig magasabb a többiektől, bár gyorsabban fut s az agya is fürgébb.

Heten vannak, mert heten kell lenniük a számmágia miatt a felnőtté avatandóknak. Hétszer kell a Folyók Anyját átúszniuk s mind a hétszer hét különböző színű kristályt hozniuk a Források Völgyéből. Hét bőrt kell lehúzniuk a Nagy Foltos Gyilkosról s mindezeket a király lábai elé helyezni. Hétszer kell az életről önszántukból lemondani, s mind a hétszer elfogadni a király kegyéből. Ismerniük kell a csillagok járását, a hegyeket, a vizeket, az ehető és mérgező s a gyógyító növényeket. Tudniuk kell érzelmek nélkül ölni, vagy nagylelkűen megkegyelmezni s eldönteni, hogy mikor melyik a célravezetőbb. Tudni önzés nélkül kitérülközni, semmit sem elárulva, rezzenetlenül szenvedni, egy lábbal állva a sziklaszirt szélén a szédítő mélységbe nézni, míg lemegy a nap, a rengeteg mélyén étlen–szomjan végignézni a hernyó bebábozódását s kívárni csöndben, míg a pillangó szétfeszíti szárnyát a szélben. Megérezni előre a szelet s hogy áradást hoz vagy perzselő aszályt. Tisztelni az élő, a halott puszta csöndjét háborítatlan hagyni; a tanítók szavait kétségek nélkül elfogadni, a megszerzett tudást bárkivel megosztani.

Istenek Szeszélye nagyon komolyan vette mindezt, s nem értette, hogy a többiek miért mondják mindenre magabiztosan, hogy „igen”, mikor semmit sem értenek, a tanítók pedig miért fogadják el hamis válaszaikat s az ő kétkedő kérdései elől miért térnek ki. Figyelni kezdi magát és a többieket s összehasonlítani, hogy mennyivel jobbak és okosabbak. Kíváncsi tekintete és kifogyhatatlan kérdései megingatják a többiek önbizalmát, ezért ha tehetik, kikerülik. Nem akad egyetlen barátja, ismerőse akivel a „nagy”, vagy csak az egyszerű hétköznapi kérdéseket megbeszélhetné. Szabadidejében a porba egy vesszővel, majd később fakéregre obszidiánnal lerajzolja az őt körülvevő világot, hátha így rájön valamire. Az emberek mosolyogva legyintenek: „Istenek szeszélye”.

*

Az erdőtől elhódított föld már ötödször hozott termést. Alig adott valamivel többet, mint amit elvetettek, nem csoda hisz a vékonyka humuszt nem csak a növények zsarolták ki, hanem az egyre ritkuló, de még mindig elég gyakori eső is lemosta a meredek hegyoldalról s már mindenütt előbukkant a vöröslő agyag. Megint az erdőtől kell elrabolni egy jókora darab földet, hogy enni tudjanak adni az egyre növekvő számú népességnek. Kereplőkkel, sípokkal és dobokkal az asszonyok és gyerekek haladnak elől, hogy az erdők állatait és szellemeit távozásra bírják. Nyomukban férfiak fejszéi csattognak a fák tövén s kések suhogva vágják az összefonódott indákat, liánokat. Röpködnek a forgácsok s kövér ragadós cseppek buggyannak elő a levágott kúszónövények sebeiből.

„Van erre jogunk? Nem haragszanak–e meg a fák istenei és az erdők szellemei, amiért állandó költözködésre kényszerítjük őket? Mindig el fogják fogadni engesztelő áldozatunkat? Vajon végtelenek–e az erdők vagy valóban véget érnek egy nagy víznél, ahogy Álmodó Tudója látta?” – Ilyen és ehhez hasonló kérdések foglalkoztatják Istenek Szeszélyét, miközben kedvetlenül le-lecsap késével, mindenegyes növénytől bocsánatot kérve.

Napokig tart míg megfelelő nagyságú erdőt letarolnak, de ezzel még nincs vége. Az élő és holt erdő között megtisztítanak mindentől egy széles sávot.

A papok lángnyelvekkel hímzett ünnepi ruhában méltóságteljesen fölvonulnak. A főpap kezében kőedény, amelyben az Örökké Égő Tűzből vett parázs van. A szelek papja megnyálazott ujját a magasba tartja, mutatja a szélirányt, hogy hol gyűjthetik meg a halott erdőt, úgy hogy az élőben kárt ne tegyen. A szél felöli oldalhoz vonulnak, elmondják a tűzimát és bocsánatot kérnek az erdőtől: „Megöltünk nagy testvérünk, hogy földedből fiainkat tápláló növények sarjadhassanak. Fiaink a te fiad is ezentúl, bennük élsz tovább.”

A főpap pusztá kézzel kivesz az edényből egy parazsat (a pap keze sértetlen marad, különleges hatalma van a természet erői fölött) és egy kidöntött könnyen lobbanó fa ágai közé rakja. A gallyak sercegve lángra lobbannak, a szél a lángokba kap, a tűz harsogva fut a szél előtt, pattognak a szikrák, mintha sírna a halott erdő. Az emberek némán, félelemmel vegyes tisztelettel nézik az őselemet. Az égre ágaskodó lángnyelvek és füstkígyók között egy aprócska madár verdes kétségbeesetten szárnyaival a kék felé. Szárnyai megperzselődnek, a lángokba hull. Istenek Szeszélye fölismeri: Szerelem és Dicsőség Ércorkú Kis Dalnoka. A tűzbe veti magát. Szemét marja a füst, bőre megperzselődik, torkát, tüdejét mérges gázok marják. A madár ott vergődik az üszkös, füstölgő gyökerek között. Lehajol érte, elveszti eszméletét.

Sötét mélységben zuhan már végtelen idők óta. Tudata, érzékszervei tiltakoznak, meg akarják óvni valamitől, bezárni legbensőbb énjébe. A védőburkot áttöri a fájdalom, egész testét kitölti és egyre fokozódik. Sikolt, vagy csak szeretne? „Ez elviselhetetlen! Elég, megszabadulni!” Ismerős hangok: „Hiszen rég a Szelleme Világába távoztak!”

Derengő, egyre fokozódó, vakító fény. Könnyű és lebeg. Nincs fájdalom és semmi sincs. Apró rezgések, végtelen tér, hűvös kék köd. A vajákosok barlangját látja, egyszerre fentről és kívülről s bentől a falakból s mindenegyes lecseppenő vízcseppből. Istenek kegyeltje egy szörnyen összeégett, nedvedző test fölé hajol és kenőcsökkel kenegeti. „Hiszen ez én vagyok!” – döbben rá s a fölismeréssel együtt visszatér az egész testét kitöltő fájdalom. Zuhan, újra sötét, az örjítő fájdalom. Hangok hívják. „Könnyebb lenne.” Marad, a fájdalom, menekül ...

Folytatjuk...

HORVÁTH-HOITSY EDIT

A határtalan birodalom

Mondják: az irodalom parttalan;
nem én mondom –, a nálam okosabbak,
és nem szólhatnak ennél okosabbat; birodalom, határtalan,
mondják –, nem én, a nálam eszeesebbek,
és nem szólhatnak ennél eszeesebbet.
Mélységnél mélyebb rejti gyökerét,
és csúcsait az égen túli ég,
testvérei nem mérhető hatalmak,
mondják a szintről-szintre magasabbak
és nem mondatnak ennél magvasabbat.
Vonz és rettent! – lázas felismerések
teszik, hogy lábáig felérhetsz,
ám átlátni e kortalan egészet
sosem fogod –, csak parányságod érzed.
Nem én mondom: a Bölcsék így beszélnek,
s ennél bölcsőbbet senki sem beszélhet.
Csak talpalatnyi tér – ennyi a tiéd,
e térbe fér atomnyi mindenséged,
s te jól tudod, hogy mindez mily kevés,
és így leszel holtodig mind szerényebb.

Furcsa fonákság: öntelt lesz a balga,
hiú és erőszakos a tudatlan,
hogy semmit nem tud, hinni nem akarja,
de hangja annál hangosabban harsan;
palánkját jól betömve kinn reked
tanyáján kívül minden ismeret,
s ő sánc mögül sívít, átkoz, rikácsol,
és tilalomfát kőszerszámmal ácsol:
„A nagyvilág ide be nem jöhet!”
Süpped körötte, mint dohos üreg
a lét. Tölti szurok: a gyűlölet.
Nem fér meg együtt, nem! – egy Nap alatt
a tágas tudás s a szűkült tudat,
mondják velem a nálam igazabbak.
Senki sem mondhat ennél igazabbat.

RADA GYULA

Egy kései hang

.. a szél susog velem.

Kis tölgyes emléksereg,

Lassan minden elhomályosul,

A kert , a csók,

Csak át kell menni a hídon...

MESE

MESE

MESE

KARAFFA GYULA

Az ördögöt is...

Élt eccer egy Bodó nevű ember. Tudom, tudom, sok Bodó élt már a világon, de ez a Bodó Csóton élt. Na! Vót ennek a Bodónak egy szekere, meg egy lova, azokkal járta a vidéket, oszt azokkal kereste a kenyerét. Meg alúnak a zabra valót. No, eccer felpakolta a szállítanivalót, odacsapott az ustorral, persze csak szépen, csendesen, oszt elindult a hetedik határba, a hetedik faluba. Mentek, mendegéltek, oszt rájuk esteledett, vagy csak úgy látták, de egy olyan sötét szurdikba értek, hogy a szemük feketéjét se látták a lúval egymásnak. Leszállt a szekérről Bodó, leszerszámozta a lovát, elővette a nagybundát a szekérderékből, oszt leheveredett. A lova meg szép lassan legelgetve körülötte sertepertélt. Hát, ahogy lépeget, oszt eszeget, tanált egy szénacsomót, oszt azt es bekebelezte. Érezte a lú, hogy valami keményebbet es beharapott a szénával együtt, de nem vót válogató, hát azt es lenyelte. Pedig ha tudta vóna, hogy abba egy fiaördög lakott, otthagytá vóna az egészet, de így azt az ördögöt es megette. No, jött a reggel, felkelt Bodó, felszerszámozott, oszt indultak tovább. Hát, ahogy mennek, mendegélnek, a lú olyan bűdösetek fingott, hajják, hogy majd lefordult a bakrúl Bodó. Hát mit ettél te, ördögöt ettél az estve? – kérdezte a lútul, a meg csak bólogatott búsan, rázta a fejét helyeslőn. No, már a hetedik faluba es beértek, hát ott es csak egyre durrogatott a lú, ott es csak bűdösített a kénköves farszelével. Bodó se vót rest, elkezdte magyarázni, hogy sosevót válogató ez a lú, meghogy megevett egy fiaördögöt, oszt attul fingik olyan bűdösetek. No, híre ment ennek, oszt azóta mongyák a magyarok a mindent összevezabáló emberre es, hogy:

„Az ördögöt is megeszi, mint a Bodó lova.”

MESE MESE MESE

LÁM ETELKA

Teri néni

Az aranyfényben úszó napsugarak szép lassan besurrantak a hálószobába az ablakon keresztül. A kedves kis színes tollú madárcák meg vidáman csiripeltek a cseresznyefa rügöző ágain, kint a kertben. Teri néni máskor örömmel várta a betoppanó Tavaszt, amint varázspálcájával felébresztette a természetet a téli álmából.

Ma viszont kedvtelenül nézte a virágos tapétát a szobájában az emlékek sokasága meglepte megint, úgy peregtek mint egy játék film, vidám percek és a szomorú órák váltakoztak és nem volt semmi kedve felkelni az ágyból. Lassan mégis rászánta magát és felöltözött. Unottan megkeseredve nézte magát a tükörben, íme egy öregasszony, akinek fáj a szíve, lelke, nincs értelme az életnek tovább. Egyedül volt e kerek világon, Kugli a kis fekete kutyus volt mindene, a társa a legjobb barátja. Már nem volt élő rokona az összes barátnője és ismerőse is meghalt. De egy hete Kugli is eltávozott és itt maradt egyedül. Még mindig abban bízott, hogy meghallja kedves kiskutyáját amint játékosan vakkant és körbe ugrálja őt és szeretetével megtölti a házat.

A ház csendes volt, csak a falióra ketyegett és a padló nyikorgott, mikor elindult a verenda felé. Nem bírt enni ma sem, csak leült a karosszékébe és várta, hogy elmúljon ez a nap is, semmi sem érdekelte már.

Ildi a postáslány minden nap itt járt a ház előtt és látta, hogy Teri néni milyen fásult és egyre soványabb és lassan elfogy, mint egy gyertyaláng. Hirtelen egy terv kezdett kirajzolódni a fejében, néha meg-meg állt a gondolatait rendezve és eldöntötte, hogy miként segíthetne a Teri néninek. Közben folytatta a munkáját és elég gyorsan kiosztotta a napi postát. Délután elbiciklizett egy kutyatelepre ahol az árva kutyusok várták a jószerencsét, hogy új gazdijuk legyen. Itt lehetet örökbe fogadni őket. Hát már egy félórája nézegette a szomorú és sorsával nehezen megbirkózó kutyákat, mire végül talált egy kis fehérszőrű, kedves kutyát. Meg is kapta az állatot és boldogan ölelte magához. Egy óra múlva már Teri néni háza előtt állt. Ildi, egy kicsit izgult, hogy minden jól sikerüljön és a Buksi, mert így hívták a kutyust, kicsit félősen, remegve várta, hogy mi is fog most történni vele. A leány felemelte óvatosan a kutyát, kerítésen keresztül és ledobta Teri néni kertjébe. Majd intet neki, fuss irány a verenda.

MESE MESE MESE

A kutya megértette a jeleket és gyorsan futott a ház felé, de azért egy kicsit szaglászott is útközben, hogy felmérje az új terepet. Teri néni éppen elbóbiskolt és nem vette észre az egész hadműveletet és Buksi már ott ült előtte. Halk nyöszörgésre és vakkantásra ébredt fel, egy fehérszőrű kiskutya nézte őt sötétkék szemei könnybe úsztak és a kis farkát behúzta a lábai közé. Teri néni azt hitte álmodik, mit keres itt egy idegen kutya.. Közelebb megszemlélve az állatot észrevett egy papírszeletet. A kutya nyakörvére lett tűzve, rövid szöveg volt rajta. Ez egy ajándék Teri néninek, a kiskutyát Buksinak hívják és szeretne itt élni, mivel nincs senkije eme nagy világban. Nem volt aláírva. A kisállat szinte érezte, hogy most sorsdöntő pillanat érkezett el az életében. A farkát elkezdte csóválni és szemeivel esdekelően nézett az idős hölgyre. Teri néni egy pillanat alatt a szívébe fogadta ezt a kis élőlényt és intet Buksinak irány a konyha. Finom falatok kerültek a kutya tányéjára és kapott egy kényelmes kosarat takaróval, fekvőhelyet a gazdi ágya mellett.

Másnap reggel Buksi ébredt fel elsőnek, majd egy kis morgás, vakkantás és Teri néni is kinyitotta szemeit és még mindig csodálkozva szemlélte ezt a kis apró jövevényt. Az ablakon kitekintve megcsodálta a cseresznyefa mesés szép virágjait a zümmögő méhek duruzsolását és kertjének tavaszi zsongását, mely őt köszöntötte.

Reggeli után sétáltak egyet a kertbe. Buksi végig szaglászott minden zöldellő bokrot és szirmait bontó, fehér, piros és sárga tulipántot. Jókedvűen szaladgált körbe-körbe hisz itthon van hazaérkezett. Teri néni igen boldog volt.

Ildi is megérkezett, tolvá a biciklijét és becsöngetett Teri nénihez, mert postája volt. Buksi vidám csaholással érkezett a kerti kapuhoz és Teri néni is megjelent. Mikor kinyílt a kapu Buksi egyenesen szaladt a lány felé és felugrott Ildi ölébe és boldog nyüszítéssel köszöntötte. Szóval te voltál Ildi, most lebuktál, mondta Teri néni és boldogan mosolygott, megköszönve a csodálatos ajándékot, mely visszahozta az életkedvét.

...mese, mese... ...vége

MAGYAR MAGDA

Bogarak

Csipkefinom árnyak,
mohos zöldellés,
öntudatlan harmóniában
kavics, fűcsomó,
eső utáni kis tócsák.

A napfényben
kódokká tördelt
tapogatózás.

Finoman mozognak
a fény sokarcú szívében
melyet a nyirkos természet
terít nekik.

Tömör kis testük
az örök ritmusban
siet
ismeretlen célok felé.

P. BORBÉLY KATALIN

Kőbe zárva

Álmod kergettél,
hiába intettelek.

Vigasztalnálak,
de kőbe zárnak
az elcsépelet szavak.

Vállamon zokogtál,
s én meghaltam veled.

TÁTRAI S. MIKLÓS

A negyedik nap

A kellemes ebédet hatalmas mennydörgés, zavarta meg. A villámlást nem is észlelték, olyan hirtelen történt, hogy az ég elborult és a nyári zápor zuhogni kezdett. A következő villámlás és dörgés csak néhány másodpercet váratott magára, majd a vihar újra és újra megmutatta erejét. Mindez nem volt teljesen váratlan, mert előre jelezték a több hullámban átvonuló veszélyt. Hamarabb érkezett, azonban ez esélyt adott arra, hogy hamarabb is távozik. Bálint is erre gondolt, ebben reménykedett. Nagyon készült a mai estére. Felállt az asztaltól, és az ablakhoz lépve nézte az esőt. Aggodalommal figyelte annak erejét, bőséget. A közeli erdőre, a kukoricaföldre, és a kettő közötti fedetlen magaslesre gondolt. A mai lesz a negyedik alkalom, amikor kimegy, és ha az időjárás engedi, kint tölti az egész éjszakát. Közel két évtizedes vadászmulattal, tapasztalattal és emlékekkel rendelkezett, mégis ritkán érzett ahhoz hasonló feszültséggel teljes várakozást, mint ami néhány napja, azon a hihetetlen és felejthetetlen estén tört rá. Végig peregték előtte a hétfőn kezdődött események.

A tervezettől később tudott elindulni, már sötétben érkezett az erdő sarkához. A félhold sejtelmesen bujkált a felhők között, a csillagok évmilliós fényükkel is úgy ragyogtak, mintha csak aznap születtek volna. A búzatarló ezüstös háttérében szabad szemmel is jól lehetett látni, de Bálintnak az erdő és a kukorica közötti füvesen is csak a biztonságos elbíráláshoz kellett volna a keresőtávcső. Lassú léptekkel ballagott a magasles felé, régen nem volt már azon a területen. Tíz-tizenkét méterenként megállt, figyelte a kukoricatáblából hallatszó neszeket, zörejeket. Már nagyon ritkán tévedett, a vaddisznóktól származó hangokat pedig teljes bizonyossággal felismerte, távolságukat megközelítő pontossággal megbecsülte. Vadászmesterük szerint egy nagy vadkan jár a környéken, legyen óvatos. Azon a napon a várttól halkabb volt az este. Bálint a magaslesre felkapaszkodva elégedetten nézett körül. A sűrű kukoricaszárak közé ugyan nem látott be, de az előttük lévő, néhány napja levágott füves területen egészen jól lehetett látni, hacsak a felhők ezt másként nem akarták. Valójában ez persze nem is a felhőkön múlt, hiszen a szél játszik velük, és terelgeti őket előre, hátra, jobbra, balra, mikor milyen kedve van. Nem törődik a vadással, az állatokkal, s nem tudni mikor milyen titokzatos erő és akarat mozgatja, mint ahogy azt sem, hogy mikor, kinek akar kedvezni. Alig telt el két óra hossza, amikor nagy felhő úszott a hold elé, nem sok esélyt adva a vadásznak. Bálint a távcsövet szeme elé emelve kutatóan nézett a sötétben, majd az apró neszeket hallgatva küzdött a mind erősödő álmosággal. Nem aludt az éjjel, határidős munkát kellett befejeznie és délelőtt leadnia az igazgatóságon. A fáradtság most pókhálószerűen kezdte körbefonni, és talán győzedelmeskedik is felette, amikor különös borzongás futott végig a gerincén. Úgy érezte valaki figyel, valaki azt várja, mikor alszik el. Óvatos, lassú mozdulattal emelte fel távcsövét és a már újra erősödő fényben a kukoricás szélét vizsgálta. Meglepetésében csaknem felkiáltott! Vele szemben, alig több mint tíz méterre, hatalmas vadkan feje látszott ki a kukoricaszárak közül, és semmi kétség: őt nézni! Ilyen élményben még nem volt része, mozdulatlanul meredt az élettelen üvegen át jól látható agyarakra. Be kellett csuknia a szemét egy pillanatra, és mire kinyitotta, már csak a kukoricaszárakat látta. Mindez annyira hihetetlen volt, hogy ha néhány másodperc múlva nem hallja meg a távolodó csörtetést, maga sem hiszi el, hogy megtörtént. Óráját meg sem nézte, mert az időnek nem sok jelentőséget tulajdonított egy ilyen öreg vadkannál. Ki tudja, hogy rendszeres útját kívánta-e megtenni, vagy csak éppen arra járt a bőséges kínálatot vizsgálva. Bálint sem tudhatta

találkoznak-e még itt, vagy másutt a közeli napokban. Minél jobban gondolkodott azonban ezen a lehetőségen, annál furcsább és különös érzések kerítették hatalmukba. Máskor is előfordult, hogy egy-egy eseményt átélve úgy érezte, ezt már megálmodta egyszer, vagy már megtörtént vele, mert annyira ismerősnek tűntek az éppen pergő mozzanatok. Általában csak mosolygott ilyenkor, és nem sok jelentőséget tulajdonított a képzelet játékának. Most azonban nem tudott szabadulni attól az egyre erősödő érzéstől, hogy ezt a helyzetet tényleg nem először éli át! Úgy vélte, egy nagy alvás jót fog tenni. Csendesen összepakolt és hazament.

Az alvás, a reggeli ébredés nem sok változást hozott Bálint gondolataiban. Tudta, újra és újra ki kell mennie, keresni kell a találkozást a nagy kannal. Senkinek nem beszélt az esti kalandról. Egész nap csak tervezgetett, alig tudott munkájára koncentrálni. Jól ismerte a területet, az állatok szokásait, számtalanszor sikerült már pontosan, vagy legalább nagyjából beváló terveket kidolgoznia. Persze csalódások, tévedések is érték, olykor a balszerencse szegődött mellé, de ezt - ha bosszantotta, vagy szomorította is - soha nem érte meg kudarcként, mert mindig lelkiismeretesen készült és cselekedett. Ahogy öreg mestereitől tanulta, hideg puskacsővel is tudott elégedetten hazamenni, az erdőzúgás már önmagában élményt adott számára. A rendszeres csendes megfigyelések eredményeként jó eséllyel ki tudta számítani a gidáját vezető suta útvonalát, az őzbak megjelenését, vagy akár egy malacos koca mozgását is. No de egy magányos vadkan... az egészen más. Néha napokon át szinte pontosan ugyanott halad, aztán eltűnik és hosszú ideig senki sem látja. Területet, útvonalat, vagy időpontot vált. Fáradtságos munkával és kellő szakértelemmel ez gyakran kideríthető, csak nagyon sok idő kell hozzá. Bálint fejében is kavarogtak a gondolatok, kereste a legjobbnak vélt helyet. Az előző napi találkozás azért lepte meg, mert arra számított, hogy a vaddisznók a fák közül mennek majd át a kukoricásba, azonban a nagy kan ezt fordítva akarta, ha egyáltalán ki akart jönni. Szagot nem kaphatott, hangot, mocorgást nem hallhatott, látni sem láthatta meg, de valahogy mintha mégis ez történt volna, hacsak... hacsak nem érezte meg ugyanazt, amit ő: valaki figyel! Igen, Bálint ezt nem tartotta lehetetlennek! Vadásztársai közül többen vitatták azt a véleményét, miszerint az erdei állatok olykor képesek megérezni a vadász jelenlétét és szándékát, azonban ő ezt meggyőződéssel hitte és vallotta. Számtalanszor fordult elő, hogy amikor konkrét céllal várakozott az elejtendő bakra, szarvasbikára, vagy vadkanra, akkor más állatok nyugodtan legelésztek, turkáltak a les közelében, mintha csak tudták volna: most biztonságban vannak.

A délutánt Bálint már képtelen volt az irodában tölteni. Megértő főnöke belegyezésével hamarabb elmehetett, és azonnal a kukoricás felé vette az irányt. Alaposan tanulmányozni akarta a területet. Tapasztalatai szerint a mezőgazdasági földek szélén tett kora délutáni bejárás nem befolyásolja az esti vadászat sikerét. Először a lest és környékét vizsgálta meg. Láthatta, nem kapott rossz tanácsot, amikor vadászmesterük ezt a helyet javasolta, mert a lestől jobbra kevesebb, mint hetven méterre széles váltó jelezte az állatok mozgását. A kukoricatáblát annak környékén alaposan helybenhagyták. A fák mögötti bokrok között kis patak csordogált, ideális búvó- és pihenőhelyet kínálva a szomjazóknak. Ahogy mondani szokták, „nyom, nyom hátán”, de a nagy vadkanét ott nem lehetett felfedezni. A lestől balra még mintegy harminc-harmincöt méterre tartott a kukoricatábla, azután egy széles füves rész, majd erdősáv következett. Úgy tűnt, érdemes ide visszajönni. Az estére ígért gyenge szelet jobbról, a váltó felől várta, az erősödő holdat az előrejelzés szerint majd csak kevés felhő zavarja. A délutánra valószínűsített rövid zápor pedig akár előnyére is válhat a vadászatnak. Bálint örömmel látta, amit este nem vehetett észre, hogy a lestről világosban milyen jól és mélyen belátható a kukoricatábla bal oldala melletti, itt-ott bokrokkal tarkított füves terület jelentős része. Ez arra ösztönözte, hogy már viszonylag korán kimenjen, hátha a nagy füvesen

is megjelenik valamit. Egy órát sem töltött a területen, majd hazatért és készült az esti, várhatóan reggelig tartó vadászatra. A búcsúzó napsugarak már a lesen találták.

A vadásztársaság területén augusztus második felére már csak a kukorica és a burgonya maradt, amit az állatok dézsmálhattak. Nem tétlenkedtek, itt-ott komoly károkat okoztak a gazdáknak. A gazdák pedig? Ahány, annyiféle! Az egyik a békés és reális megegyezésre törekszik. A másik pedig minden létező és nem létező kárát a vadásztársaságra kívánja hárítani, függetlenül attól, hogy ki mit tett a vadkár megelőzésében. Van olyan gazda, aki kéri a magaslest a földje mellé, és biztosítja a terület bejárásának lehetőségét, azonban olyan is akad, akinek gabona- vagy kukoricatáblája szinte egybeér az erdővel, és a meglőtt állat kihúzásának nyomait ugyanúgy nehezményezi, mint azt, ha nincs sikeres vadászat az ő földje közelében. Bálint a magaslesen ülve azon gondolkodott, hogy ezen a téren is nagyot változott a világ. Manapság sokkal nehezebb egyezsége jutni a viszonylag kis területekkel rendelkező egyéni gazdálkodókkal, mint régen, amikor a hatalmas táblák néhány százalékos vesztesége jóval könnyebben kezelhető problémákat okozott. Persze őket is meg lehet érteni, hiszen akinek terménye harmadát letarolják, azt nem vigasztalja, hogy másnak több száz méterrel arrébb alig van kára, és nagyszerű a termése. Biztos, hogy új megoldásokat és eljárásokat kell kitalálni, és talán a jogszabályok is hoznak valami változást - fűzte tovább sajátos monológját - hiszen nem lehet megoldás a „mindent bekeríték” módszer. Szomorúan tapasztalta ugyanis, hogy a szomszédos társaságok területén kilométeres hosszban emelnek kerítéseket, gátolva ezzel a vad mozgását, szűkítve természetes életterét, akadályozva a vérfrissítést, és nem utolsósorban saját és mások vadászatát. Volt ideje elmélkedni, hiszen valóban korán kiérkezett. Hét órára már elhelyezkedett, nézelődött és próbálta fejben megoldani a világ gondjait. Nem volt naiv, nem bízott ennek sikerében, azonban esetenként jutottak eszébe jó ötletek, okos tanácsok, amelyeket hasznosíthattak a társaság életében. Elégedetten gondolt a legutóbbi közgyűlésre, amely javaslatára elfogadta, hogy a vadkárelhárításon eredményes vendégvadász egy nem trófeás vad elejtésére jogosító ajándék meghívást kapjon a társaságtól, amit bármikor beválthat. Elmélkedéséből egy őzbak riasztása zavarta fel. Kicsit elszégyellte magát, amiért figyelme elkalandozott. Hamarosan egy suta ballagott be a kukoricába a már jól ismert váltón, majd nem sokkal később egy szarvastehén a borjával. Úgy látszott a délutáni néhány esőcsepp megmozgatta őket, újabb probléma elé állítva vadászunkat. Ha a vadkanra vár, akkor a többiek háborítatlanul tarolhatnak, ha megzavarja őket, sosem lesz meg a kan! Ezt a problémát valamennyi vadász ismeri, ki így, ki úgy próbálja kezelni. Ezen a napon Bálint nem tudott sokáig töprengeni, mert megint hihetetlen események történtek. Kevéssel múlt nyolc óra, még jól lehetett látni, amikor a kukoricás bal oldalán, mélyen a füves területen, egy addig ismeretlen távoli „bokorféle” lett gyanús. A távcső semmi kétséget nem hagyott, a bokrok között egy nagy vaddisznó turkált az erdő szélén. A lesről nem lehetett biztonságosan elbírálni és rálőni, azonban jó esély mutatkozott megközelítésére úgy, hogy a kukoricatábla takarásában el lehetett menni annak sarkáig. Ott óvatosan kinézve, kibújva, kionsonva elképzelhetőnek látszott egy kedvező pozíció elérése. A vadász ezzel próbálkozott. Halkan lejött a lesről és néhány méter múlva már takarta a kukorica, felállva is haladhatott. Lassan, csendben lépett, erős szívdobogást, enyhe remegést érzett. Elérte a kukoricatábla sarkát. Önmagát nyugtatva, nagyokat lélegezve várt néhány másodpercet. Bízott magában, szabadkézből is kitűnő lövő volt. Előbb csak a fejét dugta ki, és már szabad szemmel is látta a vaddisznót, mert az valamivel közelebb jött. Háttal állt, és látszólag gondtalanul turkált. A formája, mozgása, magányossága kant sejtetett. Bálint a távcsőben is megnézte, mert teljesen biztos akart lenni a dolgában, azonban a távcső párásodni kezdett. Döbenten vette le a szeméről és látta, hogy nem a távcső párásodik, hanem az erdőből indul ki egy párafüggöny, amely egyre gyorsabban takarja el az erdőszélét bokrostól, vaddisznóstól. Szinte megkövülten állt a tündérmesébe illő jelenség előtt, hiszen

olyan volt, mintha az erdő szelleme akarná megvédeni az öreg kant. Nem először tapasztalt hirtelen pára- vagy ködképződést, de ezek a másodpercek megbabonázták. Percekig várakozott, majd csendesen visszatért a magaslesre. Ahogy leült, a pára eloszlott. Látni vélte még a fák felé ballagó vaddisznót, de már maga sem tudta, hogy ez a valóság, vagy a képzelet játszik vele. Emlékeiben kutatott, az idősebb vadásztársak elbeszéléseit elevenítette fel. Nem emlékezett hasonló történetre, amikor a lövés előtti másodpercekben pára burkolja be a két egymást követő napon látott nagyvadat. Nem bosszankodott, nem érzett csalódást, inkább örült a különleges élménynek. Úgy vélte, ezek után ezt a vaddisznót ma már akkor sem lőné meg, ha itt sétálna előtte. Hogy mi lesz majd a legközelebbi találkozásakor? Azt még nem döntötte el. Mivel a nagy kannak megkegyelmezett, és tudta, három napig nem lesz alkalma visszatérni, a vadkárelhárítási feladatokra gondolt és csendben várakozott. A kukoricatáblából innen-onnan roppanások hallatszottak, őzek, szarvasok eszegethettek. Kilenc óra körül járt az idő, amikor a fák közül, a váltó felől halk, majd erősödő zörgés indult el. Bálint tűzkész állapotba helyezte fegyverét, bár a hangok nem disznókra utaltak. Hamarosan szarvasok jelentek meg. Négyet jól látott, és nem tudhatta mennyi van még a fák között. A közelgő szarvasbögésre gondolva örült a teheneknek és ünöknek, amelyek majd idecsalogatják a bikákat. Volt rá engedélyük, mégsem akart ünöt löni, mert hátha abba lesz szerelmes a legdélcegebb szarvasfiú. Ezért, hogy szó ne érje a ház elejét - bár nem szerette ezt a megoldást - riasztólövést adott le. Ahogy várta, örületes másodpercek következtek. A rudli visszafelé, a kukoricában lévő állatok részben kifelé, részben befelé rohantak. Rövid ideig óriási káosz keletkezett, aztán minden elcsendesült. Bálint pontosan tudta, ez a csend egy kiszámíthatatlan átmeneti állapot. A riasztólövés és az azt követő rohanás akár reggelig is távol tarthatja az állatokat, azonban olyan esetekre is emlékezett, amikor süldő elejtése után még a zsigerelést sem fejezte be, máris újabb konda érkezett. Ezért csendben tovább várakozott és szövögette világmegváltó terveit. A kellemes nyári estén enyhe szellő zörgette a leveleket. A hold szépen megvilágította a háta mögött húzódó erdősávot és a váltó kijáratát. Az erősödő álmosággal küzdő vadász lehunyta szemét, és a nagy kanról ábrándozott, amely a bokrokat zörgeti. Felriadt, mert valami valóban zörgött a fák között, valahol a kis patak mentén. Gyakorlott füle azonnal felismerte a közeledő disznókat, de Bálint azt is érzékelte, hogy közben a szél enyhült és megfordult, a váltó felé vitte, vihette a szagot. Jól ismerte és vallotta a „vadásznak sötétben a füle a szeme” mondást, ezért óvatosan felállt és a fák felé fordulva feszülten figyelt, fegyverét már kezében tartotta. A zajok és zörejek alapján szinte látta, ahogy a konda megközelíti a váltót, ott a vaddisznók megállnak, percekig várakoznak, majd visszafordulnak egy nagy félkört leírva. A puskát lövésre kész állapotban tartva várakozott, és nem hiába. A lestől balra, mintegy ötven méterre először malacok jöttek ki, majd egy koca, aztán három süldő. Átlósan igyekeztek vissza a kukoricatáblába. Az első két malac már majdnem elérte azt, de Bálint sem őket, sem a kocát nem akarta bántani, ezért gyors célzás után rálőtt az egyik süldőre. A lövésre a konda örült vágtaival rohant vissza a fák közé, a szerencsétlenül járt süldő nem mozdult többé.

A szombat délután megint csak a tervezgetéssel és készülődéssel telt el. A várakozást és a belső feszültséget már nem lehetett fokozni. A család megértő volt, felesége maga is szívesen kísérte el párját olykor-olykor egy-egy vadászatra. Nem udvariasságból, vagy kényszerből, még csak nem is kíváncsiságból. Ott lobogott benne a szenvedély, a vágyakozás, az erdő, a természet szeretete. Valószínű kiváló vadász lett volna belőle, ha a körülmények számára kedvezőbben alakulnak. Bálint ezt nagyra értékelte, és az autóban ülve is hálával gondolt feleségére, aki segítette felkészülnie az éjszakai vadászatokra. Megint ez történt, az előző napokhoz képest kedvezőtlenebb előjelekkel. Közepes szelet, és felhős égboltot ígértek. Nem tudott korán elindulni, nyolc óra körül ért ki a területre. Úgy gondolta, előbb azt a füves, bokros részt vizsgálja át és figyeli meg, ahol legutóbb látta a nagy disznót. Ezért a

kukoricatábla lessel szemben lévő oldalán állt meg és a tábla, valamint az erdő között cserkelt a les felé. Lassan ment, gyakran megállt, távcsövezett, hallgatózott, azonban csak két őzet látott. Ugyanakkor egyértelmű nyomait találta rendszeres túrásoknak. Már csaknem sötétben érkezett meg a kukoricatábla azon sarkához, ahonnan előző alkalommal - akkor a les felől jöve - felfedezte a vaddisznót az erdőszélen. Balra fordult a magasles irányába és távcsövével kutatta a területet. A les vonalába érve alig hitt a szemének: ott állt a nagy kan, és megint úgy tett, mintha őt nézné! Ez lehetetlen - futott át az agyán, de nem akart megmozdulni, mert a szele jó volt. Aztán hihetetlen lassan leengedte a távcsövet, és a puskáért nyúlt. A keze félúton megállt. Ott állt a nagy kan, kevesebb mint negyven méterre. Bálint egyre inkább úgy érezte, sohasem lenne büszke arra, ha most, szinte néhány lépésről löne, mert egy ilyen vaddisznó elejtése nem történhet méltatlan körülmények között. Nem értette a vadkan viselkedését, olyan volt, mintha nem félne, vagy mintha rá várt volna valamiért. Bálint két lépést tett előre, amikor a disznó horkantott és bekocogott a kukoricásba, nagyjából ott, ahol először meglátta. Felült a lesre és enyhén remegett az átélt izgalomtól. Nem bánta meg, hogy nem lőtt, biztosan érezte lesz még rá alkalma. Megint kezdte hatalmába keríteni a „már megtörtént egyszer” érzése, amikor az emlékek, a gondolatok, az álmok és a valóság csodálatos keveredése tisztulni kezdett. Eszébe jutott egy régi történet. Hat-hét évvel ezelőtt, éppen így nyár végén, egy vendégvadász - a kísérő intelme ellenére - lelőtt egy fiatal kocát, amely késői malacokat vezetett. A szétszaladt apróságok közül egyet megtaláltak elhullva, de a többi sorsáról semmit sem lehet tudni. Azaz, az egyikkel ő találkozott október elején, pontosan ezen a helyen, amikor még lábon állt a kukorica. A malac a les mellett turkált, majdnem pontosan ott, ahol most a vadkan állt. Bálint gyalogosan csendben ballagott az úton, észrevette az éppenséggel már löhető malacot. Levette válláról a puskáját és megcélozta, amikor az szembefordult vele, és nézett. A puska nem szólalt meg, a malac pedig szinte ugyanott befutott a kukoricásba, ahol most a másik, ha az másik volt egyáltalán. Bálint ugyanis egyre erősebben hitte, hogy az a malac, és ez a vadkan ugyanaz, és kettőjük lovagias küzdelme már akkor elrendeltetett. Volt ideje gondolkodni azon az estén, mert alig történt valami. A holdfénynek csak olykor-olykor sikerült áttörnie a felhőket, ennek ellenére alig mozogtak az állatok. Éjfél körül közeli zörgés zavarta meg a csendet. Hol erősödött, hol elhalkult a fák között. A hangok szarvasbikát sejtettek, amely azonban nem mutatta meg magát. Jelenléte így is meglepedést okozott, hiszen közeledett a szeptember, a bögés ideje. A bikák területen tartása, etetése, sikeres vadászatuk előkészítése fontos feladatként szerepelt a társaság életében, és Bálint örült munkájuk eredményének.

A vasárnap délutáni időjárás nem akart javulni. Az erős szél újabb és újabb felhőket hozott, gyakran esett az eső, a villámokat dörgések kísérték. Az újabb előrejelzések szerint csak a késő esti óráktól várható javulás, reggelre viszont már egészen barátságos időt ígértek. Bálintot mindez nem vigasztalta. Bosszankodott, hogy társaságuknál kevés a tetővel ellátott les, teljesen zárhatót pedig csak két helyre állítottak. Szerette volna, ha ezen javítanak - lám-lám most is milyen jó lenne - azonban a vadásztársak véleménye és „leskészítési hajlandósága” erősen eltérő. Egyetlen megoldás kínálkozott számára. Kora este autóval kimegy a területre, abban megvárja a vihar elvonulását, és a hajnali világosságot segítségül hívva megpróbálkozik megkeresni a nagy kant. Bálint ezt a megoldást választotta. A józan ész ellentmondott annak, hogy ugyanazon disznót, ugyanaz a vadász, ugyanott egy héten belül négyszer is meglássa, de ahogy a fiatal Gyuri vadór szokott fogalmazni: „Bálint bátyám sosem lehet tudni!” Egyébként is szerette a korai cserkelést. A sötétségből kibontakozó fények és árnyak csodálatos világával sohasem tudott betelni. Az új élet születésének élményéhez hasonlította, amikor a fekete tömegeből foltok, a foltokból fák, bokrok, füvek, virágok, állatok lesznek. Szerette az ébredő madarak énekét, és olykor csak azért nem lőtt a felbukkanó állatra, hogy a hajnal szépségét ne törje szét. Ugyanakkor kedvelte a reggeli

vadászatok különös hangulatát. Súlyos agancsok és nagy agyarak tanúskodnak azok sikereiről. Sohasem tudta megmagyarázni, hogy miért vannak olyan napok és pillanatok, amikor nem kívánja a fegyver elsütését, máskor pedig lobogó szenvedély űzi a sikeres vadászatért. Most is így érzett. Gondosan válogatta ruházatát, felszerelését, hiszen vizes füre, sárra egyaránt számítani kellett. Eldöntötte, nem ül fel a lesre, hanem újra a füves, bokros részt választja, azt, ahol a túrásokat találta.

Sötétben érkezett a kukoricatábla túlsó széléhez. A holdat még felhők takarták. Az autót messzebb hagyta, legalább háromszáz métert gyalogolt a sáros földúton. Erre valószínű nem lett volna szükség, de már nem tudott nyugodtan ülni, mozogni akart. Nem használt lámpát, teljes sötétben és csendben kívánta elérni a füves első bokrait. Nem adott sok esélyt az újbóli találkozásra, azonban esélytelennek sem érezte magát. A nagy kant kétszer látta a kukoricásban, és egyszer az erdőszélén turkálni. Valamiért szeretheti ezt a környéket, talán a régi emlékek kötik ide, talán a víz és táplálék közelsége, vagy a viszonylagos nyugalom. Ki lát bele egy ilyen öreglegény fejébe? A vadásztársak ritkán járnak ide, mert gyakran forog össze-vissza a szél, amivel neki ezekben a napokban szerencséje volt. Hátizsákját az autóban hagyta, csak távcsövet és fegyvert vitt magával. Amikor a füves széléhez érkezett sem a hold, sem a hajnali fény nem adott igazán segítséget. Egy kis bokor takarásában állva távcsövezte a területet. Egyelőre nem sokat látott. A kukoricából egy-egy roppanás hallatszott folyamatos izgalmat és éberséget biztosítva. A helyenként térdig érő fű, és a bokrok csuromvizes levelei nem sok jót ígértek a cserkelőnek. A szél a vadászt segítette, aki türelmetlenül és már vizesen állt a bokor mellett. A zajok és zörejek pontosan jelezték számára, hogy a kezdődő világossággal együtt a vándorlás is megindult, amely majd hirtelen abbamarad és mélységes csend lesz. Sokszor megfigyelte már a kukoricatáblák hangját. Olyannak találta, mintha egy láthatatlan karmester vezényelné a hangerőt, aki a sötétedéssel egyre nagyobb energiákat képes megmozgatni, ami aztán a fény erősödésével szép lassan simul a teljes csendbe. Bálint óvatosan elindult a kukorica mellett, mert onnan várta régi ismerősét. Hallgatózott, távcsövezett, lépett néhányat. Ritkán érzett izgalom uralkodott el rajta. Meghajolva érkezett az utolsó előtti kis bokor mellé, ami közötté és a túrások között állt. Feltételezése szerint ezen a szakaszon van legnagyobb esélye a megjelenésnek. Két kezéből tölcseért formálva és azt a füléhez illesztve hallgatózott. A kukoricából erősödő, disznókra utaló zaj hallatszott. Lövésre kész puskával várakozott. A kikocogó két südőnek ezúttal szerencséje volt, elengedte őket. Negyedóra múlva két suta, két gida váltott ki. Már egészen jól lehetett látni, de a nagy kannak egyelőre se híre, se hamva. Bálint nem adta fel a reményt, hiszen még sok idő volt hátra a teljes világosságig, no meg aztán reggel is lóttek már disznót! A kukoricásban hosszú percek óta nem történt semmi, amikor az erdőből ágroppanás jelezte: ott van valami! Sokan meg sem hallották volna a távoli zajt, a lesben álló vadász azonban azonnal reagált, feszült figyelemmel nézte és hallgatta az első fénysugarakat köszöntő erdőszélét. Már éppen arra gondolt, hogy a vaddisznó kijátszotta éberségét, észrevétlenül átment a füvesen és valószínű már távozóban van, amikor újabb roppanás hallatszott, de már közelebről. Azután hamarosan még egy. Nem volt kétséges, valami kifelé igyekszik az erdőből. Bálint ennél a vadkannál már semmin sem lepődött meg, annyi furcsa és szokatlan dolgot tett. Valószínű ennek köszönheti, hogy mindeddig nem került puskavégre. A kis bokor, amely mellett állt, jó lehetőséget adott a kukoricatáblából kilépő disznók rejtett megfigyelésére, viszont zavarta az erdőszél beláthatóságát. Egy másik bokor ígéretesebbnek mutatkozott új leshely elfoglalására. Az egyre erősödő napsugarak, már megcsillantak a vízcseppeken, a reggel már ott serénykedett a hajnal nyomában. A helyváltztatás komoly kockázattal járt. A vadász gyorsan döntött és a bakancsmagasságig érő vizes fűben kúszva tett meg tíz-tizenöt métert. Ha fürdőkádba fekszik, akkor sem nézhetett volna ki különben, de nem törődött vele. Az izgalom minden porcikáját hatalmába kerítette, mert a disznó megmutatta magát. Kijött és

visszament, de nem messzire. Tisztán lehetett hallani, ahogy motoszkál az erdőszélén. Bálint feltérdelt, puskáját maga elé tartva mélyeket lélegzett és várt. Őt látni nem lehetett, a szél szembe fújt, már csak türelem és szerencse kellett, no meg ügyesség a döntő pillanatban. Ahogy mondani szokták örökkévalóságnak tűnő öt-hat perc telt el, amikor a nagy vaddisznó újra kijött, és az erdőszéltől eltávolodva turkálni kezdett. A hatalmas fekete test lomhán mozgott a hasát még eltakaró fűben. A feje hol felemelkedett, hol eltűnt. Bármekkora is volt a feszültség, először a keresőtávcsőnek kellett bizonyítani a feltevés helyességét. Ezután emelkedett vállhoz a puska. A jól begyakorolt, és csaknem mindig sikeres térdelőhelyzetben Bálint szoborként tartotta a fegyvert. A céltávcső a kant kereste, amely egyelőre egy mélyedésben járhatott, mert csak a háta közepe látszott és hatalmas feje, ha felemelte. Ez az állapot nem tartott sokáig. A kan lassan továbbindult és az erdő felé fordult. Feje felemelkedett, lapockája tisztán kivehető nagy sötét foltot mutatott a már csillogó fűben. A száskereszt valósággal rátapadt. A lövés eldőrdült, a becsapódás hangja tisztán hallatszott. A hatalmas vaddisznó mintha megrogyant volna egy pillanatra, majd fejét lecsapva eltűnt a fák között. Bálint most kezdett el igazán remegni, csak néhány perc múlva tudott tisztán gondolkodni. Biztosan talált, a becsapódás hangja egyértelmű volt, a kan jelzését látni vélte, a leszegett fej is jó lapockalövésre enged következtetni. Mindezek ellenére várt negyedórát, majd a rálövés helyére ment. Kíváncsiságból lelépte a távolságot, csaknem száz métert állapított meg. A rálövés helyét könnyen megtalálta, a bőséges vér egyszerre okozott örömet és megrendülést. Nem kellett messzire mennie, a nagy vadkan alig negyven méterre vitte el súlyos sebét. Nagyszerű lövés volt, méltó a vadászhoz és az elejtett vadhoz egyaránt. Bálint az utolsó falat jelképes megadását és a töret elkészítését két évtized után is a sikeres vadászat elhagyhatatlan, megható zárásának tekintette. Levett kalappal búcsúzott a nagy ellenféltől. Az agyarak tiszteletet parancsoltak, látható részüket hét-nyolc centiméterre becsülte. Meghatottságot és örömet érzett. Mint annyiszor, most is eszébe jutott öreg mestere, aki már az örök vadászmezőket rója. Hálával és szeretettel gondolt tanításaira, bölcs tanácsaira, és maga sem vette észre, hogy az évek múlásával egyre inkább magáénak hitte valamennyit. A nagy vadkan mellett állva, az események utáni izgalom lassú csendesedése közben arra gondolt, hogy valóban csak addig szabad vadászni, amíg a nemes küzdelem vágya erősebb a zsákmányszerzésénél.

T. ÁGOSTON LÁSZLÓ

Azok a piros pontok...

Hány piros pontot látsz a képen? – kérdezte az interneten érkezett levél. Az alatta lévő fotón egy kreol bőrű, fiatal férfi látszott feltartott kezekkel, mintha éppen megadná magát. Előtte meg öt piros pont. Kicsi, nagyobb, még nagyobb. Összesen öt.

Ki a fene az, aki átküldte nekem ezt a primitív levelet – morfondírozott magában Péteri. – Valami nagyképű alak, aki feltételezi rólam, hogy ötig se tudok számolni? De nem is kérdezi, egyenesen a pofámba vágja. Mindenképpen meg akar sérteni, de nem mer a szemembe nézni. Talán a Keserűné a konfekciósoktól, akit jól legorombítottam a minap, mert fél órát késett. Na de hát nem nyugdíjas klub ez, kérem, hanem munkahely. És nem érdekel, hogy lerobbant a busz. Jöjjön villamossal! Vagy a Nagy Guszti, aki mindenből tréfát csinál? Néha nagyon messzire merészkedik... No mindegy, majd kiderül. Előbb-utóbb minden titok fölfedi magát.

Nem begurulni, olvassuk tovább! Azt írja, ötöt látsz. Biztos vagy benne? Nézd meg újra! Nézd meg közelebbről! Mit gondol ez rólam, hogy vak vagyok, vagy legalább színvak? Én, aki harminc éve vezetek, de még alig néhányszor hajtottam át a piroson. Akkor is csak azért mert lendületben volt a kocsi... Az anyád a színvak, te félkegyelmű! Simlis. Az... Mi, hogy tekerjem tovább? Oké, bár nem érdemled meg...

Azt írja, nem is a piros pontokban van a titok. Hiába nézed, nem látod a lényegét. Én nem látom? Ekkora szakmai tapasztalattal? Ugyan hány éves lehetsz te, öcsi?! Ja, hogy ez egy hatujjú ember? Mind a két kezén hat ujja van? Tényleg. A fene gondolta volna... No, de hát akkor ez egy átverés! Azt mondtad, a piros pontokat figyeljem! Mi vagy te, bróker, vagy politikus? Szemfényvesztő. Azt írod, az a lényeg, hogy a látszatokkal vernek át bennünket? Lehet, hogy téged igen, de én mindig átláttam a szitán. És még csak alá se írtad a levelet... A piros pontjaidig tartott a merszed, aztán elfogyott a vér a pucádból. De azért jól fölbosszantottál. Gratulálok! Még hogy én nem látom a lényegét...

Aranka, a felesége éppen az ebédet főzte a konyhában. Előtte a kötény, egyik kezében fakanál, amivel a rántást kavarta. Szemüvegén a gőzölgő leves párája, a fülébe meg a rádió harsogta a kabarét. Péteri nem tudta megállni, hogy be ne szólítsa a szobába.

– Aranka! Hallasz, Aranka? Gyere már egy kicsit, mutatni akarok valamit az interneten!

– Főzök, Samukám, főzök – hangzott a válasz. – Ha itt hagyom, odaég a rántás. Nem várhat egy kicsit az az internet?

– A franc üssön abba a rántásba! Úgy fölbosszantottak, hogy ezt muszáj azonnal megmutatnom. Rakd félre azt a rántást!

Mit tehetett volna Aranka, a szófogadó, engedelmes feleség? Félrehúzta a gáztűzhelyen a fortyogó levest, meg az éppen odakapni készülő rántást,

megtörölte a kezét a kötényébe, és bement a szobába a képernyő előtt ücsörgő, láthatóan dühös férjéhez.

– No, mi van, Samukám? Már megint az a bugyuta Nagy Guszti bosszantott föl valami idétlen tréfával? Igen, mert te rögtön ugrasz minden hülyeségére ahelyett, hogy egyszer helyretennéd és elküldenéd a jó büdös francba. Tudhatnád, hogy az állásodra tör, a helyedben el se olvasnám a levelét. Még hogy följelent! Én már régen kirúgtam volna. Végtére is te vagy a főnök, ő meg egy huszadrangú beosztott. Ha te egy kicsit bemószerolod a szakmában, a büdös életben nem talál állást.

– Jól van, ne replikázz már, most nem a Nagy Gusztiról van szó! Ezt a képet nézd meg, és mondd meg, hány piros pontot látsz rajta!

– Ezt? – fortyant föl az asszony. – Ezért kellett otthagynom az ebédet? Jól vagy, Samukám? Mi ezen a különös? Öt piros pont van rajta. Miért, te hányat számoltál?

– Nem az a fontos, hogy én hányat számoltam, hanem az, hogy te hányat látsz!

– Összesen, a kicsikből, meg a nagyobbakból?

– Igen, összesen a kicsikből, meg a nagyokból. Hány van rajta összesen?

– Öt – bólintott rá határozottan az asszony. – Kereskedői becsületszavamra mondom, hogy ötöt látok.

– És semmi több?

– Mi lenne több? Öt piros pont van a képen. Se több, se kevesebb. Vagy tán kételkedsz a szavamban, vagy a látásomban? Azt hiszed, nem tudok ötig számolni? – A végén már nagyon csúnyán nézett Péterire.

– Na látod, Arankám, erről van szó – húzta lejjebb a képernyőn a fotót. – Olvasd el a megoldást, és rájössz, hogy vertek át! – simogatta meg engesztelően az asszony fenekét. – Csoda, ha ettől begorombul az ember?

– Na nem, hát ez tényleg aljasság – nevetett föl kesernyésen az asszony. – Hótt igaz, hogy ott van mögötte az a pasas mind a hat ujjával, de nem azt kérdezték, hanem a piros pontokat. Te Samu, ez pont olyan, mint amikor ott állsz az állomáson, és bemondják, hogy tíz percet késik a vonat. Vársz, vársz türelmesen, majd húsz perc múlva bemondják, hogy most már fél órát késik. Másnap meg kiderül, hogy ellopták a mozdony fölül az elektromos vezetékét.

– No igen – bólintott rá a férfi. – Meg olyan, mint amikor csődöt mond a brókerház, és két hét múlva kiderül, hogy a vezérigazgató menedékjogot kért valamelyik Csendes-óceáni szigeten, amelyikkel még nincs az országnak kiadatási szerződése. A bankszövetség meg együttérzéséről biztosítja a károsultakat.

– Tudod mit? Áthívom a szomszédból a Rózsit. Ő közgazdász. Kíváncsi vagyok, mit szól hozzá – dörzsölte össze a tenyerét sokatmondóan az asszony.

– No, erre én is kíváncsi vagyok. A büszke értelmiségi, aki előre látja mások hibáit...

Rózsika, a negyvenes szépasszony, aki éppen két házasság között időzött, a sminkasztal előtt festegette a szempilláit, amikor Aranka becsöngetett hozzá.

– Ha van öt perced, légy szíves, ugorj már át hozzánk! – mondta sejtelmes mosollyal. – A férjemmel vitatkozunk egy marhaságon, és nem tudjuk eldönteni, kinek van igaza. Te közgazdász vagy, rutinos szakember, biztosan meg tudod ítélni a dolgot.

Kíváncsi természetű lévén az asszony, meg különben is, csak délutáni programja volt aznap, magára kapta a köntösét, és átment a szomszédba. Tetszett neki, hogy bíznak a szakértelmében.

– Tudja, kedves Rózsika – fogadta Péteri egy sokat mondó kézcsókkal –, kaptunk egy faramuci levelet az interneten. Kíváncsiak lennénk a véleményére.

– Nem is tudom... – szabódott az asszony. – Én itt csak az egyszerű szomszédasszonyuk vagyok... Aranka ugye, mondhatni, hogy majdnem a barátnőm, meg maga is, kedves Sámuel... Szóval nem szeretném, ha bármelyiküket is meg kellene sértenem...

– Ennyire azért nem veszélyes a dolog – ültette le a gép mellé a férfi. – Csupán arról van szó, hogy el kellene mondania, mit lát.

– Rendben, de nincs harag! – igazította meg a haját zavartan a szomszédasszony. – Hány piros pontot látok? Ez valami vicc, vagy provokáció? Nem értem. Feltételezik rólam, hogy nem tudok ötig számolni?

– No, de kedves Rózsika, ezt nem mi írtuk, hanem mi kaptuk a levelet!

– Oltári nagy bunkó lehet a feladója – húzta el a száját becsmérően a szomszédasszony. – Nem is sejtik, ki az? Le kell tiltatni a levelezését. Az ilyenek nincs helye az interneten. Ez már kimeríti a zaklatás fogalmát. Van egy ismerősöm...

– No igen, de olvassa tovább!

– Mi? Hogy biztos vagyok-e benne, hogy öt piros pontot látok? Ez hülyének néz, vagy színvaknak? Mivel lehet összetéveszteni a pirosat?

– Úgy tudom, a zölddel, bár nekem soha nem volt bajom a látásommal.

– És miért pont öt darab az a piros pont?

– Nem tudom. Ez is lehet üzenethordozó?

– Bármilyen lehet mögötte. Titkos üzenet, felszólítás, akármilyen.

– Ne idegesítsd már szegény Rózsikát! – nevetett föl Aranka. – Húzd följebb a képet!

Fölhúzta, és ott állt a kreolbőrű férfi mindkét kezén a hat ujjával.

– Ez tényleg roppant érdekes – bólintott rá az asszony. – Még a nevét is megadja ennek a hatujjú férfinak. És azt mondja, hogy ez a lényeg. A piros pöttyök csak elterelik a figyelmet a dolgok igazi arcáról. És ez a férfi kreol bőrű... Amerikai. Sőt, kubai. Hm... Na, akkor most kinek higgyünk?

– Nem hiszek én már senkinek – fogta pityergőre Aranka. – Amire egyik nap megesküszik az egyik, másnap biztosan megcáfolja a másikat.

– Ne is törődj velük, drágám! – csókolta homlokon a feleségét a férfi. – Én már régen nem izgatok magam a világ dolgai miatt. Viszont ha már benned se bízhatnék, fölmennék az áruház tetejére, és onnét vetném le magam a szakadékba.

– Tökéletesen megértem magát, Sámuel – mondta a szomszédasszony –, csak azt nem értem, miért pont öt darab az a bizonyos piros pont.

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA – 18.

MALLARMÉ, STÉPHANE

Brise Marine

La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres.
Fuir! là-bas fuir! Je sens que des oiseaux sont ivres
D'être parmi l'écume inconnue et les cieux!
Rien, ni les vieux jardins reflétés par les yeux
Ne retiendra ce cœur qui dans la mer se trempe
Ô nuits! ni la clarté déserte de ma lampe
Sur le vide papier que la blancheur défend,
Et ni la jeune femme allaitant son enfant.
Je partirai! Steamer balançant ta mâture,
Lève l'ancre pour une exotique nature!
Un Ennui, désolé par les cruels espoirs,
Croit encore à l'adieu suprême des mouchoirs!
Et, peut-être, les mâts, invitant les orages
Sont-ils de ceux qu'un vent penche sur les naufrages
Perdus, sans mâts, sans mâts, ni fertiles îlots...
Mais, ô mon cœur, entends le chant des matelots!

Mallarmé, *Œuvres complètes*, Bibl. de la Pléiade, éd. Gallimard, 1998, I, p. 15.

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA – 18.

MALLARMÉ, STÉPHANE

Tengeri szél

Szomorú, óh a test, s olvastam minden könyvet.
Futnék! Csak innen el! Érzem, hogy künn a könnyed
tajték és ég között mily részeg a madár!
Ott fürdik szívem is; nem tartja vissza már
sem itt a régi kert, melynek szemünk a ráma,
sem – óh ti, éjszakák!– lámpám fénypusztasága
üres papíromon, melyet hőszi véd,
sem ő, az ifju nő, szoptatva gyermekét.
Megyek! Árbocaid ringatva jobbra-balra
emelj horgonyt, hajó, szállj szűzi, messzi partra!
konok, kemény remény keserve s búja rág,
vágyom a keszkenők utolsó búcsuját!
Futó árboc, vihar csalétke!...tán enyém is
hajótörésbe jut, talán goromba szél visz
cél nélkül, úttalan, s sziget sohase lát...
De hallga, halld, szívem, a matrózok dalát!

Illyés Gyula

Tengeri fuvallat

A hús szomorú, jaj! s olvastam mind a könyvet.
El! Innen el! tudom, a madár mámoros fent
Élve ismeretlen hab és az ég között!
Semmi, se régi kert, szemekben tükrözött,
Nem tartja vissza e szivet s hull tengermélybe
Ó Éjek! se lámpám sivatag tündöklése
Az üres papíron, mit fehérsége véd,
Se az ifjú asszony, szoptatva gyermekét.
Elindulok! Steamer, árbocait himbálva
Horgonyt emelj s eridj exotikus világba!

Unalom, kegyetlen remény áldozata
Hisz néktek, keszkenők legvégső búcsuja!
S talán az árbocok, a vihart megidézve,
Olyfajták, melyeket szél dönt hajótörésbe
Árboctalan, árboctalan, szigettelen...
De halld a matrózok dalát, ó én szívem!

Weöres Sándor

Stéphane Mallarmé költeményei, Budapest, 1964, Magyar Helikon, 25.

Mallarmének ez a viszonylag híressé vált, sokszor idézett verse 1866-ban, egy parnasszista kiadványban jelent meg először. A nevezett irányzat és Baudelaire együttes hatása érzik rajta, de kiforrott, teljes értékű költemény, s több vonatkozásban is megelőlegezi a későbbi pályaszakaszok legsajátosabb jegyeit.

Mallarmé magyarországi befogadása legtöbb kortársáénál későbbben kezdődött. Ezt a verset az 1940-es években fordította le Illyés Gyula. Természetesen fölvette a Weöres Sándor magyarításában kiadott Mallarmé-gyűjtemény is; utánuk pedig Somlyó György vállalkozott az átültetésre. Ezúttal Illyés és Weöres munkájához fűzünk néhány megjegyzést.

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA – 18.

A címben olvasható „szél”, illetve „fuvallat” között különbség érezhető. A „brise” sajátos jelentéstana (‘könnyű, enyhe szél; szellő’) tulajdonképpen inkább benne rejlik a „fuvallat” szóban, ez azonban számottevően ritkább, választékosabb használatú, mint a semleges hatású „szél”.

A versforma az alexandrin, ennek is „franciás” változata: mindkét költő-fordító megőrzi, illetőleg a magyar verselésben mintegy száz éve rögzült változatát használja.

Az első sor éles (meglehetősen baudelaire-i) ellentétet villant fel. Egyetlen fontos eltéréssel találkozunk itt: a „chair” Illyésnél „test”, Weöres szerint „hús”. Ez a második megoldás közelebb áll a (keresztény) vallási szóhasználathoz, és így valamelyest az eredetihez is.

Persze a műfordítás korántsem csak szavak megválasztásából áll. Mallarmé költői nyelvének például különösen fontos eleme, rétege, hatástényezője a mondatban. Későbbi lírája lépten-nyomon meglazítja a francia mondat túl erős kapcsolódásait, évszázadok alatt megszilárdult logikai láncait. A *Brise marine*-ban még nem merészkedik oly messzire; de a negyedik sorban kezdődő, „sem... sem” kötőszók hordozta mondatív már egy kissé szaggatottabb, szabálytalanabb a retorikus hagyományban megszokottnál. – Illyés, mint általában is, éppen a mondat, a mondatok értelmi rendjét s célratörését igyekszik érzékeltetni. Weöres szövege a 4. sortól érezhetően összebonyolódik: „Semmi, se régi kert, szemekben tükrözött, / Nem tartja vissza e szivet s hull tengermélybe / Ó Éjek! Se lámpám... [stb.]” Egy ponton félreérthetőbb a magyar szöveg: Mallarménál ugyanis világosan a szív merül a tengerbe, Weöresnél bizonytalanabbak lehetünk, mi is az alany.

Meghitt „enteriór”, családi kép következik: a tengerre, kalandra, újdonságra vágyódó léleknek azonban mindez nyugós rabsággal ér fel. A 6–7. sor látványelemei egyébként újra csak előremutatnak, legalábbis a pálya későbbi, jellegzetes motívumai felé. A „la clarté déserte de ma lampe” szerkezetben a „déserte” melléknévi jelző: Weöres meg is tarja ilyenül: „se lámpám sivatag tündöklése”. Ez úgyszólván szó szerinti megoldás: legföljebb annyit kell hozzátennünk, hogy a „sivatag” ebben a szerepben egy árnyalattal régiesebb, irodalmiasabb, mint a „déserte”. – Kitűnő Illyés magyarítása is: „lámpám fénypusztasága”, írja, ez a „fénypusztaság” pedig változtat ugyan a szavak és a szófajok *francia* rendjén és eloszlásán, de hallatlanul természetessé és – kockáztassuk meg – magyarossá teszi a vers stilisztikumát.

Az „üres papír” úgyszintén vissza fog térni Mallarmé képrendszerében. Metaforikus térben zajló harcát (vagyis a költőnek az írásért, az írással folytatott küzdelmét) szinte aforisztikus tömörséggel fogalmazza meg a „que la blancheur défend” mellémondattal. „[...] melyet hószíne véd”; „[...] mit fehérsége véd” – olvashatjuk magyarul. Mindkét szöveg egészen hű az eredetinek még grammatikai szerkezetéhez is: igaz, Illyés a „fehér” helyett – egy kissé klasszicisztikus ízlés jegyében – a „hószín” lesüllyedt, kiürült metaforáját alkalmazza. – Egyikük sem tudja átmenteni azonban a „défend” kettős kódolását; ez az ige ugyanis a ’véd, megvéd’ mellett jelentheti azt is: „megtilt”. A magyar ige: „véd” szemantikai tartománya tehát nem esik egybe az egyébként neki megfelelő „défendre” igéével. Többek között ilyen jelenségek miatt nem beszélhetünk soha tökéletes vagy teljesen hű fordításról.

A következő sorokban (legalább) két szó is magára vonhatja figyelmünket. A beszélő megszólítja a hajót, s ez az *apostrofé* a francia szövegben így hangzik: „Steamer” – vagyis egy *angol* szó jelzi. Valamelyest tehát idegen nyelvi elem az eredetiben: gőzhajót jelent. Illyés „hajó”-nak nevezi, Weöres azonban le sem fordítja: megtartja a „steamer”-t. Ha a szó a franciában, mondjuk, elsőfokú idegenséget jelzett, a magyarban ez a távolság másodfokúra bővül. Az angol nyelvi forrástól és a tengerektől egyaránt messzebb, nekünk ez a szó kissé *szakszerűvé* válik; esetleg még a kalandregények szóanyagát idézi.

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA – 18.

Az „exotique” szó meglepően hasonló sorsra jutott a magyar változatokban. Jelentését, funkcióját Illyés két jelzőben osztja el: „[...] szűzi, messzi [partra!]” Weöres szövege: „[...] s eridj exotikus világba!” Ő tehát újfent meghagyta idegen szónak az idegen szót – noha az „exotique” a franciában sajátabbnak, természetesebbnek hat, mint a „steamer”. (Tegyük hozzá: a magyar nyelvű vers írásképében az „exotikus” x betűje tovább fokozza az idegenséget, legalábbis ha a mai – egyébként több mint fél évszázados – helyesíráshoz viszonyítjuk. Weöres még ragaszkodott a régies, latinos íráshoz.)

A vers ezután már a mindvégig a bizonytalan sorsot rejtő indulás, útra kelés *tudati* eseményeinek lázas, hajszolt, ismétlésekbe fulladó felsorolásába torkollik. (Visszafelé és előre is utal az időben a francia líra olyan „tengeri” és tengerre vágyó remekléseire, mint a baudelaire-i *Az utazás*, a rimbaud-i *A részeg hajó*; más síkon Valéry *Tengerparti temető*-je.) Eme részletben feltűnhet, hogy Illyés szövegéből kimaradt az „Ennui” (nagybetűs szó!); nála az egész sor egy kissé elmosódik: „konok, kemény remény keserve s búja rág”. Kivált a „keserve s búja rág” hangzik kellemetlenül utóromantikusnak. Weöres itt bizony pontosabb is, és stílushűbb is: „Unalom, kegyetlen remény áldozata”. Az utolsó előtti sorban viszont megint Illyés igyekszik logikusabban, egyértelműbben megfogalmazni a jövőbeli kilátásokat. Weöres meghagyja az eredeti némi homályosságát: „S talán az árbocok, a vihart megidézve / olyfajtak, melyeket szél dönt hajótörésbe / árboctalan, árboctalan, szigettelen...” Itt is megfigyelhető (mint a „fénypusztasága” esetében), hogy Illyés egy semlegesebb, körülíróbb szerkezetet velősebb képes kifejezéssé változtat át: „Futó árboc, vihar csalétke!...” Weöres változata („S talán az árbocok, a vihart megidézve”) közelebb áll az eredeti „invitant les orages” fogalmazásmódjához – egyúttal kevésbé színes, mint az illyési megoldás.

A két záró sorban is érezhetünk effajta különbséget. Weöres ugyanis megismétli az „árboctalan”-t, mint Mallarmé a „sans mâts” szókapcsolatot, Illyés másként nyomatékosít: „cél nélkül, úttalan” – ez így magyarul mindenképp idiomatikusabb, mint az „árboctalan” szóalak (melynek ikerítése egyébként elváltoztatja a verssor tagolását [hirtelen 4+4+4-re váltva át a *felező* metrumot]).

Végül, az utolsó sorban Illyés még régiesít is („De hallga, halld, szivem [...]”). Ez a „hallga” alak óhatatlanul a XIX. század magyar költészetének nyelvét idézi. Egy apró lépéssel még közelebb viszi a XIX. század végéhez a vers dikcióját. Érvelhetünk ugyan azzal, hogy hiszen akkor időben éppenhogy közelebb jutunk Mallarméhoz; csakhogy a mallarméi költői nyelv jócskán és mindjobban különbözött a korabeli (vagy akár későbbi) magyar költői dikciótól.

Illyés Gyula tehát hatásos és célratoró magyar verssé formálta Mallarmé költeményét, de jól érzékelhetően az előző századvég magyar költői nyelvezetének retorikájához kötötte. Weöres magyarítása erősebben megvilágítja az 1866-ban közzétett vers előremutató, a modernség (és a sajátos *mallarméi* modernség) irányában tájékozódó nyelvi, poétikai kísérleteit, de ennek a „korszakváltó” igyekezetének a visszajaként beszédmódja helyyel-közzel szárazabb és darabosabb, valamiképp „nyersebb” lett a Mallarméhoz kívánatosnál. Hasonló jegyeket mutat csaknem valamennyi átültetése. Igazat adhatunk Kenyeres Zoltánnak: „Az igazi Mallarmé-ihlet nem a fordításokban jutott szóhoz, hanem az *Átváltozások* [szonett]ciklusában öltött testet [...]”.*

Bárdos László

* KENYERES ZOLTÁN, *Tündérsíp. Weöres Sándorról*, Budapest, 1983, Szépirodalmi, 249.

HAJNAL ÉVA

A nyári eső illata

(prózavers)

Még néha félek felkapcsolni a lámpát. Csak ücsörgök és nem tudom rászánni magam. Húzom az időt. Ez épp olyan, mint amikor eltévesztem a lépést a lépcsőn lefelé. Mintha valami kiszámíthatatlan nagy mélység tátongana alattam. Mintha nem én lennék, csak egy kis foszlány létezésemből. Mintha átutazóként lennék itt és csak rövid ideig lakoznék ebben a létformában, ebben a világban, ebben az időpillanatban. Egyedül ebben. Ebben. Egyedül. Egyszer azt mondtad, azért érzem magam idegenül, mert angyal vagyok. Jó volt belegondolni ...

Angyalságom hamar szertefoszlott ebben a sötétben. Gyerekkoromban, amikor félttem, mindig elképzeltem a nyári eső illatát. Ilyenkor még az esőcseppek muzsikáját is hallottam. Most itt ücsörgök a sötétben és várlak. Várom, hogy édesapakezed felkapcsolja a lámpát és megkérdezed: mit kuksolsz ebben a sötétben, Vicuskám?

Várom Rád a nyári eső illatával.

KETYKÓ ISTVÁN

Álmaimban a Krisztina foglaltat jelez ...

*„Segíts, hogy szóljak rólad,
hogy el ne múltál végleg.”*
(Garai Gábor)

1.

Hogy el ne múltál végleg, szólok rólad,
bár álmaimban a Krisztina foglaltat jelez ...
A Vérmezőn már nyoma sincs a hónap
Tandori verebe por helyett sárban hempereg - - -
Intéző ! Még folytatnám a játékot,
mint gyermek, ki apját kacagva meglovagolja
szóra-szót rakni ; szótagra-szótagot,
de csöndes a Mikó utca - a vörösbor feltja
nem a terítón - szívemen hagy nyomot.
Tisztviselő ! Már van egy kis zug , hol meghúzhatod
magad ... Nincs asszony, ki borért morogna
szégyelltem - már bevallom --- bárcsak most is dohogna!

2.

Hogy el ne múltál végleg, szólok rólad
szólok, mert eddig engem is "némasággal vert meg
szenvédésed " ; ezüst-fejed lekókad
mint aranyeső, hull a júdáspénz - már keresnek
illó olajjal kezükben asszonyok
az áruló nyakán kötél - lepled összehajtva
két öröd fénytől vakulva tántorog
híveid állnak zárt ajtók mögött vacogva ...
Én nem vagyok Tamás ! Lelkem háborog,
ha költők szennyessel rakott szerelvénye robog
a könyvek lapjain - ósdi, mogorva
féksarunak tartanak, de vállalom dalolva!

3.

Hogy el ne múltál végleg , szólok rólad
egykori Tűz-táncos ; vasutas költő-óriás
olcsó játéknak, vagy üveggolyónak
itt vannak más költők - - - napjaid olykor glóriás
gondjaid mellett is gazdagon teltek
végül is csak otthont, házat cseréltél - nem hazát!
A várhegy alatt rigók feleselnek
fák tövére vizelnek most is rendre a kutyák;
az alagútban lányokért reszketnek
a suhancok; most is sokat isznak, szemetelnek -

a Déliben pedig a peronra tolják
a szerelvényt - tudod, még nem változtak a formák...!

4.

Hogy el ne múltál végleg, szólok rólad,
mert mindig örök késésben vagyok... A Dunáról
sirály-sikolyt hoz a szél – rendőr-lónak
lába csattog a rakparton; sétálok utcáról-
utcára - verssorok húznak az égen
szívemben pályaudvari csönd, tolatás szünet...
Te tisztviselő voltál - mondtad - régen
a pénzügyi szakon; ismerted verejtéküket
az ólomlábú hajnalokon...? Nézem
vasutas-társaim; húsz év árnyékkal és fénnel
rakott kocsija robog bennem - tüzet
fog tollam... Intéző ! Ismerted emberségüket...?

5.

Hogy el ne múltál végleg, szólok rólad
most márciusi kokárdákat libbent a friss szél
- száznegyven éve fújja már zászlónkat-
sarusok, kocsirendezők szemében nyugszik , kél
a nap - negyvennyolc csillaga kék sapkán
ragyog; az alagútnál dízel szuszog terhével
sípol a tüdő - a Gellérthegy ormán
újra hó fehérít; csak lassan, gólyaként lépdél
felém a tavasz... fázósan , mogorván
begombolom magányom - két ép vesém porzik már
boromban arcod tükröződik... késsel - - -
miért hagysz magamra e halálos szenvedéllyel...?

6.

Hogy el ne múltál végleg, szóltam rólad
tizenegy és tizennégy szótagos hű sorokban;
bizony borozások közben adódnak
percek, mikor kialszik a fény a semaforban - - -
Intéző! Most csillagok hullnak bennem,
akár őszi éjszakákon a bakterház fölött
fecskeszárny-suhanásnyi életemben
eddig a nagymellű lányok mosolya üldözött,
de fiam és pici lányom szememben
redőnyt húz - - - nyugszik a fény e téli körmenetben
a Vérmező fölé dús köd költözött.
Lábamnál két - hétszótagos - verssorod sündörög...

Budapest, 1988. február 5–március 14.

MÁNDY GÁBOR

Óda egy megíratlan vershez

Szegény vers, lám, elfelejtettelek.
Mással törődtem versírás helyett.

Lehettél volna harci induló,
egy egész népet megmozgató,

lehettél volna édes üzenet,
mely lágyítja a női szíveket,

lehettél volna tréfa, szellemes,
amelyet a fáradt ember keres,

vagy töprengés, egy okos gondolat,
mely gondolkodni biztat másokat.

Talán lehettél volna búcsúvers,
arról, hogy végül minden porrá lesz.

De semmi nem lettél ezek közül.
A múzsa csókja szép lassan kihül.

Magzat vagy, akit anyja elvetélt.
Szegénykém, én felelek mindezért.

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

Spleen

Ó csóro hazám fináncok Mekkája,
ó ciántól öszült s halott folyó
ó hatalmasok arroganciája:

Ó hápogó kakasok s pénzt lopók;
ó kezek! szentként maguk felé hajlók!
Ó termőföld, te elhagyott tarló,
ó gyarló kórházban mocskos klotyók!

Ó orsó alakú kemény combok
ó felette a segg: farmertől feszes!
ó hosszú hajak és jaj, rideg fejek;
ó álszemérmek: penészes csontok!

Ó versem: józan jókedvem sérti,
ó vérig! s ó sós-csókos bor; sorsom
ó e mindenség?! Ó a mindenségit!

Budapest, 2000. március 11.

Dedikáció az örökkévalóságnak, 2005 <http://mek.oszk.hu/04200/04270/04270.htm>

Damoklész kardja alatt ciklusból

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

A KÜLÖNÖSKÉPPEN NEM SZÉP LÁNY MINT ROPPANT FREGATTVITORLÁT A KÉT MEGÁLLÓ KÖZT

A különösképpen nem szép lány, aki mégis visszafogottan elegáns, ámde határozottan széplányruhában volt, mely inkább csak még jobban kihangsúlyozta különösképpen nem szép mivoltát, s ez láthatóan zavart keltett benne, hiszen rajtam kívül (mellettem állt) számos további fiatalabb jellegű férfi is utazott a szerelvényen, szóval a különösképpen nem szép lány, mint roppant fregattvitorlát, a két megálló közt egy közepesen használnak tűnő papírsebkendőt feszített ki enyhén tömpe orra elé, s hagyta hosszan lobogni a ki tudja, honnan beáramló (az ablakok csukva voltak), mégis jelenlévő menetszélben.

Párszor (ezt láttam szemben, a csukott ablakon visszatükröződni) félve felém pislantott, mint aggódó geológus, aki még nem tudja megítélni az elkerülhetetlenül bekövetkező erupció mértékét és a lehetséges rombolás vonzáskörzetének várható rádiuszát. Megfontolt fiatalemberként, bár felmerült bennem, hogy egyetkettőt (előttünk nem álltak, s én úgyis leszálláshoz készülődtem) előrelépek, de lenyűgözött a rézsút facsarodott arc keretében vulkáni feszültségbe szorult izmok földbegyökereztetően rémisztő, már-már mitikus varázsú különössége, akkor még ismeretlen határfokú, de láthatóan nem teljes bizalommal kezelt önuralma és vonásait önkéntelenül, csiklandva rángató ingerei nemes küzdelme, valamint a következmények izgató kiszámíthatatlansága felett érzett, kíváncsi, mégis reszkettető félelme.

Így vártunk. A zsebkendőt legalább háromszor újra zsebébe rakta, majd izgatottan, újfent elővette és szétfeszítette a rejtélyes eredetű,

csikorgó visszhangokat hozó menetszélben. Így vártunk tovább. A fülemben mindezek alatt szóló háttérzene épp tetőpontközeli állapotba gyorsult, mélyen döngő dobok őseje zilálta vonásaim mégis sztoikus nyugalomba rendeződtek. Így vártunk a már csak másodpercekre lévő megállóig. Különösképpen nem szép arca egy ezidáig még senki emberfia előtt nem mutatkozó, meghatározhatatlan származású, pusztító erejű, óriás ragadozó szörnyszülött varázslény dúlt eufóriájában pompázott, mintha épp csak felüvöltetni készülne arról, miként tombol valami emberiség előtti időkből maradt, lekottázhatatlan ütemre minden porcikájában a zabolázhatatlan, vad anyatermészet nemes örülete.

Sajnáltam, amiért a többi korombeli jellegű férfiegyed láthatólag (gyorsan körbesandítottam) épp nem erre nézett (pedig, gondoltam a megállapodott és megfontolt fiatalemberekre jellemző, legszebb, szívbeli jószándékkal, biztosan akadhatott közöttük egy-két facér is). Majd a különösképpen nem szép lány, a csalódottságnak csak alig észrevehető, apró jeleit mutatva immáron nem fintorgó, valamelyest tömpe arcán, egykedvű és gyakorlott, láthatóan nem először ismételtetett mozdulatokkal elcsomagolta a kissé még tovább gyúrt papírsebkendőt. Nem vártunk tovább.

Én leszálltam és elindultam, először előre, majd jobbra kanyarodva, végül pedig fölfelé a mozgólépcsőn, egy haza vezető téli utca barátságatlan, nyirkos hidegében, övele pedig nem tudom, a továbbiakban mi történhetett.

(megjelent: ÉS, 2015. febr. 20.)

KÉPZŐMŰVÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET

BALKAY LÁSZLÓ

hivatásos képzőművész, zeneszerző előadóművész

Tevékenységi területe: festészet, grafika, film és színházi tervezői, rendezői és zenei munkák.

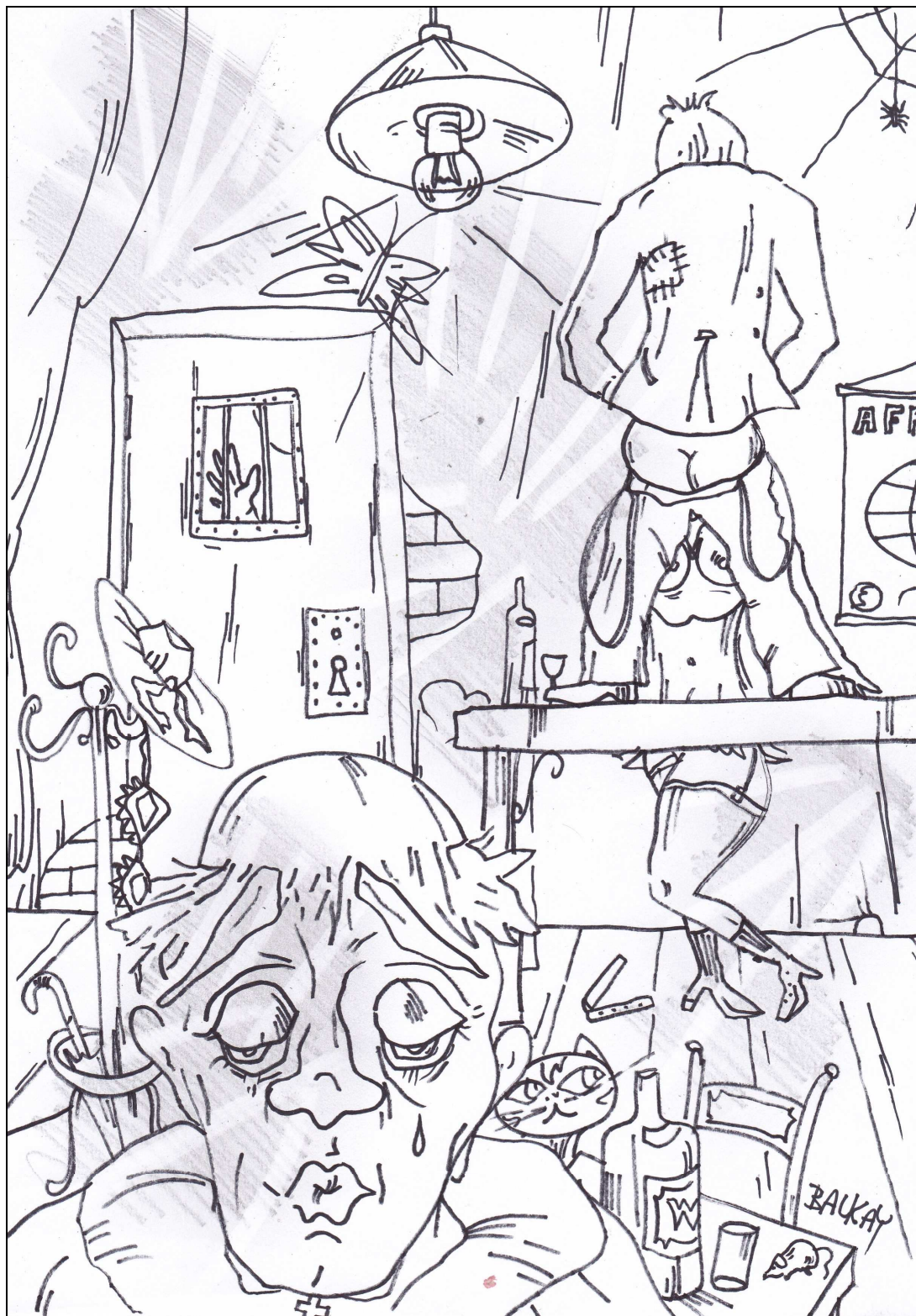
A napi művészi alkotómunka mellett klinikai betegeket gyógyít a művészet segítségével.

A Hospice Színház művészeti vezetője. A Trádió munkatársaként riportsorozatot készít pályatársairól *Művészek, művész szemmel* címen.

Most látható A/4 grafikái a sajátos rejtői világot mutatják be a fekete és fehér segítségével

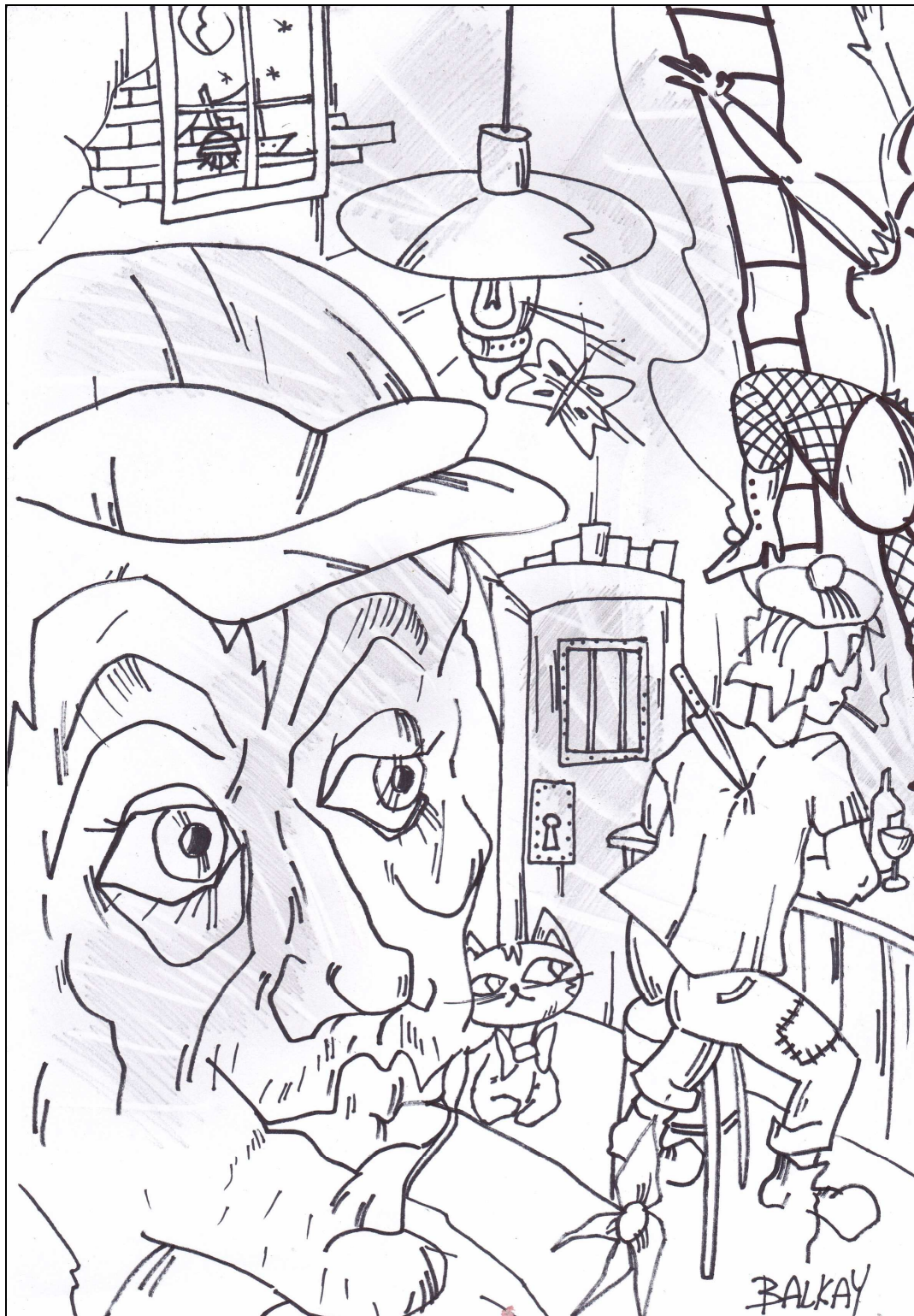
KÉPZŐMŰVÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET

BALKAY LÁSZLÓ P.Howard illusztráció

KÉPZŐMŰVÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET

BALKAY LÁSZLÓ P.Howard illusztráció

KÉPZŐMŰVÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET

BALKAY LÁSZLÓ P.Howard illusztráció

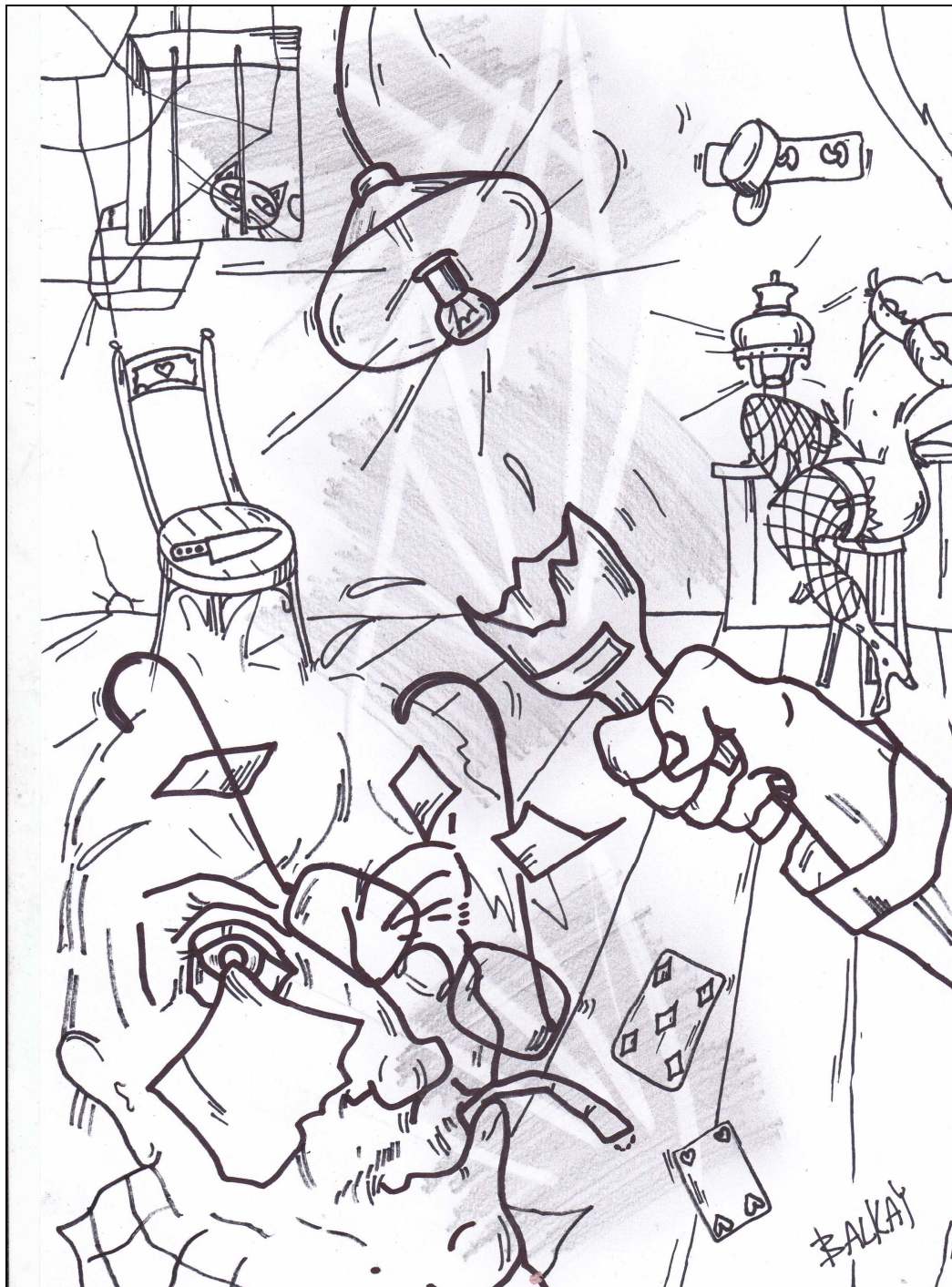
KÉPZŐMŰVÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET

BALKAY LÁSZLÓ P.Howard illusztráció

KÉPZŐMŰVÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET

BALKAY LÁSZLÓ P.Howard illusztráció

KÉPZŐMŰVÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET

BALKAY LÁSZLÓ P.Howard illusztráció

BODÓ CSIBA GIZELLA

Sors-húrok

8. rész

Az évszakokat nem határozzák meg történelmi viharok. Érkeznek, elmúlnak a természet rendje szerint. 1957-ben is eljött a tavasz. 1957. május elseje. A Dózsa György úti felvonulási-téren hatalmas tömeg vonul zászlókkal, integetve, énekelve a tribün előtt, fentről Kádár János integet vissza a Népek!

Apja átfogja vállát ahogy felballagnak a Kopasz hegyre, hogy nézzék a Tisza és a Bodrog tavaszi találkozását Tokajnál –, majd meglátjuk – mondja csendes, mély hangján –, majd meglátjuk!

1957 tavaszán két költözés is az újrakezdés, a megújulás lendületét, reményét hozta számukra. Igaz, inkább csak Apjában volt meg a hit ez irányban, mert Anyja nehezen fogadta el a változást ami számára mindig a bizonytalanságot jelentette, legalábbis jó ideig. Való igaz, a kerek nehezen csikorogva indultak.

Elhagyták a Balaton felvidéki dombokat, hogy az ősöktől hozott szőlő iránti szeretetet valahogyan mégis tovább ápolhassák más vidéken, talán több szerencsével és egy más irányú munkával vegyítve. Rövid életű próbálkozás volt a Mátra öreg Ferences városának közelében kapott földön az ültetvény fiatalítás. E vidéken is öregedtek, gazdátlanul, megmunkálatlanul maradtak a szőlősorok, s az ősi, nemes mesterség itt sem igazán biztosította a megélhetést. A régi hagyományok, mely szerint a kultúrához hozzátartozott a nemes nedű ismerete, vagy az, hogy milyen ételhez milyen ital illik, hogy az italok kóstolása művészet, ez „úri huncutság” volt még évtizedekig. Ekkor, Nagypapa ismeretsége révén munkalehetőség adódott Tokaj hegyalján az Állami Gazdaságnál, s az utolsó húsz munkás évét Apja itt dolgozta le.

A következő tavaszon Nagypapa el is ment az égi mezőkre, mint ki tudja, hogy jó helyen hagyja fiát és családját a „királyok borának” pincéi között. Nagyabony Ferenc keveset tudott a család régi történetéről, hisz Nagyszüleit nem is ismerte, Édesanyját még kisgyermekként elveszítette, s idősebb Nagyabony inkább csak I. világháborús élményeit mesélte neki is azon kevés időben, amit a fiaival, lányaival töltött. A 60-as években már csak ketten éltek az öt gyerek közül, ahol Ferenc volt a legfiatalabb.

Ez idő tájt nem volt divatos családtörténetet kutatni, s talán lehetőség sem volt rá. Tény, hogy Apjának fogalma sem volt arról, hogy az Állami Levéltár és más források anyagai 1260-ig tudtak visszamenni a nemesi Családfa ágain, hogy a család első nemzedéke a csodálatos Csallóközben született, ami a legendák szerint évezredekig volt a tündérek magyar otthona, a család nevét ott jegyzik először.

Arról sem tudott apja, hogy az „ősi magyar családnevek” között ott szerepel a nevük; s birtokaik voltak Szigetköztől egészen Pozsonyig; hogy e vidéken egyik ősüknek templomot kellett építenie Mária Terézia kiengesztelésére; hogy a család a nemesi rangot Zsigmondtól kapta. Így hát fogalma sem volt arról, hogy tulajdonképpen „kutyabőrrel” rendelkező nemes ember, de ennek nem tudása inkább előny volt akkoriban mint hátrány apja és a család számára is.

Két évtizedre adott munkát, otthont, biztonságot e gyönyörű vidék hármuk számára.

Isabella számára új iskolát, frissebb, vidámabb, aktívabb, egészségesebb társaságot jelentett, úgy érezte most kezdődött számára az élet. Anyjával nyár elején Pestre utaznak pár napra. Az úton fejfájásra panaszodik, levert, nyugtalan nem is érti, hogy miért. Amikor megérkeznek keresztszüleihez, zavartan mossa kis fehérneműjét –, anyja mosolyogva annyit mond neki; „nagylány” lettél, ez történt! Tizenkét esztendő.

Innentől egy időre minden úgy felgyorsul, mint a bakelit lemezeken a Beatlesek zenéje. Remek történelem órák, ének órák, tanítás után kórus próbák, mert hogy énekkart alakít a fiatal, agilis történelem- és énektanár. Izabella megérzi az együtt éneklés nagyszerűségét. Ha valami régi dalt tanulnak szinte elszáll időben, csak a szólamok rezgését, szárnyalását követi elvarázsoltan. Osztályfőnökük remek kirándulásokat szervez, nyáron táborban vannak, éppen szemközt a badacsonyi hegy jellegzetes sziluettjével, gyermekévei ismerős tájaival. Helytörténeti kiállítást szerveznek együtt, iskolai könyvtárat alapítanak, télen jégpályát kreálnak közösen az iskola udvarán, sport szakköröket létesítenek. Megismeri végre és élvezzi a csapatmunkát, a csendjét felváltja a mozgalmasság. A fiúk létrehozta zenekar lelkes kísérei olykor énekkel is. Pezseg az élet körülöttük. Évzáró után bulizós elvonulás a Bükk-fennsíkra, borozgatás, hiszen már „nagyok vagyunk”. A mozgalmasság, tenni akarás mellett gyakran igényli a csendes visszavonulást, hogy belefeledkezdhessék egy nagyon meghatározó jóba, az olvasás örömébe. Addig azt hitte az az igaz amit lát, s csak annyi az igaz. A szegénység, küszködés, amit ő igazán nem érzett, nem érezte, hogy ez jó vagy rossz, természetesnek gondolta. Másnak sem volt több a környezetükben, közel azonosan jut a javakból mindenkinek – gondolta, s így nincs miért irigykedni, kevesebbnek, vagy többnek érezni magát, ahogy azt még néhány évvel korábban érezte és gondolta. Megízlelte az írott világot, s ettől kinyílt a nagy világ is, az Ő kis világában. Egy-egy jó könyv messzire tudta repíteni az országtól, a tájtól, amit annyira szeretett. Fantáziája úgy szárnyalt az olvasottakkal, sorsokkal, sorokkal, hogy szinte fújtatva járta be „az észak-nyugati átjárót”, vagy Dovert, Per-l-Harbort, a normandiai partokat. Csavargott Párizs szegényeivel és pénz embereivel, Zola bányászaival, mulatókban festett Toulouse-Lautrecket, kínlódott Michelangelóval a Sixtus-Kápolna mennyezetét festve, érezte a festék szagát, fények és színek vibráltak szemében, s fáradtan kelt amikor szobájának ablakán benézett a kelő nap.

Tintoretótól-Veroneseig, Munkácsytól Pál Lászlón át minden festő életét elolvasta. Mindent keresett, mindent bejárt, de az írott lapokon valami, valami nagyon fontosat nem, az Istennek sem talált meg; az „Önmagát”. Azonosult a sok-sok regény alakokkal, de rájött, hogy nem ezt akarja, mert nem találta meg a saját feladatát, az értelmét, a miéértjét, a fonákját, a válaszát a – Ki vagyok Én – kérdésnek!

Ezt a kérdést beírja naplójába –, amelyet egy valahonnan vett idézettel nyit meg, ami nagyon megfogta: „Eleusziszi templom őrének a figyelmeztetése: „Aki beavatott beléphet; az avatatlan maradjon kívül!” – Hm? – Majd meglátjuk – gondolja –, ahogy Apa mondta!

Tudja, hogy jó helyen keres! Ha ezt megfogalmazta, hogy keres, akkor már valamit akar. Már választ vár. Már valamire törekszik, már valamerre tart! Csak hát az irány...? Amiben már döntenie kellene, már egy lépcsővel magasabbra kellene lépnie. Már nem kiskamasz, már választania kell, s nem csak középiskolát.

Tudja, hogy a kiolvasott sok-sok könyv nem igazán adott feleletet Neki, Aki Ő! Mindenki a maga ízlése, neveltetése, tanultsága, tehetsége, érzése, bölcsessége alapján írt, tehát ezek a válaszok nem az Ő kérdéseire adott válaszok – még ha néha úgy tűnik is. Mindenkinek saját magának kell megtalálnia, megadnia a saját válaszait – mondja csak úgy befelé. Ezek a válaszok valahol vannak, valahol várják, s valamikor meg fognak fogalmazódni –, forognak benne ezek a gondolatok, szavak ha délutánonként a Bodrog parton üldögél a magas fűben, vagy a fák alatt. Vagy céltalanul sétál Patak csendes mellékutcaín iskola után. Ezekben a kérdésekben úgy érzi nem jut előbbre akkor sem, amikor már a megyeszékhelyi középiskola – hajdanvolt zárdaépületének – ablakában álldogál körmét rágva a latin, vagy matematika órák szüneteiben. Miért nem csak történelem, magyar, vagy biológia órák vannak, akkor nyugodt lenne. Bár néha elgondolkodik, miért épp latin szakra került, s miért nem a volt osztálytársakkal a francia tagozatos osztályba, vagy azon, hogy milyen lenne ha most is mint zárdanövendék tanulni e falak között? De működő zárdákról nem is tud talán csak annyit, hogy valamikor a háború után mindet bezárták. A hosszú eszmélő, elmerülő, kérdésfeltevő

időszakok csendjéből időnként kiugrik türelmetlenül, mint egy megzavart őz, s ilyenkor előfordul, hogy tesz meggondolatlan lépéseket, majd megrémül miután megmutatta magát, megrémül a vadraleső emberektől, s visszamenekül saját lelki bozótjába, saját csalitos rejtekébe.

Így adódik, hogy elszalaszt „hívást” a tudományok felé, elszalaszt hívást szerelem felé, elszalaszt hívásokat a tágabb világ felé (ami egy külföldi házassági, majd külföldi munka- és tanulási lehetőség képében mosolyog rá csábítóan). Évek multával kap csak választ minden elszalasztott, elhalasztott lépés helyes, vagy szükségszerű kihagyására.

Itt még nem érzi, nem tudja, hogy aminek meg kell történnie, arra még valahol, valamikor ráirányítják a figyelmet, „kap még egy lehetőséget”, így az elszalasztott lehetőségek többnyire fájdalmas felismerésekként, kudarcként hagynak lenyomatot benne! Még nem tudja hogy mindennek oka van, s hogy amit akkor fájdalomként él meg, az később egy új felismerés, vagy új öröm forrása lehet.

Egy éjjel álomban látja és hallja egy elmosódott alak finom, hangtalan üzenetét: – „amit tanultál, amit a csendben építettél be lelkedbe, azt kell majd megélned, látnod, megtapasztalnod, hogy élővé váljék, hiszen a holt tudás, amely mögött nem áll a tapasztalatod, nem érzed minden érzékszerveddel, nem érinted, nem szippantod be az illatát, nem látod a varázslatosságát nem lesz a fejlődésed.

Szent földeknek, vizek folyásának, csendes ringásának, kétezer éves fák suttogásának, barlangok mélyének kell majd tanítania téged felismerésre, gondolkodásra, szeretetre! Így kell, hogy legyen! Menj! Járjon át az út, ami valamikor, valahol, mély csendben, valami cella- és cél-szerű létben értelt! Könyvek és kódexek lapjain vitt el kóborolni egy előző életben, amire most nem emlékszel, s ez így van jól! Így tudod újra felfedezni az összes csodáimat, hogy tiszta lappal indulsz, s rajtad áll, hogy mit írsz majd sorsod lapjaira. Menj hát és láss, fejlődj, tanulj! Járd be a hegyeket, a magasságokat, a halál-völgyét, s a földi paradicsomot. Soha nem leszel egyedül! De, hogy mivel indulsz amikor álmod után felébredsz, az is rajtad áll!”

– Ezt az álombeli különös monológot –, ébredéskor azonnal beírja naplójába, pontosan emlékezve minden szavára. Amire tisztán visszaemlékszünk az álomból, az „üzenet”, ami elillan az nem fontos álom – gondolja, vagy olvasta ezt valahol?

A középiskolás évek hektikusan hol rohannak, hol egyetlen óra olyan hosszú, mintha fél évet töltene el alatta. Ezek persze biztosan egy-két gyötrelmes vizsgának köszönhetőek, hisz alapvetően igazán jó időszak Izabella számára. Nyaranként hol ásatásoknál porolgatja a cserépedény töredékeket, gondolkodva azon, hogy vajon a régészkedés lenne az irány? Ez csak olyan „nyári munka” nem is régészkedés győzi meg magát Savaria és a Diósgyőri Vár romjainak köveit tisztogatva. Egy-egy történelmi kor lábba hozza, de nem igazán elégíti ki az aprólékos, lassú bíbelődés, holott szereti az ilyenfajta munkát, ahol gondolatai elkalandozhatnak szárnyaló fantáziával. Görögország, Mezopotámia, milyen izgalmas lehet ott részt venni ásatásban, de fogalma sincs róla, s álmában sem gondolná, hogy valaha is ilyen helyen járhatna.

Tanulásban a művészet-történet felé fordul, - ettől nincs szebb, fennköltebb véli –, s egy esztendeig köti le az ókori görög művészet. Ugyanekkor kap ajánlatot az éledő turizmus kapcsán, hogy az IBUSZ beiskolázza egy idegenvezetői képzést adó kurzusra, nyelvtanulással, NDK-ba utazással. Ez a Kelet-Német Köztársaságot jelenti – ami innen nézve és akkor, Nyugatnak számított. De valamivel korábban egy Amatőr Film-Klubban is elindult valami, ami nagyon izgalmasnak tűnik számára. A főiskola mellett hát filmezni tanul, s ott a másik lehetőség; – fél év múlva Olaszországba utazhat, kis-film készítés egy olasz körútról, melynek a végcélja egy ifjúsági kemping világtalálkozó. A felszerelést megkapja az úthoz.

A művészettörténetet egy évig tanulta, és fél évet dolgozik a Megyei Múzeumban, tulajdonképpen inkább adminisztratív mint művészettel kapcsolatos szakmai munkákon, hogy pénzt keressen az olaszországi úthoz. Közben megkapta a választ az Újságíró Iskolától, hogy felvették. Két esztendő

lesz majd a Bajza u-i patinás épületben, két megállóra a híres „Sugár úti Palota”-tól. Mindig választana kell – ez hihetetlen.

Kissé feszülten figyeli saját magát – ami a választásait, az elkötelezettségeit, a barátságait, a kapcsolatait illeti. Tudja, látja, nem, nem igazán kitartó a dolgaiban, s az okát is tudja; nem tudom, hogy mit akarok teljes szívemből, teljes elmémből? Sokat akar, sok minden érdekli, de nem elkötelezett valami felé. Egyet tud, hogy tökéleteset szeretne valamiben, tökéleteset keres mindenben, tökéleteset vár el önmagától, s mindig úgy érzi, semmi sem tökéletes!

Nem úgy figyel mint kislány korában, most inkább szétszórt, sokfelé figyelő, felületesen figyelő, (főleg ha nem igazán érdekli a dolog). Több utat lát maga előtt, de a helyes irány tekintetében gyakran tétova és bizonytalan. Keres, keres. Keresi a másik felét. Kisebb kalandok, de semmi komoly. Érzi, hogy önmaga kevés ahhoz amik mozgatják. Valaki, valami kell még aki, ami előre viszi, erőt, célt ad neki –, mert mintha a lelkes csapatszellemű tinédzser évek után bizonytalanná, tétovává vált volna. Nincs karmester, nincs csapatkapitány, nincs... – nem pontosan tudja azt sem, hogy mi nincs?

Tudta, hogy apja álmát, hogy úszó legyen belőle, nem váltotta be, holott apja szinte az edzője volt, de csak az úzás szeretete miatt úsztak. A versenyszerű kihívásokat Izabella nem kívánta kitarással vállalni. Apja remélt másik álmát szintúgy nem váltotta be, hogy követni fogja a szőlőnemesítés, a borászat szépséges és nehéz mesterségében. De apja sosem érezte volna, hogy emiatt csalódott lenne, tisztos távolból, elfogadóan figyelte lánya útját, választásait. Talán még egy – lehet nem is szándékos – kísérlete volt, hogy „részese” legyen lánya életének, amikor egy alkalommal bemutatta neki ifjú kollégáját, aki tulajdonképpen az utóda lesz a gazdaságnál. Mindez egy szakmai vacsorán történt, s Izabella érezte, hogy nem először és utoljára találkozás volt a gyertyafényes asztal mellett.

Szinte hihetetlen, hogy már túlléptek az 1970-es esztendőn is. Úgy érzi, hogy ismét olyan fű alatt csendesre forduló „hagyjuk a dolgokat menni ahogy mennek” légkör veszi körül. Időnként már meglebbentik az Európát elvlasztó vasfüggöny szárnyait. Át lehet ruccanni a grazi lakberendezési vásárra, vagy Bécsbe esetleg hűtőszekrényért. A fagyos légkör sokat langyosodott. Utazni lehet a Jugoszláv tengerpartra, Ki-mit tudok, Táncdal fesztiválok tartják lázban az országot a 60-es évektől. Jó zenekarok a Clubokban, a Metro és Illésék és egyre több új, még hangosabb, még „keményebb” együttesek a színpadokon. Az ország „a legvidámabb barakk” a nagy megbonthatatlan szocialista táborban. Színesedik hát a paletta, de még gyakran elmázoltak a vonalak!

Halászgat mindenki amivel tud – lehet már maszekolni, lángos-sütődét nyitni –, „ettől még nem leszünk az egymillió lángossütő országa” – mondja jellegzetes hangján Kádár egy beszédében. Sokaknak szerényen „jó élete” van, akik el vannak ebben a barakkban, de sokakban izzik a gyűlölet a parázs alatt, temetetlen emlékek szellemével.

Apjával néha még politizálnak, még kéri a véleményét amikor valamilyen megerősítésre vár, de érzi, hogy szülei elfáradtak. Apja órákig üldögél a szőlősorokat nézve, ki tudja gondolatban merre jár. A hűséges öreg cicát simogatja rádiót hallgatva. S Izabella tudja, hogy Apja számára a szavak mögött sokkal több van, mint ami elhangzott. Jó lenne esténként hallgatni a magyarázatait, a történések és nem történések értelmezését, de gyakran már hétvégeken sem utazik szüleihez, sok a tanulni való, a munka –, mondja, aztán, hogy lelkiismeretét kicsit fényesítse, tölt a poharukba a kóstolónak hozott szekszárdi borból és felteszi a lemezjátszóra Smetana zenéjét. Hallgatnak ahogy a dallamok megjelenítik a Moldva robotását, elcsendesedését, csacsogását!

A folyók mennek a maguk útján!

Folytatjuk...

BÍRÓ JÓZSEF

VERS – (1)

Süt
sÜt
sü**T**

a
A
a

Nap
n**A**p
na**P**

VERS – (2)

Esik
e**S**ik
es**I**k
esi**K**

Az
a**Z**

Eső
e**S**ő
es**Ő**

VERS – (3)

Ördög
ö**R**dög
ör**D**ög
örd**Ö**g
ördö**G**

Veri
v**E**ri
ve**R**i
ver**I**

a
A
a

Feleségét
f**E**leségét
fe**L**eségét
fel**E**ségét
fele**S**égét
feles**É**gét
felesé**G**ét
feleség**É**t
feleségé**T**

ÓDOR GYÖRGY

Mai elvtársak!

Nem fogom egyikőtök nevét sem leírni.
Itt tisztaság van, a szellentés is jó szagú.
Lesüllyedhet az egyszerű ember egy szintig,
de a szót megette a rosseb azon alul.

A régieket értettem, abba születtem.
És ha csúnyán is beszéltek, nem össze-vissza.
Nem változtattak kéthetente az ügyrenden,
ha volt is titokban zsebükben görbe bicska.

Ma azt hallom tőletek, a haza az első.
Ők azt sulykolták belénk, hogy a nép
nevében.
Egyik sem igaz. Mint kártyában a makk
felső,
rosszindulatú kövér hazugság kevélyen.

Ráadásul milliárdokkal többet loptok,
szavaitokban is sokkal nagyobb a csalás,
szarvasok és őzek helyett ti sem korongot
lőttök és nem fizetitek ki a nyaralást,

meg lóháton vonultok be, röhögnöm kéne
ezen az együgyűségen, úrhatnámságon.
Palotáitokból léptek ki atyáink földjére.
Miattatok nem szégyenlem a származásom,

a régiekkal ellentétben megtagadlak
benneteket, hisz engem ti nem képviseltek.
Helyet adok szívemben a belső haragnak
is immár, köszönettel három évtizednek.

Hospice

Talán azért gyűlölik az
öregeket,
mert műfogsorukkal
megezik
előlük a bablevest és rengeteg
pelenkát elhasználnak.

Vannak jó öregek is,
akik nem kérnek törődést,
nyugdíjuk miatt mégis
ki lehet
cseréltetni velük a régi autót.
A rosszul sikerült öregekről
külön
nyilvántartás készül az elfekvőben
és a hamvasztóban.
No, nem
a kutyáéknál,
őket jobban kényeztetik.

Offshore-lovagok

Mentsd meg Uram vagy robbantsd fel,
mert ez nem állapot.
Lassan annyi botrányhős lesz, erkölcs
nélkül, mint az állatok.
Undorító egy gondolat, nem tudom,
hogyan jut eszembe ilyesmi,
de azt hallottam, nálad már egyáltalán
nem kell adót fizetni.
Ezért is mondják itt erre a kibúvóra,
hogy Paradicsom.
Én hiába dolgoztam, a nyugdíjamból
csak hasra hízom.
Mentsd meg uram, de ne mentsd fel!
Ez mind adóterrorista,
ezért átkozódom, mint az áldozatok:
így megcsonkítva.

SZONETTKOSZORÚ

KÖVES JÓZSEF

Megkóstoltam Magyarországot

(mint egykor Neruda és Asturias)

1

Ettem Nyíregyházán gúnárnyak levest,
Tokajban páratlan pulykapaprikást,
nem is akármilyet, egészen jelest.
Kóstoltam Kömlődön halászlét, ikrást.

Pazar volt Győrben a vaddisznó pörkölt,
Sopronban pedig a babos pogácsa.
Csornán tojás és házi sonka, pörzsölt,
Gyöngyösfalun Gyöngyi házi kalácsa.

Meleg *dödölével* várt engem Zala,
Szekszárdon a *pincepörkölt* marasztalt,
(meg a háziasszony gömbölyded fara),

azért rögtön még nem bontottam asztalt,
bolond lenne, kinek teli pohara.
Villányban egy *csülkös Pékné* vigasztalt.

2

Villányban egy *csülkös Pékné* vigasztalt,
másnap egy fatálat rendeltem Budán,
az ízletes, jó Stefánia-vagdalt
desszert volt csak a *kakastaréj* után.

Pikáns levest ettem Gödöllő mellett,
bográcsgulyást meg magam főztem Szadán.
Májlevesért mennem Borsodba kellett,
Bánkúton pisztránggal pihentem lazán.

S megint utaztam. Új ízekre vágyva,
várt Salgóvár alatt dús palócleves,
Jóasszonnyal Bujákon bújtam ágyba,

cigánypecsenyével csábított Heves,
(sertésbordából volt e szívem vágya)
Noszvajon birsalmás volt a bableves.

3

Noszvajon birsalmás volt a bableves,
sok finom tojással, jól befűszerezve,
(benne friss tejföl, így lett kellemes).
Másnap reggelre új életre kelve,

falatozásra ismét talpon álltam,
korhelyleves-adagom lenyeltem,
s már teljes erőben, regeneráltan,
újabb zamatok vágyával elteltem.

Tázláron tárcsán sütötték a tarját,
Aszalón lepény várt: szilvás és aszalt.
Vason láttam: a pecsenyét vasalják.

Putnokon pulykából készült a vagdalt,
Mádon borpácban sütöttek marhát.
(Pedig nem is mindig foglaltam asztalt).

4

Pedig nem is mindig foglaltam asztalt:
Rakamaz aszúval jércehúst adott.
Sült kakasherével Heréd vigasztalt,
Csitár palacsintával várt, mely rakott,

Süttö süllőt mért gyömbéres öntettel.
Toros káposztával várt aztán Ebes,
Öttömösi sült tele volt ötlettel,
Vaján a gombóc nem vajas, tejeles.

S bizony maga elleni bünt követ el,
ki nem kóstol a Tisza-tónál nemes
harcsapörköltet sztrapacska körettel.

Én kóstoltam, remek volt s jellegzetes.
Nem nyugodtam, tovább mentem sebessel:
morványkaláccsal csábított Heves.

SZONETTKOSZORÚ

5

Morványkaláccsal csábított Heves,
Ettem arra még sokféle kalácsot:
ilyen a híres gyúrt és nem leveles
tésztájú, rászórva mézet meg mákot:

ez a *ferentő*, ízes és kellemes.
S a disznótoros hevesi káposzta!
Keleméren egy húsos kelleves,
Lőrinc védőszentnek véle áldozva,

sültek, levesek látványos aranya
csábított honunkban szerteszét s remek
vendéglők, sok bor- és sörtanya,

étterem, bodega, szaftos ételek,
mennyi város, falu tárgyam alanya:
régí útjaimra visszarévedek.

6

Régi útjaimra visszarévedek:
Karcagon jó volt a bojtárpecsenye,
Tiszafüreden a diós rétesek,
Szegeden a roston sült kecsge,

Makón a hagymás átsült bélszínlangos,
Gyulán a kolbással megtöltött karaj,
Szarvason kelt tészta: mézes-mákos
(Mennyit bírtam enni! Rég volt, nem tavaly).

De már a látvány is: mondjuk egy hurka
vegyes körettel, himnusz-énekek
zenghetnék el, mily gyönyörű a burka

ahogy megpirul és egyre fényesebb.
Sörpácos malac: a villámra szúrva...
Egy díszes asztalnál nincsen ékeőbb.

7

Egy díszes asztalnál nincsen ékeőbb.
Mindig bátran ültem dús halmok elé,
terítve vártak gusztá éthegeyek,
és ehetnékem volt délben s est felé.

Tán az öreg Berda, az újpesti Mester
élhetett csak így: hölgyek kényeztették,
(fűszerrel volt telt a drága vénember
övtokja), s mindig boldogan etették.

Tarka abroszos vendéglőkbe jártam,
bennük éreztem otthonos melegt:
a jó ízeget mindig honoráltam.

Aki ízeget vár, nem fal, eszeget,
gyönyörködve nézi, mi van a tálban:
Csábos húсок, savanyúk, köretek.

8

Csábos húсок, savanyúk, köretek.
Itt gyömbéres kolbász, ott pandúrleves
cirógatta gyomrom (ha nem tévedek
ezt galambból főzték, így jó s természetes).

De a *topogót* is Kunságban ettem,
amiben nincsen hús, mégis laktató,
túrós-birsalmás kígyórétest vettem
valahol Hevesben, tán a Szajla-tó

tájékán, árnyas kerthelyiség mélyén.
Ettünk sósat, borsosat, gyömbéreset -
(mindegyik étel egy-egy külön élmény),

nádfedeles házban bélszínt, véreset,
míg kolbász-szagot füstölgött a kémény,
nem riasztottak el a tál-méretek.

SZONETTKOSZORÚ

9

Nem riasztottak el a tál-méreték,
nem is éhség volt ez, hanem szerelem,
visszagondolva ma is elképedek,
mit tudtam legyűrni eme terepen.

Tükrön tálaltak valahol Börzsönyben,
s a tükör megduplázta az adagot,
de még a tükröt is jól kitöröltem,
majd újra rendeltem néhány falatot,

ettem, mint aki mostanig éhezett,
útjaimon ősi éhség kergetett,
s a kíváncsiság: hol mi az élvezet,

s mindenki csodás ízekkel etetett.
Étkekkel élhettem ezer életet,
jó sorsom akkor százfelé vezetett.

10

Jó sorsom akkor százfelé vezetett.
A halászlé - ezt meg kell mondanom -
jelentett mindenütt új élvezetet:
mert más ízű Baján, megint más Faddon.

Pedig hát halból van akár Szegeden,
akár Dunánál, vagy mondjuk Szentesen,
akár fent északon, akár keleten
pontyból, harcsából esetleg vegyesen

kapom tányéromba a piros levet.
S a vadételekről még szó se esett,
bár illene róluk külön fejezet:

kóstolj egy húslevest, fácánmellest,
vagy özgerincet, s körtés rizsköretet,
aligha lehet ennél kellemesebb.

11

Aligha lehet ennél kellemesebb
egy kupa borral dús vacsora után,
azt érezve, hogy az élet színesebb
és jobb annál, semhogy eltöltsük bután.

És mi nyújt annál boldogabb életet,
mint egy aperitif, egy megalapozó,
s a reá küldött remek ételek,
melyek mindegyike felvillanyozó,

s melyekkel eltelni boldog létezés,
ami nélkül az élet szürke lenne,
színtelen, unalmas és igen: kevés

volna, ha az ember jókat nem enne,
hiszen e hazában nincs is más mesés,
csak utazás, evés, utazás, evés!

12

Csak utazás, evés, utazás, evés,
ezekkel teltek el ifjú éveim,
Bátran elmondhatom, hogy ez nem kevés,
higgyétek el nekem, jó testvéreim.

Ettél cipóban tálalva vadragút?
Őzbatyut - gombával, májjal ékest, és
Széchenyi-őzet, kékfrankos alapút?
Csodaszép volt mind. Nem az emlékezés

teszi azzá, a korral az tova fut.
Enni-inni nem csupán a létezés
alapja, nem elég, ha a szádba jut,

mert más az evés és más az ízlelés,
nem elég csupán jóllakni általuk:
lényeg a gyönyör, a mesés lebegés.

SZONETKOSZORÚ

13

Lényeg a gyönyör, a mesés lebegés
ég és föld között, ízek mennyországa,
mert hamis a divatos vélekedés,
hogy szívbaj, cukor, és minden kórsága

az embernek a jó étkekből fakad,
ha minőség nem csap át mennyiségbe;
csak a mértéket nem ismerő dagad,
ónála a kóstolás semmisség, de

aki zabál, nem tud egy lényegeset
és nem ismer valódi erényeket...
kóstolj szívvvel húst vagy süteményeket,

egyél sósat, savanyút meg édeset.
Mostan elmondom neked a lényegét:
A jó evésnél nincs egészségesebb.

14

A jó evésnél nincs egészségesebb,
feledd el a diétás pótszereket
jóízűn fogyassz szép hússzeleteket
egyél bátran tojást, igyál friss tejet,

Krúdy kedvencét, az Újházy levest
mely csupa hús, zöldség, arany színe szép,
előtte a velős pirítóst se vedd
meg, így indulhat egy tartalmas ebéd,

egyél délben, este – ne is keveset,
akármit, ami csak néked kedvesebb,
hidd el: becsülni fog érte kedvesed.

Addig jó, míg az ízeket keresed,
legyen étvágyad tökéletesebb:
mit ma megehetsz, holnapra el ne tedd!

Végezetül (*Mesterszonett*)

Villányban egy *csülkös Pékné* vigasztalt.
Noszvajon birsalmás volt a bableves
(pedig nem is mindig foglaltam asztalt).
morványkaláccsal csábított Heves.

Régi útjaimra visszarévedek.
Egy díszes asztalnál nincsen ékeőbb:
csábos húsok, savanyúk, köretek.
Nem riasztottak el a tál-méretek.

Jó sorsom akkor százfelé vezetett.
aligha lehet ennél kellemesebb:
csak utazás, evés, utazás, evés!

Lényeg a gyönyör, a mesés lebegés.
A jó evésnél nincs egészségesebb:
mit ma megehetsz, holnapra el ne tedd!

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET

- justo tempore -

Falatnyi kenyér vagy a számban,

éltető, búza-érő holnap.

Barna mosolyod kávéjában,

ajkamon boldogságot hagy.

Erő vagy bennem, újrakezdő élet.

Most már jöhetnek süvöltő,

zord, tivornyázó szelek,

kataklizma. Épp jókor nyílt

meg a mennybolt fényűző

fonata. Körülölel, mint

virágszirmot a reggeli harmat.

Szemünkben univerzum.

Sötétből új hajnal hasad.

VICZAI HENRIETTA

Lélekiphenő

Ahogy a tornyok fölé
Tengert rajzolsz,
Úgy nőnek bennem a tájak.
Átrágnák cafatjaimon magukat
A fele sem igaz, de lázad
A végtelen.

Karikába akar omlani,
Derekamra szövö a fátylat
A délután. Nap süt
Emlékkönyvet lapozgatnak
Az árnyak, mint
Mindig ilyenkor.

KÉPESLAPOK

SZ. PÓRDY MÁRIA

Izraeli képeslap

Szentföldi körút

Harmadik rész

Latroun kolostor-Jaffa-Tel Aviv-Caesarea-Haifa-Názeret-Kána-Jordán-folyó (Keresztelő hely)-Nyolc Boldogság-hegye

Ha a szó igazi értelmében használom, akkor Latrounnal (Latrun) monostor látogatásával kezdődött a körutazásunk.

Ajjalon völgyének festői tájában elhelyezkedő templom és kolostor 1890-ben épült a templomos rend 12. századi erődtámarának romjain. A monostor lakói az örök némaságot fogadott francia trappista rend szerzetesei. Az épületet egzotikus növényritkaságokkal beültetett botanikus kert veszi körül. Éppen nyílt a hatalmas, lila koronás golgotavirág, a bougainvillea (a magyarban kevésbé előkelő a neve: murvafürt) bokrok roskadoztak a lila, piros, fehér virágaitól.

Először a borpincészetet tekintettük meg, majd az olajfákkal körbevett, kőasztalokkal és kőpadokkal telepített, árnyas pihenőhelyen megkóstoltuk a pincészet többféle borát, hogy legyen összehasonlítási alapunk (is) a palackok vásárlásakor (kiváló zamatú volt mindegyik fajta bor!). Szinte mindenkit vásárlásra csábított a kolostor alkalmazottja, aki a közelünkben kis asztalkáról különleges portékákat kínált: levendulával, olívaolajjal, kecsketejjel készült házi szappanokat, vagy olajfából faragott apróbb tárgyakat.

A templom és a kolostorépületek tekintélyes méretű terméskövekből és mészkövekből épültek. A bejárat feletti szentkép Jézust és a két emmauszi tanítványt ábrázolja. A templombelső is mészkőlapok borítják, egyszerű, szinte puritán, a díszítéstől mentes falakat csak a boltívek, konzolok törik meg. A padok és térdeplők egyaránt az áhítatot szolgálják és nem a kényelmet.

A templom lépcsőjéről még egyszer gyönyörködtünk a környező tájban, a gondosan művelt szőlészetben, majd tovább indultunk Jaffába (Yafo), a régi földközi-tengeri kikötővárosba, amellyel mára teljesen összenőtt a 20. század elején orosz emigránsok által alapított Tel-Aviv és a kettős városra utal mostani nevük Tel-Aviv-Jaffa. A zsidó hagyomány szerint Jaffát Noé fia, Jáfet alapította, a görög mitológia szerint a név Joppára, Aiolosz szélisten egyik lányára vezethető vissza. Régészeti leletek bizonyítják, hogy már a bronzkorban éltek itt emberek. Ehhez képest Tel-Aviv egészen fiatal település, a nevének jelentése: „tavaszi domb” is ezt jelzi.

Buszunk lassú menetben megy Jaffa központja felé, van időnk nézelődni, és néhány felvételt elkészíteni. Szerencsém van, az ablak tiszta, viszonylag elfogadható képekben sikerül megörökítenem a Szent Péter ferences kolostorig vezető utat. A kolostort egy 13. századi kereszties vár helyén építették 1654-ben és nevét Szent Péterről kapta, aki Jaffában való tartózkodása idején támasztotta fel Tabitát (akinek a sírja az Orosz kolostorban látható). Kiszállás után a templom előtti térről a kilátóba megyünk, ahonnan rálátunk Tel-Aviv modern tengerparti szállodasorára, amely fölött sötét felhők gyülekeznek és felénk vonulnak. Nem sok jót ígértek a további sétánkhoz. Mire felértünk az Abrasha parkhoz, eleredt az eső. A panorámát esőfüggöny takarta, esernyők nyíltak (már, akinek volt), kapucnik a fejre, így vonultunk a domb tetején álló Kívánságok hídra. Mindenki megkereste a korlátra erősített csillagképét, és elsőhajtotta magában a kívánságát, hátha tényleg teljesül. Utólag visszagondolva, eredményesen simogattam a fémgyűrűből kiemelkedő kost. A városban az óratorony környékén nézelődtünk, sok régi ház,

átjáró, árkad utalt a régi arab városra. Magát az óratornyot Tel-Aviv alapítása előtt három évvel (1906-ban) emelték II. Abdul Hamid oszmán szultán uralkodásának ötvenedik évfordulójára.

A szabadidőnkbe még belefért a kávézás is, turista minőségben, különlegességi áron. Így jár a sietős vendég, aki még olyan buta is, hogy ezt a rendeléskor közli a pincérrel.

Busszal elvittek a Karmel piacra, bevezettek minket a sűrűjébe, majd magunkra hagytak, háromnegyed órás nézelődésre. Volt ott minden, ami szem-szájnak ingere, hatalmas szemű csodaeprek vitték el a pálmát, de a tengeri halak sokfélesége is elkápráztatott. Ruhanemű, játékok, háztartási eszközök, mint az ilyen helyeken szokásos kínálat. Itt is elkóválygott néhány útitárs, de szerencsére ők is visszataláltak a buszhoz.

A következő megálló a főváros központjában a Rabin téren volt. A városháza jellegtelen doboz épületéről elmondta az idegenvezetőnk, hogy a hagyományok miatt (része Tel-Aviv történelmének) ragaszkodnak hozzá, ezért nem modernizálták. A téren a hatalmas, fordított gúla alakú alkotást a holokauszt emlékére emelték. Ezen a téren gyilkolták meg Yitzak Rabint, Izrael miniszterelnökét 1995. november 4-én, aki béke nagygyűlésen vett részt. A Városháza sarkánál emelt Rabin emlékhely része a nyitott fal is, ahol a politikus életére emlékeztető nagyméretű fényképtablókat helyeztek el.

Az Operaház hatalmas épülete közelében parkoltunk le. A közelében a Földközi-tenger hullámai szaladtak ki a széles, homokos partra. A felhők addigra elvonultak, melegen süített a nap. Ha a fürdést nem is kívántuk (nekünk hideg volt a víz), de a part mentén mezítláb sétáltunk a kifutó hullámokban. Jutott még idő az Operaház környékének megnézésére is. Mennél távolabb kerültünk a tengerparttól és a szállodáktól, annál szerényebb lett a környék. Biztosan vannak reprezentatívabb részei a városnak, de itt nem sok látnivaló volt, inkább visszafordultunk.

Tel-Avivból még visszatértünk Betlehembe éjszakára, onnan indultunk Caesareaba. Másfél órája hagytuk el a szálláshelyünket, Jeruzsálem és Tel-Aviv között félúton, a Ben Shemen erdőség (nemzeti park) mellett buszunk visszapillantó tükre lehanyatlott. Leálltunk az út szélére. Jobbra út vezetett a bozótos, erdős rész felé, tábla jelölte az irányt. Ezért tudom, hol álltunk meg. Félóra múlva megérkezett Jeruzsálemből az új busz, átpakoltunk és folytattuk az utunkat.

Caesareaban először a Római színház romosnak látszó épületéhez mentünk, de amikor bementünk a nézőtérre, teljesen működőképes színházbelső tárult a szemünk elé (mert olyan nagy, hogy befogni sem lehet egyetlen pillantással). Befogadó képességét mozgatható székekkel bővítették, valószínűleg közeleg a zenei fesztivál megnyitása. És a nézőtérrel szemben, háttérként a tenger hihetetlenül kék vize!. Hangverseny nélkül is lenyűgöző a látvány. A színház területén talált márvány torzókat, oszlopfőket külön tartókon helyezték el, és a nemzeti park területén valamivel beljebb pedig azt a kődarabot (a másolatot!), amire Pontius Pilátus neve van vésve (Tibérius császáréval együtt). Máiig az egyetlen archeológiai bizonyíték, hogy Pilátus valóban létező személy volt. Szintén archeológiai leletek bizonyítják, hogy Caesarea már a föníciaiak idejében lakott terület volt. Nagy Sándor 332-ben elfoglalta a területet és háromszáz éven át görögök népesítették be a várost. Nagy Heródes i. e. 22-ben kezdte megvalósítani nagy városépítési tervét a császártól kapott területen és a tiszteletére Caesareának nevezte el. Heródes palotájának egyik oldala közvetlenül a tengerrel volt határos. Épült színház, ló- és kocsipálya (hippodrom), Augusztusról elnevezett templom, vízvezeték, fürdők és nagy forgalmat bonyolító kikötő. Az 1. században keresztény közösség alakult, egy évszázaddal később már püspöki székhely. Az arabok 637-ben meghódítják a területet és a keresztések megjelenéséig, 1101-ig arab uralom alatt van a város. Két évszázad múltán ismét muzulmán hódító, Bajbarsz mameluk szultán foglalja el a várost.

Hatalmas területen a dicsó múlt romjai, a kikötő mólói felett már víz hullámszik, a keresztések Szent-Pál katedrálisából három félkör alakú apszis maradt, házak maradványai, mozaik padlókkal, márvány kávájú ciszternák, oszloptörzsek, épülettöredékek jó minőségű anyagokból. Az építkezésekhez használt köveket Görögországból, Kis-Ázsiából (főként Törökországból) és Egyiptomból szállították. A katedrális szintjétől lejjebb kis mecset áll, amelyet a boszniai telepések építettek a 19. sz. végén. Lemegyünk és közlőről is megnézzük a sárgásfehér színű minaretet és mecsetet. Mészkből rakott falai mentén hosszú, függőleges repedések látszanak, a

falazóelemekből darabok töredezték ki, az imahely minden nyílását (ajtaja, ablaka) biztonságból befalazták. Nem bizalomgerjesztő a külseje, erre szokták mondani, hogy nézni sem biztonságos, inkább megcélazzuk a közeli vendéglátó egységet és ajándéküzleteket.

Egy órányi szabadon felhasználható idő.

Busszal megyünk tovább a Heródes-korabeli vízvezetékhez, ívein át kifutunk a selymes, meleg homokos tengerpartra. A vízvezeték távolabbi szakaszát elképesztő mohósággal fedi be a homok. Éltrevaló növények nőnek ki minden téglaréséből, a vízvezeték fenti részén összefüggő vegetáció repeszi, bomlasztja a „gazda építmény” építőanyagát.

Nem egészen egy óra múlva megérkeztünk Haifába, és rövidesen valami elképzelhetetlenül gyönyörű látvány tárult elénk. A világörökség részeként számon tartott Bahai-kert (de Perzsa-kert névvel is illetik), Haifa tengerparti sávjával, a vakítóan kék tengerrel, a mólóval és a kikötővel. A távolabbi öbölben Akkor látszik. Hallottál már a bahái vallásról? Én bizony semmit, a róla szerzett ismeret is az út egyik adaléka. (Haifában és a közeli Akkóban van Bahá’i Hit szellemi központja.) 1844-ben a perzsa Mirza Ali Mohammed Istenhez vezető kapunak (isten hírnök előfutárának), „bab”-nak nyilvánította magát. Eretneknek kiáltották ki és 1850-ben meggyilkolták. Első követői között volt a vallás alapítója, aki magát Baha-u-illahnak ([Baháalláh](#) – Isten küldötte) nevezte. Az új vallás hirdetésért börtönbe vetették Akkóban. A börtönben misztikus élményben volt része: Isten kinyilvánította neki, hogy ő az, akinek eljövetele a Báb megjövendölte. A bahá-i hit, bár [muszlim](#) országból származik, különbözik az [iszlámtól](#), de különbözik a [kereszténységtől](#) és a többi világvallástól is. A nagy vallások tanításait elfogadja és prófétáit (Ábrahám, Mózes, Mohammed, Jézus után következik az ő prófétájuk) közös, papi rendszer nélküli vallásban egyesíti. (Híveinek számát 6 millió körülire becsülik). Baháalláh tanítása szerint az emberiség és a vallások egységének felismerésével az emberek világszinten valósíthatják meg a békét és az igazságosságot. Hívei a „bab” földi maradványait kicsempészték Perzsiából és Palesztinába vitték. 1909-ben állították fel sírját Haifában, följe az aranykupolás szentélyt 1953-ban emelték, amely ma már a város jelképe. Ott jártunkkor a szentélyt éppen felújították, az építményből csak drapp színű anyaggal borított hengert láttunk, amely formájában és színében stílusosan, szinte észrevétlenül illeszkedett a környezetébe.

A csodálatos, 19 teraszos Bahai-kert minden egyes növényét a vallást követő önkéntesek gondozzák, akik a világ minden részéről jönnek időszakos munkára. Lenyűgözően szép látvány felülről a kert, de alulról, a tenger felől (ezen az úton mentünk tovább Názáret felé) a gyönyörű teraszok zöld domboldallá tömörödnek össze. Nem véletlen, hogy a neten található, a kertről készült felvételek csak nem mindegyike felülről készült.

A következő úti célunkhoz indultunk, a Kármel-hegyen a karmelita kolostor és templom látogatására. A kolostort még az első században itt élő remeték alapították a Szűzanya tiszteletére, a karmelita rend azonban csak a 13. sz. első felében alakult meg. Elsőként a kolostorépület melletti téren az 1789-ben itt elesett franciák emlékhelyét néztük meg. Amikor a franciák megtámadták Akkót, itt a kolostorban rendeztek be kórházat a sebesült katonáknak. Miután Napóleon Egyiptomba vonult vissza, Akko kormányzója parancsot adott a zárdában ápolt franciák megölésére, a kolostor és a templom lerombolására. Két nap múlva azonban hirtelen meghalt, amit a katolikusok Isten büntetéseként értelmeztek. Az épületegyüttest 1820-ban építették újjá. A Kármel-hegy csúcsáról, a San Francisco Obszervatórium kilátóból félkörben élénk tárult a fenséges tengerpart a kéklő vízzel, és ha nem siettettek volna tovább, mint a mesében, talán még ma is ott álldogálnánk.

Hamarosan Názáretbe érkeztünk, amely a világ egyik legnagyobb keresztény zarándokhelye. Ez a város, ahol Gabriel arkangyal hírül adta Szűz Máriának Jézus eljövendő születését, és ahol Jézus, míg a tanításait el nem kezdte, életének legnagyobb részét töltötte (amely időszakról viszont a legkevesebbet tudunk). Az Angyali üdvözlés templom már az ötödik, amelyet az Angyali üdvözlés barlangja fölé emeltek a harmadik század óta, és 1969-ben szenteltek fel. Először a bazilikát körülvevő árkádok alatti képeket néztük meg, amelyeket különböző nemzetek ajándékoztak a templomnak. A bejárat bronzkaput Jézus életéből vett motívumok díszítették. A háromhajós bazilika különlegessége, hogy a padlózatában nagyméretű, nyolcszögletű, díszes

korlással körbevett nyíláson keresztül rá lehetett látni a korábban állt templom épületmaradványaira és az Angyali üdvözet barlangjára. A barlang kegyoltáránál („Ahol az ige megtestesült”) éppen miséztek, nem akartuk zavarni a szertartást a lemenetelünkkel. E nyílás fölött emelkedik a templom kupolája. A főhajó jobb oldalán látható a magyar ajándék: a fal mélyedésében lévő mozaikkép, a Patrona Hungariae, Moldován István munkája. (A templomdíszítésben a világ sok tájáról származó művész vett részt). A sekrestyés megengedte, hogy bemennyünk az elzárt részbe, hogy közelről megörökíthessük a képet. A bazilikából kilépve az udvarán álló a Szent József templomhoz mentünk, amelyet a hagyomány szerint József műhelye, illetve a Szent Család lakása fölé emeltek. Megnéztük a régi Názáret lakóházainak feltárt romjait. A házak tulajdonképpen egymáshoz kapcsolódó barlangrendszerek voltak. A házak különböző szintjein, ahol a kőzet puha volt, mélyedéseket vájtak, ott tárolták a különböző élelmiszereket, borokat. De a ciszternákat is a kőzetekbe puha részébe fúrták.

Názarettől rövid távolságra fekszik Kána falu, ahol Jézus az első csodáját hajtotta végre, a menyegzőn a vizet borrá változtatta. Keskeny utcán gyalogolunk a ferencesek temploma felé, majd tovább, két oldalról magas fallal övezett sikátoron, míg végre kiérünk a Menyegzői-templom előtti kis térre. A hagyomány szerint az esküvői ház helyén emelték 1883-ban. Egy élelmes (valószínűleg) helyi férfi, ünneplőben (ing, nadrág, cipő minden fekete) kézen fogva elénk vezet egy két év körüli csöppséget, aki menyasszonyi ruhát visel, világoskék köntöse/pelerinje alatt talpig érő fehér selyemruhácskát, a derekán kék övvel, fehér cipőt és a fejére fehér fátyol borul. Mintha megelevenedett szentképet látnánk. Mire a templom bejáratához érünk, már ott áll, imára összetett kézzel, mellette bambáskának látszó kisfiú, épp akkor igyekszik összetenni a tenyerét, de úgy érzem, ha hirtelen megfordulnék, még látnám is azt, aki mutatja neki, hogyan kell ezt megtennie. Úgy tűnik, mindenkit fejbe kólint a koldultatás, nincs kedve senkinek adakozni. A templom tele hívóval, éppen miséznek, hát megállunk hátul, csak nézelődünk, fényképezni sem illik, próbálok megjegyezni a látványt. Nem is mise ez, a pap háttal van a híveknek, aranyszínű miseruhában, jobb oldalán két kislány, a másikon egy, tizenegynéhány évesek lehetnek (amennyire a szintén háttal álló gyerekekről megítélhető). Mindhárman fehér kapucnis köntösben. A templombelső mészaköböl rakott falait az ablakokon keresztül bejövő késő délutáni fény meleg sárgára festi. Mire kimegyünk, a kis menyasszony már nincs a téren. Még megnézzük a templom melletti feltárt területet, majd betérünk a közelben lévő, mindenféle emléktárgyat és Kána bor feliratú palackokat árusító, külsőleg kis jelentéktelen boltocskának látszó üzletbe. Néhányan vásárolnak is ezt-azt, közben az élelmes tulajdonos mindenkit megkínál egy hörpintésre való vörösborral. A bolt tetején, hálóval védve korsók adnak nyomatékot a borvásárláshoz.

Az éjszakát Tiberias tóparti SPA hotelében töltjük. A vacsora után néhányan elhatározzuk, hogy lesétálunk a Genezáret-tó partjára. A hoteltől hatalmas, összeborult lombosított fák alatt vezet az út a tó melletti autópályához. Sötét van, az orrunk hegyéig sem látunk. Mire átküzdjük magunkat a sötéten és az autópályán átjárt keresünk a tópartra, erősödő veszekedés zajára figyelünk fel, sőt, úgy halljuk, keményen pattogó parancsszavak szövődnek a kiabálás zajába. A tóparti sétától gyorsan elpárolog a kedvünk.

Reggel délre tartunk, a Jordán folyó keresztelkedő helyére, Yardenitbe buszozunk. A táj dimbes-dombos, egyre szebb zöld, balra már a Genezáret-tó (Galilea-tó, héberül Yam Kinneret) partja fut velünk. A keresztelkedő helyet a hatnapos háború után itt, a Genezáret-tóból kilépő és délre kanyarodó Jordán folyó partján alakították ki. 1981-től látogatható és a terület a Kinneret kibuc birtokában van, ő a kezelője is. Évszázadokon keresztül azonban Bethániában, a Qasr el Yahud volt a keresztények zarándokhelye, amely a Holt-tengertől északra, Jerikótól nem messze, a Jordán folyó Yardenittel azonos oldalán fekszik. A hagyomány szerint itt találkozott Jézus Keresztelő Szent Jánossal, ez volt a megkeresztelkedésének helye. A hatnapos háború miatt ezt a Jordániával határos területet lezárták, 44 évig csak különleges esetekben adtak engedélyt a látogatására. 2011 óta újra nyitva áll a zarándokok előtt, de a keresztelkedni vágyók továbbra is választhatják Yardenitet.

Szemtanúi voltunk egy ázsiai nő bemelegítésének, illetve annak a határtalan boldogságának, amely a vízből felbukkanásakor az arcán látszott. Majd zokogni kezdett és így jött ki a folyóból.

Csurom vizesen állt rokonai körében a fehér, keresztelkedő lepelben (csak ebben az ott vásárolt ruhában lehet merítkezni!), és csak zokogott-zokogott. Megengedte, hogy lefényképezzük. Imára összetett kézzel köszöntük meg neki és ő is így válaszolt. Hát, egy pillanatra a mi szemünk is könnyes lett. Sokan közülünk levetették a cipőjüket és belementek a Jordánba, mi csak az ujjunkat mártottuk bele, úgy éreztük a hely szelleméhez méltatlan lenne mezítláb a vízben tapicskolni. A keresztelkedő helyen, a folyó mentén hosszasan húzódik az a fal, amelynek „kazettáiban” az adott ország anyanyelvén ugyanaz az evangéliumi idézet olvasható Jézus megkereszteléséről (Márk 1,9-11), és az idézetet tartalmazó táblák díszítése is egyforma. A magyar mozaiklapot a Budaörsi Római Katolikus Plébánia és a Terézvárosi Szent Teréz Plébánia hívei adományozták 2007-ben.

Ez a szent hely sem mentes vásárlási kínálattól, a folyóparton kiépített üzletekben bőséges árukínálatból választhat a turista. Javarészüket kegytárgy, merítkező ruha, ajándéktárgy, de van köztük keleti csemege, ínycsés is.

Innen visszafordulunk észak felé, átrobogunk Tiberiason, egészen a tó felső végéig.

A Genezáret-tó északi partján emelkedik a Boldogságok-hegye (vagy másképp a Nyolc boldogság-hegye), ahol a hagyomány szerint Jézus a hegyi-beszédét tartotta. A gyönyörűen gondozott kertben álló templomot 1937-ben építették, nyolc oldalát a nyolc boldogság hirdetésének szentelték. Ezeket a templombelső falán elhelyezett (mintha nyolc ablak üvegére írták volna) feliratok tartalmazzák. Arról a nyolc boldogságról, amelyeket Jézus mondott a lelki szegényekről, a szenvedőkről, a szelídekről, az igazságra szomjazókról, az irgalmasokról, a tiszta szívű emberekről, a békességre igyekvőkről, az igazságért háborúságot szenvedőkről. Úgy tartják, a kilencedik boldogságot (bőséges jutalom a mennyekben) a templom kupolája szimbolizálja, és azok részesülnek belőle, akiket Jézus miatt üldöznek. Barluzzi olasz ferences szerzetes és építésmérnök tervei alapján épült a templom, aki kiváló érzékkel választotta ki a Jézus életéhez kötődő szent helyeket. A kertben mutattak kőtömböket, amelyeken ülve alkalmas időben (meghatározott vízállás a tavon, szélcsend, kora esti órák) elhangzott mondatok lehallatszanak a tóig. A hely különleges akusztikája miatt hallhatta Jézus beszédét a több ezer ember. A kert növényei közül a lila virággal tömött fákat szétároltuk. Fürtökben csüngtek – a szóalkotásom szerinti – kétszintes tölcserű virágok, fényképeztük közélről-távolról, alulról és minden irányból. Már otthon, akkor is véletlenül derült ki, hogy a virágzó jakarandafába „szerettünk bele.” Eszembe is jutott azon nyomban Herbert Ernest Bates könyve A jacaranda-fa, kora ifjúságom izgalmas olvasmánya (aminek a címére úgy emlékszem, hogy A jacaranda-fa árnyékában volt), és persze rögtön társult hozzá a másik két ismert könyve is a Jó széllel francia partra és a Bíbor sivatag. Ha lesz rá időm, újra elolvasom a könyveket.

HABOS LÁSZLÓ

Csak ezt szeretném...

Leülni melléd, s nézni esti csendben
orcádon holdfényt, szemedben ragyogást,
megállítva elrohanó perceket
gyengéden oldani szűzi szorongást.

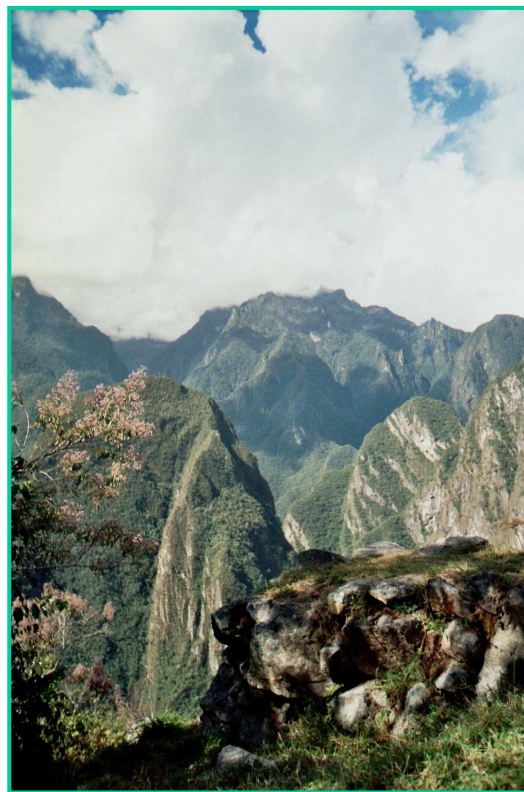
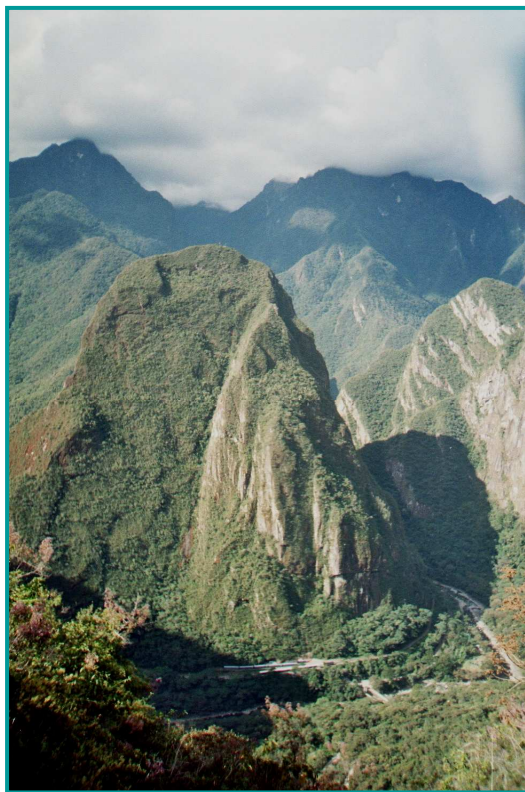
Érezni végre szeplőtelen tested,
s tüzes ajkad ajkamon hagyott nyomát,
az ajándékot kibontani veled
megízelve szerelemnek mámorát.

Elmerengeni, s nézni éji csendben
ragyogó csillagot, telihold arcát,
s szép jövőt ígöző fényébe veszve

feledni múltamnak minden bánatát,
s hinni mindig az igaz szerelemben
egyedül csak ezt szeretném igazán!

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – Peru – Machu Picchu

Lencse által, világosan...

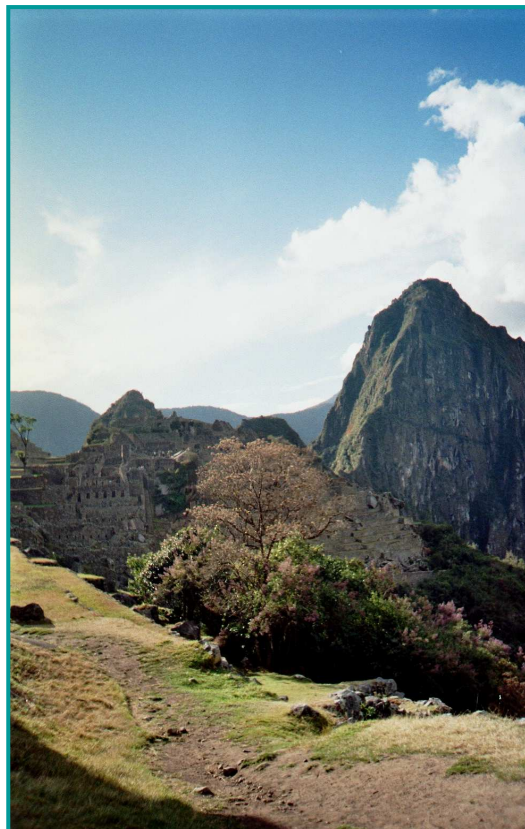
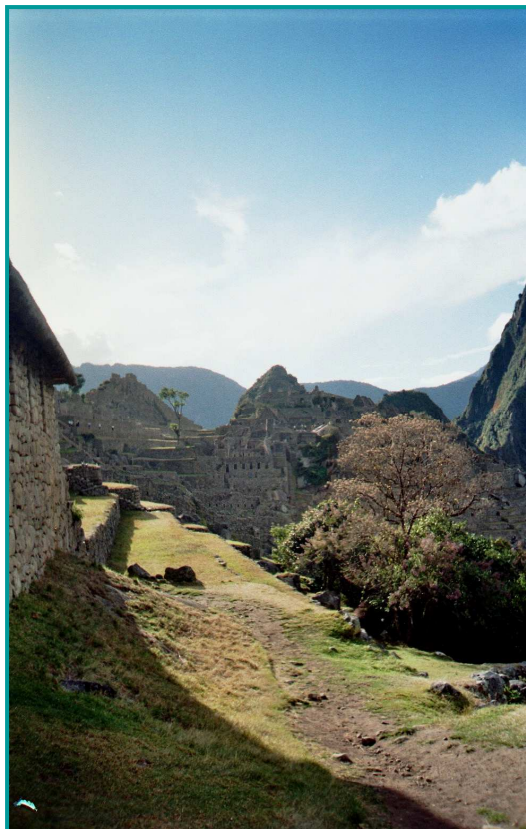
BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – Peru – Machu Picchu

Bodó Csiba Gizella és Dr. Pécsi Ágnes egyiptológus

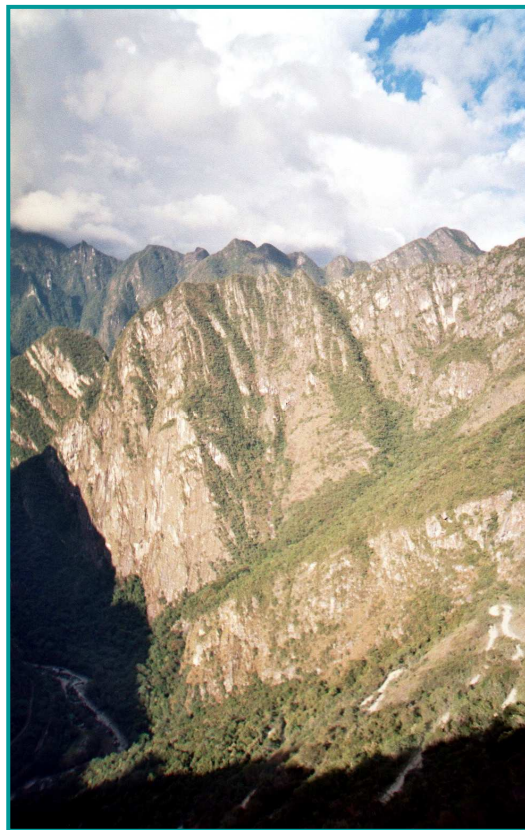
Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – Peru – Machu Picchu

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – Peru – Machu Picchu

PROSSZER GABRIELLA JÚLIA

VIHAR NAXOS SZIGETÉN¹

(küzdő lélekkel)

regényrészlet

Lázás önkívületem sötétjében egyes dolgokat világosabban láttam, mint életemben bármikor.

A fájdalom (nem fizikai volt, LELKI) az örület küszöbén tartott és bizonyos dolgokat szándékosan kristálytiszttan vetített ki ép tudatom keskeny vásznára... És ez az abszolút világosság megrázóan hatott rám, mivel a hirtelen felismerés alapjaiban rendítette meg az önmagamról, mint „kiválasztottról” tartott addigi hitemet. Tágra nyílt szemmel döbbsentem annak tudatára, hogy az ÉGIEK parancsára nekem egy olyanfajta ÉLET-ben kell létezmem, amelynek tulajdonképpen minden lépésében sakk-mattot kapok... Meghökksentően tisztán láttam magam előtt önmagam az ÉGIEK Hatalmas Kockás tábláján: mindegyik figura ÉN lehettem... De végül is nem lehettem több, mint egy Bábfigura, aki időnként nyerő pozícióba kerül... A végeredmény mégis sakk-matt lesz, amit az ÉGIEK-től kapok...

Ösztönösen tudtam – és ez az „ösztönös” ijesztett meg –, hogy a boldogságom szorosán összefügg a SZERELEMMELEL, amelyet oly nagyra értékeltem, amely nélkül értelmét sem láttam a létezésemnek. Nem kételkedtem sem ösztönömben, sem annak igazában – de tudtam, hogy ettől ijedtem meg. Rájöttem, hogy addig ÉLEK, amíg SZERELMES tudok majd lenni.

S ez a felismerés arra készítetett, hogy eltöprengjek a saját „kiválasztott szerepemen”, amit földi halandóként játszom el, és saját emberségem jogán, amit a lelkiismeretemre hallgatva teljesítenem kell, akár az ÉGIEK parancsa ellenében is...

Fekszem újra – már sokadszorra – a Lét és Nemlét határán és ösztönösen a „túlélés” fegyvereit veszem számba, mikor világosság árasztja el a tudatomat, amely megsúgja, hogy életben fogok maradni...

És tudtam, hogy valaki van mellettem a szobában, és tudtam, hogy ennek a valakinek nagyon fontos, hogy életben maradjak...

– Apukám...

Miklós apu megfogta a kezemet, egy darabig a sajátjában tartotta, aztán az arcához szorította:

---

¹ Prosszer Gabriella Júlia készülöben lévő regényének részlete

– Ne hagyj itt, Prücsök.

Lábadozva...

Új év, új élet

Csak könnyű flörtök, semmi komoly?

Nyár közepére, több mint egy hónapos kórházi ápolás után, felgyógyultam. Egy örökre begyógyíthatatlanul tátongó lelki sebbel ugyan, de fizikailag helyyel-közzel elfogadható állapotban kibicegtem a Megyei Kórház Pszichológiai Osztályának luxuskórterméből (persze, hogy Anna intézte, hogy luxuskórterem legyen) és visszatértem az életbe! Mondhatnám, hogy ragyogó visszatérés volt, ha nem Klára halála miatt kerültem volna kómába... De az Ő borzasztó hiányát a gyönyörű nyári napfény sem volt képes feledtetni akkor... Sem a szeretteim ölelései ÚJ OTTHONOM derűs falai között.

Karin úgy szorított magához, amitől elbőgtem magam. Úgy látszik, a kórház alaposan legyöngített...

– Darling! – hangja sikoltásnak hatott.

Tudtam, hogy hiába csitítanám. És nem is tudtam volna mit mondani. Alig egy éven belül kétszer kerültem a halál és az élet vékony mezsgyéjére és bizony ezt nemcsak nekem nem volt könnyű feldolgoznom, de a szeretteimnek legalább olyan kemény volt, ha nem keményebb. Mert én azért a kórházban töltött idők jórészét kómában töltöttem el...

... Lábadozásom első két évében hetente jártam Győrbe. Hol Annával, hol Miklóssal vagy más barátaimmal kerestük fel a Karády Sírboltban nyugvó Klárát...

Nehezen tudtam elfogadni, hogy NINCS TÖBBÉ... S megbocsátani neki, hogy akkor –, váratlanul itt hagyott – még több időbe telt. Neki megbocsátottam. De az ÉGIEKNEK – soha.

Klára halála után már gyakran szegültem ellen a „parancsaiknak” s jöhetett rá bármilyen re–torzió, füttyültem rá... Nem érdekelt a HALÁL. A magamé attól kezdve nem izgatott...

Folytatjuk...

NYAKÓ ATTILA

Rómeó és Júlia. Meg Piri is. De ő csak egy kicsit

Egy csinos lapostetűbe
szeretett egy csöpp bolhalány,
s Ámornak e nonszensz műve
túl romantikus volna tán',

ha a rokonság nem lázad
az elképesztő frigy miatt,
emlegetvén bűnt, egyházat,
friss átkokból szőtt szitkokat.

Évszázados ellentétek
tépődtek fel durván, hamar,
megbocsátás nincs, csak vétek,
újra friss vért pulzál a var.

Pedig olyan szépnek indult:
3-as metrón egy kék-túra,
körbemásztak gatyát, ingujjt,
végül plüssülésen túlra

huppantak le megpihenni,
ott, ahol a műszak sem jár,
a sors ellen nincs mit tenni:
találkozott a két szempár!

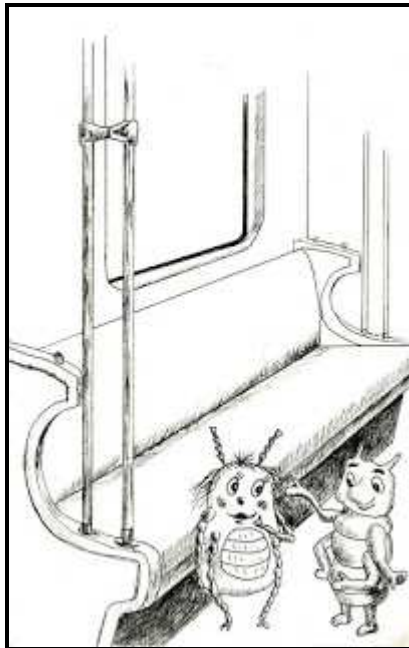
Csípték egymást, vak is látta,
remélték, hogy egyszer hátha
szüleik is összefognak,
s nyoma vész az ősi oknak.

Laposék fess Elemére
vezette a kis csapatot,
Bolha Bea elemébe`
volt és pörgős bluest csapatott.

Velük ropta még Piroska,
lestrapált ágyi poloska,
ki egy csöves combján jött-ment,
táncba vészfék útján csöppent.

Az utazóközönségnek
nem jött át a móka, ének,
vagy túlon túl sznobok voltak?
Ültek csak és vakaróztak...

De mivel drámát ígértem,
ebben senki meg nem ingat,
módszeresen, szép kimérten
kinyírom bogárkáinkat!

TRAUTSCH TÍMEA rajza

Na, szóval, hogy olasz vonal
is legyen e kis sztoriban,
gombolyodjék úgy a fonal:
ne mondhassam, bocs, szori van!

Így hát egy meglett, agg talján
bácsika szottyadt alkarján
kacsintott rájuk a karma,
Itália vért akar ma!

S viharfelhők gyűltek egyre,
KÖKI jött, majd Ferihegyre
terelte őket a végzet, -
közben ez a versszak kész lett!

Szállt a gép Verona egén,
ott szunyókált fedélzetén
egy szerelmes, nem alkuvó,
forróvérű rovarduó.

Csorgó nyállal, édesdeden
szuszogtak egy anyajegyén.
Nem is tudom, hogyan legyen,
már-már én is megkönyezem...

Ám az a kósza légörvény,
amely mindenkit meglepett,
egy öleb bolhanyakörvén
keresztülhúzta tervemet!

Utolsó kép róluk élve,
a krónikás is belátja:
nincs szó mondákba`, regékbe`,
mit élt át Eli, s Beáta...

VERMES GYÖRGY dr.

Nahát, ez a Balzac miket szólt?

Hol leste el mester? Talán az ágyában,
Megmerítkezve az ifjúság vágyában.
Eléd tárul egy élvezetes kép:
Addig ne mond egy nőre azt, hogy szép,
Amíg nem láttad a szerelem lázában!

Egy kikötői bordélyban

Úgy ötszáz Euro van a pénztárcámban,
Kövér, nagyfenekű nő jár az agyamban.
Uram, hát ennyiért...?! A legjobbat kapja,
Ha elhatározta, hogy ezt mind itt hagyja!
Nem is dugni jöttem, nekem honvágyam van!

A Madám dilemmája

Bordélyház nem gazdaságos a hidegbe,
A madám mégis vendégeket cipel be.
Bejövök, ha úgy lesz, ahogyan akarom,
Több hölgy lökte vissza már az akaratom.
Hogy akarta Ön? Egyszerűen: hitelbe!

SASS ERVIN

új versben

valaki kopog jól hallom
ki tudja mire alkalom
vers vagy költőtárs érkezik
felismered a lépteit
a szót amivel bekopog
mondhatom-e hogy maradok

elhoztam egy újabb verset
lehet hogy nem lesz a legszebb
de a lelke akár a nap
örök csodákra hívogat
leírja hogy élni annyi
egy új versben megmaradni

SASS ERVIN: *Kék versek* címmel készülő újabb kötetéből

VERASZTÓ ANTAL

Ó történet

A történet néhány sorban összehúzza magát,
míg a macskakövek közé szorult időt magyarázza.

Miatyánknyira még a szél is megáll,
hirtelenjében nem tudja, a seregélyeket merre fújja.

Nagyanyám éppen a gyermekeinek szánt,
lopva szelt karéj kenyeret
csúsztatja a köténye alá.

Ennyi az egész!

Tamara

Tamara:

A hordák elvonultak
hét évszázadon át
ámokfutóként jöttem,

hogyan lássam:

Szemedben lakik az Isten!

(Tbiliszi)

VASI FERENC ZOLTÁN

Almásfüzitői vers

– *néhai Ördögh Szilveszternek*

Percenként veszítek –

szabad?

Verseket felejték

– lehet?

Emberek vesződtek velem,

s én azt hittem –

szeretni szerettek. Pedig! -

lehettem csupán csak : Egy!

Ültő helyemben

sorsom kalapácsa,

hitem észnöke,

egy elfeledett

árny hű hasonmása –,

s ki világból születést

adott,

arról már Bizonyosabb

nem tudhatok.

Léthe-zésből öleléssel

egyszer tán még újból

fölvirradhatok?

MESTER GYÖRGYI

Fülelek

Ebéd utáni sziesztámat egy kerti padon ülve, az öreg diófa árnyékában töltöttem. Élveztem a vidék csendjét, mely olyannyira tapintható volt, hogy még az ereimben doboló vért is hallani véltem. A fülemben érzékelt lüktetésből ekkor valami más is kiszűrődött, egy belső hang, mely a következőket mondta:

„Érdekes ellentmondás, hogy mi fülek *hallunk*, de *rólunk alig hallani* valamit. Ezért úgy gondoltam, most én mondom el mindazt, amit hallatni szeretnék magunkról.

Hát először is, senki ne kisebbitse a jelentőségünket, mert, jobban belegondolva, tőlünk függ a világ egyensúlya. Pontosabban, egy-egy önálló kis világ, egy-egy ember egyensúlya, a tiéd is.

Mi, méltatlanul mellőzöttek, jelen vagyunk a legmagasztosabb pillanatoknál is, hiszen velünk összefüggésben köszöntik fel név- és születésnapjukon az ünnepelteket. Te is hallhatsz nem egyszer: „Isten éltesen sokáig, füled érjen bokáig!” Persze tudom, nem örvendeznél túlságosan, ha a kívánság valóra is válna, mert hogyan is akarhatná bárki, hogy a füle egészen a bokáig érjen, s lépten-nyomon belébotolják?!

De még ennél is rosszabb kilátásokra utal az, ha így kérdeznék rá az oda nem figyelő emberre: nem hallod, a füleden ülsz? Anyádtól ezt nem egyszer hallottam, emlékszel te is? Ilyenkor mindig kitört a frász, és gyorsan körülnéztem, nem leselkedik-e rám ténylegesen ilyen veszély?

Hogy minden titkok tudói vagyunk, az nem is lehet kérdéses. Az egyik fülön ugyan be, a másikon – jó esetben – kiáramlanak az információk, mint nálad is rendszerint, de hová is lenne a világ, különösen az a szegény fejed, ha mind odabenn maradnának?!

Az egyik legdurvább fenyegetés szintén hozzánk kötődik, amikor valaki úgy akar elégtételt venni a másikon, hogy megígéri: mindjárt fültövön váglak! Mivel egetverően rossz gyerek voltál, ezt apádtól gyakorta hallottam. Igazságtalannak is éreztem, mert hát mi jögon fenyeget engem, aki nem is tettem semmi rosszat?!

Békeidőben is előfordul, hogy a nagyothalló emberre rámondják: olyan süket, akár ágyút is sütögethetnének a füle mellett. Ennek te még előtte állsz, de ami késik, nem múlik.

Néha összezavarodom, amikor számomra teljesen érthetetlen dolgok hangzanak el, mint például a haverod kedvenc szavajárása, a fülelj vagy „kagylózz” ide, mert el sem tudom

képzelné, hogy ezzel mire akar utalni. Végül is, a fül nem vízilény, és nem is „ide”, hanem „oda”, mármint oda van tapasztva a fej két oldalára, ami rendes tartózkodási helyének számít. Amelyik fül nem ott található, azzal már nagy a baj!

Hasonlóképpen, nem a pozitív érzékelések körébe tartozik, ha valakinek azt mondják, „fülnél fogva rángatják el”, de még ennél is súlyosabb az eset, mármint erkölcsileg, ha valakit „fülon kell csípni”. Ebből a meggondolásból, azt hiszem, egyik sorstársam se lenne szívesen egy bűnöző füle, merthogy, életviteléből kifolyólag, állandó hányattatásnak lenne kitéve. Szerencsére, ez a veszély részedről nem fenyeget.

Érdekes a kérdésseltevés, sokat gondolkodtam rajta, vajon miért mondja a nagyon odafigyelő, koncentráció ember, hogy „csupa fül vagyok”, amit bizonyára maga se venne szívesen, hiszen akkor mi lenne a többi testrésszel? Fülből is megárt a sok.

Csak kitérőként említem meg, milyen visszatetsző számomra, amikor úgy mond „fülnék” neveztetik magukat olyanok is, akik nem is hallanak. Ha tehetnénk, kikérnénk magunknak, mint hitelrontást, mert miért kell egy gombot „fülesnek” nevezni, és milyen jogon visel fület a lábod, a fazék, meg a fedő?!

De félre a sok panasszal, hiszen van a dolognak jó oldala is. Kell, hogy tudd, számomra is élvezet, fület bizsergető, jó érzés, amikor hagyod, hogy szép, szerelmes szavakat súgjanak a füledbe.

Persze, ennek van kellemetlen megfelelője is, amikor csak „úgy” suttognak belém. Annak bizony többnyire oka van, és nem csak az, hogy templomban, könyvtárban nem illik hangosan beszélni. Ért már ilyen helyzetben engem sok ócska pletyka, olcsó, hamis kísértés. De hát kinek-kinek, ami jár.

Örülök, hogy alkalmam volt mindezt itt, a kerti padon elmondani, mert hát odabenn a falnak is füle van..... hogy már én is miket nem beszéllek!”

BÁRDOS LÁSZLÓ

Illúzió

Volna még terv száz évre legalább!
Szűnne a gond-baj, az idő vigyázna
minden elakadt, rest tendenciára,
csöpp lendületek után törjön át!

Az, aki csak látványosságra lát,
s türelme úgy szokott, hogy épp kivárja,
míg végigfut a kanóc fürge lángja:
nem érti az őskori robbanást!

Vagy néma út leszek, tűrő kifejlés,
ezer zökkenőre lágy visszacsengés,
zárt elégtétel, benső jutalom.

S bár a léptem most percről percre moccan,
akkorra a pályák kidolgozottan
nyúlnak mögém: mindenem megkapom.

FETYKÓ JUDIT

Berti, meg azok a dolgok...

(az írás korábban megjelent a Kaláka internet periodikán <http://www.kalaka.com/>)

16.

– Gyere, segíts egy kicsit! – hallatszott a konyhából Erzsike hangja, s az épp most kinyitott ajtón át ismerős illatok töltötték be a házat.

Bertit a konyhában az asztalra szerelt húsdaráló és a belőle kiálló hurkatöltő-csőre húzott bél látványa fogadta. Az asszony tömte a darálóba a hurkába valót. A férfi vezette a telődő belet, időnként csavart egyet rajta, hogy ott legyen egy adag vége, majd szépen, óvatosan elcsavarta a végét is, mikor az lejött a töltőről. Hamarosan elkészült néhány szál hurka, csak annyi, amennyit ők pár nap alatt megesznek. A gázon forrt a hurkafőző víz.

– Legközelebb csinállok egy kis házikolbászt is... – ígérte az asszony.

A férj beleegyezően bólogatott, ujjait megnyalva kóstolta meg a hurka ízét.

– Igen jó lesz – válaszolt, kezét lemosta, és visszament a szobába, hogy a felesége nyugodtan főzze ki a hurkát.

Csak nem bírta ki... – gondolta Berti, és megint feljöttek az emlékekből a régi disznóölések; a hajnal, ami az állat leölésével járt, aztán a perzselés, tisztogatás, szétbontás, hurka-kolbász készítése. Meg a nők nem épp kellemes munkája, a bélmosás. Akkoriban még nem árulták úton-útfélen a boltokban a kész, tisztára mosott belet, amibe csak be kell tölteni a kolbásznak, hurkának valót. Ablakot nyitott pár percre, hogy szellőzzön ki az ételszag a szobából, mert ahogy szerette az ebéd, az ételek illatát akkor, mikor épp ettek, úgy nem bírta, ha az szagként betöltötte a házat, főleg a szobát.

Két ünnep közt szép téli idő volt, kemény, száraz-fagyos hajnal, mikor a sógorok náluk gyűltek össze, hogy levágják a malackát, ami akkorra már ugyancsak nem volt malacka, hanem másfél vagy közel kétmázsás hízott disznó. Az egész napos munka után este, a disznótoros vacsora közben adomáztak, ahogy fogyott az étel, meg a bor, egyre jobban megoldódott a nyelvük. Lívia még igen kicsi gyerek volt: semmi módon nem lehetett rávenni, hogy aludni menjen, ott ült a nagyokkal; mikor már kezdett erőt venni rajta a fáradtság, a díványra kuporodott, és onnan hallgatta a beszélgetést. Bertit saját gyerekkorára emlékeztette a lánya, mert ő maga sem tudott elszakadni onnan, ahol a felnőttek beszéltek, ahol a megesett dolgokról volt szó...

Egy ilyen alkalommal beszélte el az egyik sógor, aki bejárt a kastélybeli mesterekhez, hogy milyen nagy dolog volt akkoriban, ha sikerült kilesni a mosakodó, fürdőző nőket. A cselédlányok a nyári nagy melegben kivitték a magtárba és telemerték a mosókádakat vízzel, hogy a napközben felmelegedő vízben estére mosakodhassanak. A helyiségnek deszkából volt a plafonja, a deszka néhol elszáradt egymástól, rései közt le lehetett kukucskálni. Figyelték hát, hogy a lányok mikor kezdik kihordani a teknőket, meg a vizet, még segítettek is nekik nagy vidáman. Aztán elég korán felmászta a padlásra, és végighasználva várták, hogy jöjjenek a lányok. Volt azok közt, aki nem sokat totózázott, gyorsan levetkezett, és beült a kádba, végigszappanozkodott, megmosakodott, majd a magával hozott törülközővel felszárította a testét, felkapta a ruháit, és már ment is a dolgára. De volt olyan is köztük, aki hozta a tiszta alsószoknyát, réklit, meg a többi alsó ruházatot. Időnként Berti se állta meg, hogy ne csatlakozzon az inasokhoz, hisz a látvány semmihez nem fogható izgalmat okozott, és persze a vágyat is fenntartotta, hogy míg meleg van, és a fürdés hetente így zajlik, hát lássa lányokat; *lássa a nőt*, amit egyelőre csak ez a látvány jelentett.

Nyár vége felé egy alkalommal az összeverődött cimborák addig fészkelődtek a padláson, hogy a réseken elkezdtek leperegni a múlt évről ott maradt gabonaszemek. A lányok észrevették, hogy valami hullik a deszkák közül, az egyik fel is kiáltott: ott valaki van! Kapták gyorsan magukra a pendelyt, és igyekeztek kifelé – a legények meg lefelé, nehogy kitudódjon a titok, mert abból igen nagy kalamajka kerekedett volna... A lánynép néhány vállalkozó tagja felment a padra, hogy megnézze, mi lehet ott. De ott nem láttak már akkorra egy lelket sem, csak a tisztára sepert padlást. Az inasok eztán már óvatosabbak voltak, de nem mondtak le erről a padlásjárásról, egészen nyár végéig, mikor már megint felöntötték a padlást terménnyel, és jövő évig oda csak a zsákot lehordó cselédek mentek. A fiatal fiúkat izgatta a látvány; azon meg erősen elcsodálkoztak, hogy a női nép többségének semmilyen nadrágja nem volt a szoknyája alatt.

Míg a rokon mesélt, a férfinak eszébe jutott, hogy egyszer, mikor a cséplésről volt szó, a felesége mondta, hogy a szomszédban lakó Korencsák Mariska is eljött segíteni a cséplőgéphez, az etetőre feladogatni a búzakévéket. S akkor ez a Mariska belépett a konyhába – ahol a gazdáné a tűzhely mellett sürgött-forgott, a cséplőknek főtt a kaszás leves –, és kért egy bugyogót. „Adj mán egy gatyát! – mondta Erzsikének, aki ott segédkezett az anyjának. – Alám látnak ezek a férfiak – a bugyogót felkapta, és ment ki a munkába. A gatyá, a bugyogó emléke tovább gyűrűzött a férfi múltbéli történetei közt: az egyik szüreti bál előtt betoppant hozzájuk egy jó cimborája, aki gulyás volt, bő gatyát hordott, de a bálon igen szerette volna megtáncoltatni az egyik középparaszt lányát, de hát nem volt egy darab nadrágja sem. Ő Bertitől kért kölcsön arra az estére nadrágot, aztán ahogy a leányt forgatta a csárdásban, egyszerre csak nótára fakadt: „Hej nadrógom, nadrógom, van még otthon vagy három”, és büszkén járta a táncot – a férfi még ma is elnevette magát ezen a nadrógozáson...

A kaszásleves emléke olyan erőteljesen hordozta magával az étel jellegzetességét, hogy Berti szinte a szájában érezte. Nem szakította meg a rokon mesélését, a jó hangulatot, de elhatározta, hogy mikor a felesége ismét kérdezni fogja, hogy mit főzzön, hát akkor ezt a levest fogja kérni. Kaszásleves... bizony, aratónak, kaszásnak való volt az: a jó nagy szelet füstölt sonkával, amíg nem volt még mindennapos a rizsa, addig meg kásával tejfölösre behabarva. A jó siláp sonkák ki voltak számolva, ahány munkás volt, abból annyi volt a levesben, mert szemérmes a parasztember... úgy kellett hát az asszonyi leleménynek ezt a szemérmet elbolondítani, hogy ne érezze az arató, hogy ő habzsi, mert kétszer vett az ételből, már az első adaggal legyen meg a tányérján a megfelelő nagyságú hús...

A sógor befejezte a maga történetét, közben fogyott az étel, Berti ismét megtöltötte a borospoharakat.

– Nehogy azt higgye, hogy a kutya ette meg... – mondta a húsételekre értve, amikhez bor dukál, és ezen felvidulva ismét koccintottak.

Ez a Pista sógor, az Erzsike egyik bátyja, igen jól tudta a disznóölés minden csínját-bínját, az apjától tanulta. Szorgalmas, csendes ember volt, de dologidőben a munka szinte égett a keze alatt. Most épp csak belenyalt a pohár borba. Nem volt a tokaji tábla erős boraihoz szokva, érezte, hogy ez hamar meg fog ártani neki. Meg aztán, ha hazamennek, minden kinti munka megvárja, a beteges felesége mellett neki igencsak kijutott: még az is rá várt a kis falusi gazdaságban, amit máshol az asszonynép végez el... Berti a feleségével nem volt valami jó véleménnyel a sógornőről: soha nem tudta megérteni, hogy ezt a falusi asszonynak alkalmatlan, nyafka, kényeskedő nőt hogy tudta Pista feleségül venni, mikor volt már neki menyasszonyféléje, egy igazi telivér falusi lány, ráadásul középparaszt lánya, aki tudta, mi a nő, a feleség dolga a háznál. Évekig járt a lányékhöz Pista, aztán egyszer csak egy farsangi bál után, ahol tán csak udvariasságból megforgatták azokat a lányokat is, akiknek nem volt udvarlójuk, nem ment többet Kondás Margitékhöz. Lett is abból nagy harag. Pista anyja is számon kérte, hogy micsoda dolog ez, nem úgy van az, hogy évekig udvarolni járni, aztán meg szó nélkül elfordulni. De a fiatal férfi hajthatatlan volt. Néhány hét után észrevették, a faluban meg szóbeszéd volt róla, hogy Dargó Pista gatyát varrat... ezen jót derültek, mert nem volt szokás, hogy a férfiak maguk járjanak a fehérenmű-varrónőhöz, azt az anyjuk, vagy a nénjük intézte. Pista se azért járt oda... Szabó Matildhoz járt beszélgetni. Addig ment ez a járás, míg otthon bejelentette, hogy elveszi

Matust. Akkor már nem élt az apjuk, az anyja hallani sem akart róla. „Míg én élek, te nem veszel el semmilyen Matust!” – mondta, és a fia nem is mert addig mozdulni ez ügyben, míg az anyjuk élt. Az egész család próbálta a szerelemtől megittasult Pistát észhez téríteni, de nem sikerült, a Matusnak volt valami varázsa, a Matusban volt valami, ami odakötötte Dargó Pistát. A háború után eltelt több mint egy év, mikor a férfiak kezdtek hazaszállingózni a hadifogságból. Pistának az első útja csak azért nem vezetett Matildhoz, mert koszos, tetves és rühes volt, mikor megérkezett. A húga kipucolta, jóllakatta, és akkor azonnal bejelentette, hogy megnősül, elveszi Szabó Matildot. Az anyjuk a negyvenhármas nyár forró napjaiban, ötvenkilenc éves korában halt meg, élete utolsó napján épp főzött, a masina előtt állt, kavarta a rántást, mikor a szél érte. Soha többet nem tért magához. A lányai ápolták, ahogy tudták, de az orvos megmondta, hogy itt nincs segítség. Nem volt már akkoriban orvosi pióca a patikákban, a magas-vérnyomásosok csak úgy hullottak...

Ezen a nyáron halt meg Erzsikéék első gyermeke, az alig nyolc hónapos Zsófi, aki a nagy nyári forróságban elkapott valami hasmenéses betegséget. A nagyanyja után egy héttel temették.

Pista elvette hát Matildot amint hazatért a hadifogságból, és nem telt bele pár hónap, az első őszi náthakor a fiatal feleség tüdőgyulladást kapott, az orvos csak hümmögött. Ez a tüdőgyulladás átment vizes mellhártya-gyulladásba, Matild több mint két évig nyomta az ágyat. Egy udvarban laktak a család többi tagjával, akik közben szintén megházasodtak, de az orvos tanácsára az ablakot is bezárták, ha a Matild szobáját szellőztették. Főzni a férj fiatalabb, még otthon lakó húga, Zsazsa főzött rájuk, de a kész ételt a gangon áttette a Matild lábosába, kerülve az érintkezést, mert közben tbc-s lett a fiatalasszony. Végül a Tátrában kezelték ki, úgy-ahogy, mert ugyan a tbc elmúlt, a tüdeje rendbe jött, de ő maga soha nem bírt még annyit se, mint az első időkben, mikor szoknia kellett a parasztgazdaságban a női munkákat...

Berti nézte a sógort, és arra gondolt, hogy mennyivel szerencsésebb élete lehetett volna ennek a Pistának, ha Kondás Margitot veszi el... ez is megbolondult, mikor rákapott a nőre... tán mert előtte Margittal nem lehetett, bár beszéltek, hogy így, meg úgy, de ismerve a Kondás családot, biztosan vigyáztak a lányukra... ..lehet, Matussal se... de ennek a nagy megszerelmesedésnek azért csak volt valami oka...

Közben kiszellőzött a szoba, Berti gondolatai visszatértek a jelenhez, míg bezárta az ablakot.

17.

Ebéd után leheveredett a díványra, és hamarosan horkolva aludt. Mikor mélyen aludva rázendített, a torkán, az orrán-száján kijövő levegővel úgy tudta cifrázni a hangokat, mintha egy-egy szakasz valami horkoló hangverseny betétdarabja lenne. Erzsike óvatosan bejött a szobába, és pléddel betakarta a férjét. Az felpillantott, mondott valami olyat, hogy nem kell, de ezért hagyta, hogy az asszony gondoskodjon róla. Mire a felesége kilépett a szobából, Berti ismét fújta a kását, és rezgette a következő hangsort. Így ment ez majd egy óra hosszat, amikor egy kirívóan nagy horkantásból felébredt. Álomképek maradékai kavaroztak a fejében, halványan, egyre távolodóan, de egy azért megmaradt: egy nem odaillő helyen, egy teremben lovát ugrató alak.

Az álom... hát igen, az álom eltűnik, beleolvad a lélek végtelenjébe... de ez a kép Takács Janit idézte, és a Jani sárga lovát, amivel beleugratott Helmeceen a szálloda tükrébe. Jó cimbora volt valamikor ez a Takács, barát soha nem lett belőle. Volt ebben a Janiban valami csakazértiskedő tulajdonság, amiről egy életen át nem volt képes leszokni. Igaz, vénember korára, mikor már neki volt szüksége a családjára, már kezdett úgy viselkedni, ahogy a férfinak kell, kellett volna, de ez a kellett volna már nem volt megismételhető.

Takácsnak az anyja bába volt, az egyik legkeresettebb bába a környéken. Alig volt gyerek, akit ne ő fogott volna, mikor a világra jött. Bertit és a testvéreit is ő fürdette meg először, de akadt olyan szegény család, ahol a gyereket épp hogy bepólyálta, már el is vitte a paphoz, hogy keresztelje csak meg, gyorsan, mert abban a családban igen gyakori volt a gyermekhalál... igyekezni kellett hát, hogy a pogányka gyorsan keresztény legyen, mielőtt még az Úr visszahívja a

maga köreibe... Néha a nagy igyekezetben csak úgy tudták meg, hogy végül milyen pap keresztelte meg a gyereket, hogy éreztek-e rajta mirhát; mert ha igen, akkor görög katolikusnak keresztelték (ahol a keresztelés után a bérnialást is rögtön megejtik a szertartásban), ha nem, akkor vagy római katolikusnak, vagy reformátusnak.

Takács Mari néni tekintély volt a környéken. Többrendbeli fehér ruhája volt, amelyek kimosva, kivasalva, szekrénybe akasztva sorakoztak, hogy mikor kell, csak leakasszon egyet közülük, és menjen a szüléshez. A kezét klóros vízben mosta, a ruháit is abban áztatta, mikor mosásba kezdett. Előre kiadta az ukázt a családnak, ahova hívták, ha majd eljön az idő: mennyi forró víz, hideg víz, fehérnemű legyen kéznél. A férfinép meg még a táján se legyen a vajúdo asszonynak, miután ő is megérkezett. A születés, szülés után még pár napig visszajárt az anya állapotát felügyelni, meg a gyereket, hogy szopik-e eléggé. Ha nem volt anyatej, mindig találtak a faluban másik szoptató asszonyt, aki kiségtette az anyát, míg annak megjött a teje. Akkoriban még szinte nem is volt olyan falusi asszony, aki nem tudott volna szoptatni...

A bába jól keresett. Ha nem pénzt, akkor természetbeli fizetséget kapott, így aztán ők a kevéske földjüket valami gabonával vetették be, amihez nem kellett az évszakos folyamatos kézi munka: a bába nem járt kapálni; a bába nem kavart moslékot a disznónak; nem etetett állatokat. Az ő keze másra kellett. Az egyik felnőtt lánya, a Mári, a húszas években kiment Amerikába, egy idő után elkezdte küldözgetni haza a dollárt. Meg is írta a Jani bátyjának, hogy hol vegyen telket, és milyen házat kezdjen el építeni, téglából. A lánynak volt szeme a tájhoz, a falu északkeleti végénél, a zempléni magyar falvak felé néző domboldalon, ahonnan szabadon, takarás nélkül el lehetett látni a délkeletre eső településekre, képzelte el majdani házát. Még azt is megírta, hogy merre nézzenek a ház ablakai. Takács Jani megvette a Mári nevére a telket, elkezdődött a házépítés, aztán mikor felhúzták a falakat, rátették a tetőt, akkor megállt az egész, és úgy is maradt sokáig. Jani a pénztől megmámorosodva mulatni kezdett, kaszinóba járt, kártyázott, háttas lovat vett, azzal egy alkalommal belovagolt Helmeceen a szállodába, be a széles ajtón át az előtérbe, a ló megriadt, és a férfi akaratlanul beleugratott a szemközti falon lévő hatalmas tükörbe. Annak a tükörnek az árát is a lánytestvér dollárjaiból kellett megtéríteni, a ló lába is megsérült... Aztán váratlanul beállított Mári, minden bejelentés nélkül, hogy lássa, hogyan halad a ház, miféle földeket vett az ő bátyja, mert a fiatal nő azt tervezte, hogy megszedi magát Amerikában, és ha hazajön, legyen valami birtoka, ami már számít, legyen annyi, amiből bőven megél... de nem volt föld egy kapavágásnyi sem, a ház meg ott csúfoskodott félbehagyva... Irtózatossá haragra gerjedt a becsapott Takács lány, eladta a megkezdett építkezést az egyik református szomszédnak, az anyjának hagyott valami kis pénzt, azt is a bankban, amiből csak havonta lehetett felvenni valamennyit – ez is valami amerikai szokásból eredhetett –, és visszament a tengeren túlra, soha többet nem jött haza, csak karácsonyokra írt, akkor is csupán az anyjának.

Még ennek előtte, mikor Takács Mári küldözgette szépen a pénzt, Takács hirtelen kapós lett a lányos családnál, udvarolt ide is, meg oda is. Az időt legszívesebben mégis Galickij Arankánál múlatta. Volt ott Aranyának egy lánya, Marina, akit csak Mariskának hívtak, annak a szőke haja, kék szeme vonzotta oda Takácsot. Ezek a nők, a nagymama, Aranka, a lány, abból éltek, hogy kifőzött tartottak fenn; a falubeli tisztviselőknek ebédet főztek, és azok odajártak étkezni. Aranka, Arany kiváló szakácsnő volt, ez volt a szakmája, még valahol Lengyelben tanulta, ahonnan az első háború alatt átmenekültek. Volt náluk mindenféle étel a lengyel és magyar konyha étlapjáról.

Délre megterített asztal várta a tanítónőket, tanítókat, a postáskisasszonyokat. Az egyik postáskisasszony a Polgár Jóska Júlia nevű nővére volt, magas, nagy mellű nő, ovális arcából két apró fekete szem nézett a világba, fejformája lopótökszerű, az álla, meg a nyaka szinte egybenőtt. Az elfogadott szépségideált meg sem közelítette, de megvolt benne az a valami, ami mégis vonzotta a férfinépet. A bálkon mindig akadtak táncosai, hódolói, és ha meleg volt az éjszaka, Júlia kiment a táncosával a mezőre, hogy a rét, a természet illatát magukba szívhassák... Egy ideig Bertit is lekötötte ez a nő – a férfi akkor alig két éve volt házas ember –, ami nem soká maradt titokban, és ami megbocsáthatatlan volt a fiatal feleségnek. Erzsike látásból ismerte a postáskisasszonyt, ahogy mindenki ismerte a faluban; akkoriban Polgár még nem udvarolt

Zsaszának, így hát semmi közelebbi érdeklődés nem volt a két nő közt. Erzsikéhez is eljutott a szóbeszéd, hogy Júlia hiába cseréli a fehér gallért a blúzán minden nap, az délutánra már láthatóan feketedik... volt tán ebbe valami rosszindulat is, de az biztos, hogy akik ezt beszéltek, azok vagy valóban látták, vagy épp volt valami női sérelmük a kisasszony miatt... Berti soha nem értette meg magában, hogy ennek a nőnek miféle varázsa volt akkoriban. De volt. És persze ki is robbantak miatta csúnya veszekedések a feleségével, sőt az asszony egy időre haza is költözött a szülei házába. Otthon aztán a korábbi biztató szavak hamar elmaradtak, néhány nap félig vendég, félig otthon állapot után a fiatalasszony elkezdett segíteni a háztartásban, s mivel saját jövedelme nem volt, úgy, ahogy leány korában sem. Egy idő után feshengett az otthonléttől. A legidősebb bátyja, Dargó Jani látta el akkortájt a családot pénzzel, a tej eladásából, meg a kerti zöldségek piacolásából nem tudtak volna megélni. Erzsike ismét vasalta a bátyja ingeit, igazodott a család igényeihez, mint lány korában. Egy alkalommal Zsazsa meg Jani a gangon ültek, s halkan beszélgettek. Véletlenül hallotta meg őket Erzsike. „Csak hagy csinálja, ha már munkát nem talál... meg hát egyébként is... mit is tudna dolgozni... anyánk vigyázott rá, hogy mi semmi hasznosat ne tanuljunk... ez a háztartási munka meg pont bepászol neki” – mondta Zsazsa. A báty nem mondott ellent. Furcsán nevetett. Talán épp ezért a nevetésért, meg azért, hogy Zsazsa, aki mindig más, több akart lenni, mint ami lehetett, és ezekkel a szavakkal épp a nővérét akarta egy kicsit szapulni, Erzsike ráérezett: „ez a Zsazsa majdnem azt mondta, hogy jó leszek most már a család, meg a Dargó Jani cselédjének...” Nagyon elkeseredett, hogy a húga így beszélt róla, s magában fel-felidézte ezeket a szavakat. „Az ostoba, hát ő meg mi lett?” – állapította meg. Aztán Bertinek elege lett a folyton követelőző szeretőből, akinek a bókolás, az ágy volt az élete, és azt is észrevette a férfi, hogy ennek a nőnek valóban minden délutánra szennyes a gallérja, hogy ez a nő csak úgy önti magára a kölnit, de inkább mosakodna többet... Berti nem költözött át a nőhöz, Júlia sem igyekezett, hogy kimozduljon a maga fészkeből. A férfi próbált vigyázni a látszatra: annak, aki megkérdezte, a felesége mért lakik most ismét a szülői házban, kitérően felelt. Egy nap elment a Erzsikéért, megkérte, költözzön hozzá vissza. Az asszony egy ideig kérette magát, de minden józan eszét összeszedve, belátta, hogy ez a jelenlegi legjobb megoldás. „Aztán mikor jön a következő Julis, vagy tudom is én, ki?” – jegyezte meg, amire Berti nem tudott egyenesen válaszolni. Nagy nehezen kinyögte: „Ezt sem akartam... valahogy lett... nem tudok neked megesküdni, hogy soha többet... te vagy a feleségem, más meg nem számít!” Ezt Erzsike megjegyezte; kezdte érezni, érteni az idős asszonyok elejtett szavait a férj dolgaival kapcsolatban, és a feleségi rafinériákat: a sokat hallott, nők közt tett megjegyzések viszonylagos igazát; én vagyok a feleség, az csak a kurva... a feleség helyzetének látszólagos kimozdíthatatlanságát, és a másik nő mindenkor megkérdőjelezhető viselkedését, és érezte, igen jól ráérezett, hogy az ő köreikben csakis a feleség lehet, aki méltósággal vagy épp önfegyellemmel éli túl ezeket a dolgokat, és nem enged részt a másoknak, a csábítónak... Fejében ott kavargtak még Zsazsa és Jani vélekedései: végső soron tudta ő, hogy ez most megalkuvás, de hallott már ilyesmiről, hogy a feleség szemet huny a nagytermészetű férj dolgai fölött... sejtette, nem ez volt az első, és nem is az utolsó alkalom, mikor nem lesz másként...

Arany kétkedéssel fogadta a lánya udvarlóját, ráérezett, hogy nem megbízható ez a férfi. Meg arra is, ha ezek lassan megtollasodnak a testvérük dollárjaiból, akkor sem lesz ez jó parti az ő lányának, mert nekik a bérelt házon meg a főzésből származó bevételen kívül semmijük nem volt. Hallotta már Takácsot rendkívül ocsmányul káromkodni, mikor a férfi felöntött a garatra; látta, ahogy szórja a pénzt, de ő maga nem keres egy fillért sem. Az anyai vigyázás mégis kevésnek bizonyult, mert egy idő után Marinának elkezdett nőni a hasa, és nagy sírás-rívás közt be kellett vallani a családjának, ami már úgyis titkolhatatlan volt. Az öreg Takács Mari néni, aki egyáltalán nem örült ennek a szerelemnek, meg a szerelem következményének, ráparancsolt a fiára, hogy nősülni kell.

Takács azonban más lányokat is szédített, az egyik Lengyel Rozika volt, egy módos gazdának a gyermeke, aki rendkívül sudár alakú, szép arcú, vörös-göndör hajú, kék szemű leány volt. Ennek a Rozinak Takács alakjában a jóképű férfin túl a pénzes férfit is sugallta az ördög, és igyekezett magához édesgetni Janit. Rozi tudta, az egész falu tudta, hogy Galickij Marinka a Jani gyereket

hordja, de ő mégis elvette a szegény lánytól a férfit. A lakadalom után pár hónappal ütött ki a baj, mikor Takács Mária hazajött...

Galickij Marina kisfiút szült, az apja után Janika lett a neve. Igen jó formájú, okos, éles eszű gyermek volt a kicsi fiú. Amint növekedett, gyakran megfordult Bertiéknél, akik épp akkoriban kezdtek el üzlettel foglalkozni, mikor ez a fiúcska már volt vagy tizenkét-tizenhárom éves. Bejárt segíteni a legényke, ott evett, néha ott is aludt, Berti hamar megtanította a kisteherautót vezetni, amin a sört fuvarozta. Akkor már nem élt a gyerek nagyanyja, a Felvidéket visszacsatolták az anyaországhoz, megváltoztak a viszonyok, a kifőzde sem tudott működni, nem volt már kereslet a kész ételre... Még a csehek alatt annyit összehoztak a kifőzdeből, hogy vettek egy kis házacskát. A gyerek anyja napszámba járt, igen-igen szegényen éltek. Télen Bertiék áthívták magukhoz Aranyt, Marinát meg Janikát, az egyik hátsó szobában aludtak, mert tüzelőre nem tellett volna nekik. A háznál, a ház körül segítettek, a meleg szoba és az étel volt a hallgatóságos fizetségük. Janika szép kis legénnyé serdült, a féltestvéreivel jóban volt, azok sem éltek sokkal nagyobb módban: Takács mellett nagy szegénységbe süllyedt a gazdalány Rozi a négy gyerekével.

Takács Janit később a gyerekei papónak hívták, el is terjedt róla a papó, és egy idő után nem csupán a család, de az egész falu is Takács Papónak nevezte. Amilyen csélcsep férj volt a Papó, idővel, ahogy öregedett, és ahogy a gyerekei cseperedtek, elkezdett gondolkodni azon, hogy neki, mint apának valamit kezdenie kell ezzel a pulyával, nem nőhetnek ezek is bele a világba, ahogy ő a maga ifjú éveiben. Három fiuk és egy kislányuk volt – még a kezdeti viharos szerelem éveiben születtek. Rozi később nem engedte magához, mert elég volt a gyerekcsinálásból, most már itt a nagy szegénység, ide nem kell több pulya. Takácsot ez mélyen érintette, részben, mert tudta, ennek az elszegényedésnek az okát saját magában kell keresni, ha egyáltalán keresni akarná... másrészt eddig is kicsapongott, de eztán hol itt, hol ott volt szeretője, amit a felesége látszólag figyelmen kívül hagyott. A visszatérő ivászatok, mulatások közben egyébként is alig volt otthon a fiatal férj. Bizony, Rozi nem így képzelte el az életüket, de ekkor már nem volt mit tenni. Éltek valahogy, a gyerekek összebarátkoztak a Galickij Marina kisfiával, a kis Janikát úgy tekintették, mintha édestestvérük lenne. Az ő gyerekeik közt nem lett János nevű, mert hát volt már Takácsnak egy róla elnevezett Jani fia. Rozi is megbékélt, igaz, Arany kezdte a békülést: egy alkalommal megszólította Rozit, aki akkoriban elcsigázottan, lefogyva, a szűkölkedésbe belekeseredve érzékeny volt minden szóra: „ne haragudj mán ránk, hogy elvetted Mariskától Takácsot! Látod, egyikőtök se járt vele jól...” – ez igen megérintette Rozit. Hát igen... főleg ő, a feleség nem járt vele jól... Azért nem borultak egymás nyakába, de ezentúl nem érzett olyan fellángoló, forrón pirosító indulatot, ha találkoztak.

Medve-sor

(Veresegyház, Medveotthon)

Fotó: DARVAS JUDIT